

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

TOMA DRUSEIKAITĖ
(EUROPOS VERSLO TEISĖS PROGRAMA)

VARTOJIMO PIRKIMO – PARDAVIMO SUTARČIŲ YPATUMAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. Lina Novikovienė

Vilnius, 2013

TURINYS

ĮVADAS	3
1. BENDROSIOS VARTOJIMO PIRKIMO – PARDAVIMO SUTARČIŲ NUOSTATOS	6
1.1. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių samprata	6
1.2. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių dalykas	12
1.3. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių šalys	16
1.3.1. Vartotojo sampratos analizė	16
1.3.2. Verslininko samprata	21
2. VARTOJIMO PIRKIMO – PARDAVIMO SUTARČIŲ SUBJEKTŲ TEISĖS IR PAREIGOS	23
2.1. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties šalių teisės ir pareigos dėl informacijos apie prekes	23
2.2. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties šalių teisės ir pareigos dėl prekių kokybės	28
2.3. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties šalių teisės ir pareigos nustatant sutarties sąlygas	35
3. VARTOTOJO TEISIŲ GYNYBOS BŪDŲ SPECIFIKA	37
3.1. Vartotojo teisių gynbos būdų samprata	37
3.2. Lietuvos teismų praktika susijusi su vartotojo teisių gynbos būdais vartojimo pirkimo – pardavimo sutartyse	38
3.3. Europos Teisingumo Teismo praktika susijusi su vartotojo teisių gynbos būdais vartojimo pirkimo – pardavimo sutartyse	45
4. VARTOJIMO PIRKIMO – PARDAVIMO SUTARTINIUOSE SANTYKIUOSE TAIKOMI TERMINAI	49
4.1. Daiktų keitimo ir grąžinimo terminas	49
4.2. Terminai reikalavimams dėl parduodamų daiktų trūkumų pareikšti	51
4.3. Kokybės garantiniai terminai	52
4.4. Ieškinio senaties terminų specifika	53
IŠVADOS	56
REKOMENDACIJOS	58
LITERATŪROS SĄRAŠAS	60
SANTRAUKA	66
SUMMARY	67

IVADAS

Temos aktualumas. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys yra viena dažniausiai sudaromų vartojimo sutarčių rūšių civiliniuose teisiniuose santykiuose. Šio instituto svarba vartotojų teisių apsaugos srityje yra labai didelė, kadangi pardavėjai siūlo gausų ir įvairų prekių asortimentą, tačiau dažnai tokioje rinkoje padaugėja nesąžiningos prekybos atvejų, kai pardavėjai vartotojams pateikia netikslią, klaidinančią informaciją apie prekę, melagingai siūlo turinčias kokybės trūkumų, sveikatai pavojingas prekes arba nesutinka nekokybiškų prekių pakeisti. Dėl to, vartotojas, kaip silpnesnioji šalis, dažnai susiduria su sunkumais civiliniuose teisiniuose santykiuose, o ypač, kai tai susiję su vartojimo pirkimo – pardavimo sutartimis. Kad kuo mažiau asmenų patirtų neigiamų pasekmių tokioje, sparčiai besivystančioje civilinėje apyvartoje, tampa svarbu apsaugoti joje dalyvaujančius asmenis, reglamentuoti jų teises bei pareigas.

Dėl vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių dažnumo mūsų kasdienybėje, svarbos mūsų visuomenei, šioje srityje nuolat atsiranda naujų klausimų, aktualių ne tik vartotojams, bet ir verslininkams, teisininkams bei vartotojų teises ginančioms institucijoms. Vartotojai šioje srityje siekia gauti kuo daugiau naudingų žinių, kad galėtų apsaugoti savo teises, o Europos Sąjungoje vykstantys nuolatiniai pokyčiai lemia poreikį nuolat atnaujinti turimą informaciją. Verslininkams, teisininkams, vartotojų teises ginančioms institucijoms ši tema yra aktuali, kadangi formuojama nauja teismų praktika, priimami teisės aktai, kuriuose įtvirtinami vis naujesni reikalavimai bei numatomos taisyklės, kurių privaloma laikytis. Verslininkai, siekdami sąžiningai vykdyti ūkinę komercinę veiklą, turi nuolat atnaujinti turimą informaciją. Tai reikalinga tam, kad savo veikla nepažeistų vartotojų teisių arba žinotų teises priemones ir galėtų apsisaugoti nuo kartais nepagrįstų vartotojų skundų. Tik nuolatinis teisės aktų analizavimas, naujovių pateikimas, įgytos patirties pritaikymas, teisės aktų supaprastinimas ir atnaujinimas gali užtikrinti tinkamą vartojimo teisinių santykių funkcionavimą.

Temos ištirtumas. Mokslinių straipsnių ar monografijų šia tema nėra itin daug, pasigendama išsamiai ir nuodugniai šią temą analizuojančių darbų.

Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių instituto reglamentavimas yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse¹. Vartojimo sutartis, kiek tai susiję su nesąžiningų sąlygų kontrole, nagrinėjo Danguolė Bublienė savo monografijoje „Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė“². Analizuojant šią temą būtina paminėti su vartotojų teisių

¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

² Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Vilnius: Registrų centras, 2009.

apsauga susijusį Vartotojų teisių apsaugos įstatymą³, kuris 2007 m. pakeitė anksčiau galiojusį Vartotojų teisių gynimo įstatymą. Didelę reikšmę turinčios 2009 m. ir 2010 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalgos susijusios su vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose. Būtina paminėti 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 99/44/EB dėl tam tikrų vartojimo prekių pardavimo ir su tuo susijusių garantijų aspektų, kuri padėjo pagrindus vartojimo pirkimo – pardavimo sutartiniams santykiams. Teisės aktų kūrimas šioje srityje yra įsibėgėjęs - 2011 m. spalio 25 d. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl Vartotojų teisių, kuri ne vėliau kaip iki 2013 m. gruodžio 13 d. privalo būti perkelta į nacionalinę teisę. Galima pastebėti, kad dėl besikeičiančių socialinių ir ekonominių gyvenimo sąlygų, būtina nuolat atnaujinti teisės aktus bei vykdyti aktyvią visuomenės švietimo politiką šia tematika, todėl labai svarbus yra vienas naujausių darbų - 2011 m. išleistas mokslo darbų rinkinys „Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje“⁴. Šiame mokslo darbų rinkinyje nagrinėjamos tokio pobūdžio temos kaip: „Kai kurie vartotojo sampratos aspektai“, „Nesąžininga komercinė veikla ir vartotojo ekonominiai interesai“ ir pan.

Tyrimo problema. Nuolatinis teisės aktų atnaujinimas vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių reglamentavimo srityje, naujos teismų praktikos formavimas ir aiškinimas, Europos Sąjungos teisės aktų inkorporavimas į Lietuvos teisę, daro šią teisės sritį nepastovia bei sudėtingą, todėl reikalinga nuosekli, susisteminta analizė, kuri padėtų lengviau suprasti šį reglamentavimą.

Tyrimo objektas. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutartims būdingų požymių visuma, atskleidžianti specifinį šių sutarčių teisinį reglamentavimą.

Tyrimo dalykas. Šiame darbe analizuojamos vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys, kurios yra sudarytos prekybai skirtose vietose. Į šio tyrimo apimtį nepatenka specialios vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių rūšys, kurios išskiriamos pagal specifinį sutarties sudarymo būdą.

Darbo tikslas. Atskleisti esminius vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių aspektus bei su tuo susijusią vartotojų teisių apsaugą.

Tyrimo uždaviniai.

1. Išanalizuoti pagrindinius Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės aktus, susijusius su vartojimo pirkimo – pardavimo sutartimis.

³ Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 94-1833; 2007, Nr. 12-488.

⁴ Mykolo Romerio universitetas, Savoijos universitetas, VŠĮ Europos vartotojų centras. Vartotojų teisių apsaugos Europos Sąjungoje teisiniai aspektai. Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L'union Européenne. Legal Aspects of Consumer Protection in the European Union // Konferencijos mokslo darbų rinkinys. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.

2. Apibendrinti Lietuvos ir Europos Sąjungos teismų praktiką vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių srityje.
3. Išnagrinėti vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties šalių teises ir pareigas.
4. Atskleisti vartotojo teisių gynbos būdus, gavus netinkamos kokybės prekę.
5. Išanalizuoti vartojimo pirkimo – pardavimo sutartiniuose santykiuose taikomus terminus ir jų reikšmę.

Tyrimo hipotezė.

Vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys pasižymi tik šioms sutartims būdingais bruožais, kurie padeda jas išskirti iš vartojimo sutarčių bei pirkimo – pardavimo sutarčių.

Tyrimo metodai. Taikomi tiek teoriniai (lyginamasis, sisteminės analizės, apibendrinimo), tiek empiriniai (dokumentų analizės) metodai.

Taikant teorinius metodus, didžiausią reikšmę turėjo sisteminės analizės metodas. Sisteminės analizės metodas padėjo atskleisti vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių ypatumus, jų vietą vartojimo bei sutarčių teisinius santykius reglamentuojančių normų atžvilgiu tiek Europos Sąjungos, tiek Lietuvos lygiu.

Lyginamasis metodas buvo taikomas lyginant Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos valstybių narių teisinį reglamentavimą vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių atžvilgiu. Taip pat lyginant vartojimo pirkimo – pardavimo sutartis su kitomis sutartimis, kurios turi būdingų šioms sutartims bruožų.

Apibendrinimo metodas naudotas išanalizuotai medžiagai apibendrinti, rekomendacijoms pateikti.

Pagrindinis empirinis metodas, kuris buvo taikomas darbo metu – dokumentų analizės metodas. Pasitelkiant šį metodą buvo išanalizuoti tiek Lietuvos, tiek Europos Sąjungos teisės aktai, teismų praktika bei įvairių autorių darbai, kurie padėjo atskleisti vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių ypatumus.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, keturi skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas bei darbo santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmame skyriuje analizuojama vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių samprata, sutarties dalykas bei sutarties šalys. Antrame skyriuje atskleidžiamos vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties šalių teisės ir pareigos. Trečiame skyriuje pateikiama vartotojo teisių gynbos būdų analizė gavus netinkamos kokybės prekę. Ketvirtame skyriuje analizuojami vartojimo pirkimo – pardavimo sutartiniuose santykiuose taikomi terminai. Darbo pabaigoje suformuojamos išvados, pateikiamos rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas bei apibendrinamas darbas pateikiant santraukas.

1. BENDROSIOS VARTOJIMO PIRKIMO – PARDAVIMO SUTARČIŲ NUOSTATOS

1.1. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių samprata

Vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys yra viena iš vartojimo sutarčių rūšių, kuriai būdingi visi šių sutarčių ypatumai. Pirmiausia pabandydysime pateikti vartojimo sutarčių sampratos ypatumus, be kurių suvokimo neįmanoma atskleisti vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių sampratos.

Vartojimo sutartys civilinėje teisėje pasižymi vartojimo sutarties šalių specifika bei vartojimo tikslais. Tai reiškia, kad vartojimo santykiuose turi būti specialūs subjektai – vartotojas ir verslininkas, o sutartį dėl prekių įsigijimo vartotojas turi sudaryti su vartotojo verslu ar profesija nesusijusiu tikslu, t.y. vartotojo šeimos, asmeniniams, namų ūkio poreikiams tenkinti. Šis vartojimo sutarties institutas yra grindžiamas silpnesnės sutarties šalies teisinės apsaugos doktrina, kadangi vartotojas, kaip sutarties šalis, dėl objektyvių priežasčių – skirtingo profesinio statuso, informacijos, laiko ir specialių žinių stokos, materialinės padėties ar kitų aplinkybių yra akivaizdžiai nelygiavertėje padėtyje. Remiantis šia doktrina, sutarčių laisvės principas, kuris reiškia civilinių teisinių santykių subjektų teisę laisvai spręsti dėl sutarties sudarymo, taip pat pasirinkimo su kuo, kokio turinio ir formos sudaryti sutartį, yra ribojamas. Ribojimas yra susijęs su poreikiu apginti silpnesnės sutarties šalies teises ir teisėtus interesus. Dažniausiai sudarant vartojimo sutartis vartotojo ekonominė, finansinė padėtis yra silpnesnė negu kitos vartojimo santykiuose dalyvaujančios šalies, t.y. verslininko. Be to, vartotojo derybinės galios yra apribotos, kadangi verslininkas yra savo srities specialistas, siūlantis prekes jam priimtinausiu, ekonomiškiausiu būdu, žinantis savo prekių privalomus ir dėl šios priežasties vartotojas ne visada sugeba ar būna pasirengęs derėtis⁵.

Atkreiptinas dėmesys, kad vartojimo sutartys dažniausiai sudaromos prisijungimo būdu, naudojant standartines sutarčių sąlygas. „Standartinėmis laikomos sąlygos, kurias nevienkartiniam bendram naudojimui iš anksto parengia viena šalis nesuderindama jų su kita šalimi ir kurios be derybų su kita šalimi taikomos sudaromose sutartyse“⁶. Tokiu būdu sudarant sutartį vartotojui yra primetamos individualiai neaptartos pardavėjo sąlygos ir vartotojui belieka arba jas priimti, arba atsisakyti sudaryti sutartį. Nurodytos aplinkybės lemia, kad sutartiniuose santykiuose su vartotojais negali būti remiamasi vien sutarčių laisvės principu –

⁵ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga // Teismų praktika. 2009 m. Nr. 30. Prieiga internetu:

// http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=34108; prisijungimo laikas: 2013-04-15.

⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.185 str. 1 d.

būtinės teisės normos, saugančios silpnesniąją šalį ir įpareigojančios pardavėją ar paslaugų teikėją atsižvelgti į vartotojo interesus⁷.

Kad valstybė gina vartotojo interesus ir kad būtina užtikrinti vartotojo teises ir teisėtus interesus yra akcentavęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT, Teismas), konstatuodamas, jog valstybės ekonominės ir socialinės politikos dalis yra vartotojų teisių gynimas ir kad šis gynimas yra susijęs bei vertinamas kaip viešasis interesas, kuris svarbus ne tik pačiam vartotojui, bet ir didžiajai visuomenės daliai. Esminis vartojimo sutarčių instituto ypatumas ir vartotojo teisių gynimo teisinis mechanizmas yra įstatyme įtvirtintas nesažiningų sutarčių sąlygų draudimas ir tokių sąlygų neprivalomumas vartotojui⁸. Visais atvejais, kai sutartis yra pripažįstama vartojimo sutartimi, tokios sutarties sąlygos turi būti vertinamos pagal CK 6.188 straipsnyje įtvirtintus sąžiningumo kriterijus. Ginčą nagrinėjantis teismas turi pareigą *ex officio* vertinti vartojimo sutarčių sąlygų atitikimą sąžiningumo kriterijams. Ši pareiga reiškia, kad teismas, privalo įvertinti sąlygas, net jei vartotojas tokio prašymo ir neišreiškė.

Aiškinant vartojimo sutartis, turi būti taikomos ne tik bendrosios vartojimo sutarčių aiškinimo taisyklės (CK 6.193-6.195 straipsniai), bet ir speciali, CK 6.193 straipsnio 4 dalyje, CK 6.188 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta palankiausio vartotojo atžvilgiu sutarties aiškinimo taisyklė (vadinamoji *contra proferentem* taisyklė), kad, tais atvejais, kai abejojama dėl sutarties sąlygų, jos turi būti aiškinamos tas sąlygas pasiūliusios šalies nenaudai ir jas priėmusios šalies naudai, be to, visais atvejais sutarties sąlygos turi būti aiškinamos vartotojų naudai ir sutartį prisijungimo būdu sudariusios šalies naudai⁹. Šios taisyklės išimtis yra nustatyta Tarybos direktyvoje 93/13/EEB dėl nesažiningų sąlygų vartojimo sutartyse. Šios direktyvos 5 straipsnyje bei 7 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad *contra proferentem* taisyklė netaikoma, kai organizacijos arba asmenys, pagal nacionalinės teisės aktus turinčios teisėtą interesą ginti vartotojų teises, iškelia bylą teismuose arba kompetentingose administracinėse institucijose, kad būtų priimtas sprendimas dėl to, ar bendram naudojimui parengtos sutarčių sąlygos yra nesažiningos, o pastarosios institucijos taiko tinkamas ir veiksmingas priemones, užtikrinančias, kad tokios sąlygos daugiau nebūtų naudojamos¹⁰. Kiek vėliau ši nuostata buvo išaiškinta Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT) nagrinėjamoje byloje¹¹, kurioje buvo

⁷ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga // Teismų praktika. 2009 m. Nr. 30. Prieiga internetu: // http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=34108; prisijungimo laikas: 2013-04-15.

⁸ Ten pat.

⁹ Ten pat.

¹⁰ Tarybos 1993 m. balandžio 5 d. direktyva 93/13/EEB dėl nesažiningų sąlygų vartojimo sutartyse. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:02:31993L0013:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-13.

¹¹ Europos Teisingumo Teismo 2004 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas byloje C-70/03. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003CJ0070:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-14. 16 punktas.

nustatyta, kad vartotojui palankaus sutarties sąlygos aiškinimo taisyklė netaikoma, kai ieškinį kolektyviniam vartotojų interesų gynimui pateikia jiems atstovaujantys asmenys arba organizacijos. Tai susiję su tuo, kad tais atvejais, kai vartojimo sutartis jau yra sudaryta, teismas sutarties sąlygų atitiktį sąžiningumo kriterijams vertina teismo ginčo nagrinėjimo metu, o palankus vartojimo sutarties sąlygos aiškinimas bus vartotojui naudingas iš karto. Tuo tarpu vertinant sutarties sąlygą, kuri dar neįtraukta į konkrečią sutartį nesąžiningumo aspektu, tam, kad prevenciniu būdu būtų pasiektas visiems vartotojams palankiausias rezultatas, kilus abejonių, nebūtina sąlygos aiškinti vartotojų naudai; toks objektyvus aiškinimas suteikia galimybę dažniau uždrausti neaiškios ir dviprasmiškos sąlygos naudojimą, todėl užtikrinama didesnė vartotojų apsauga¹².

Atsižvelgiant į tai, kas yra bendra vartojimo sutartims ir vartojimo pirkimo – pardavimo sutartims, būtina atskleisti ir keletą požymių, kurie išskiria vartojimo pirkimo – pardavimo sutartis kaip vieną iš vartojimo sutarčių rūšių.

Vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys (angl. *Consumer sales contracts*, it. *Contratti di vendita al consumo*) yra priskiriamos atskiroms vartojimo sutarčių rūšims pagal sutarties dalyką. Nustačius vartojimo teisinius santykius, atsižvelgiant į sutarties dalyką, be bendrųjų vartojimo sutarčių instituto normų turi būti taikomos būtent vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių santykius reglamentuojančios specialiosios normos. Jos įtvirtintos Civilinio kodekso šeštosios knygos IV dalies ketvirtajame skirsnyje “Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių ypatumai”.

Vartojimo pirkimo – pardavimo sutartims yra būdingi dviejų institutų požymiai. Pirmiausia joms būdingi vartojimo sutarčių požymiai, o antra – pirkimo – pardavimo sutarčių ypatumai. Tai tarsi dviejų institutų derinys. Norint geriau atskleisti jų panašumus ir skirtumus, bei svarbą reglamentuojant vartotojų teisių apsaugą, būtina juos paanalizuoti.

CK 6.305 straipsnio 1 dalis pateikia pirkimo – pardavimo sutarties apibrėžimą „Pirkimo – pardavimo sutartimi viena šalis (pardavėjas) įsipareigoja perduoti daiktą (prekę) kitai šaliai (pirkėjui) nuosavybės ar patikėjimo teise, o pirkėjas įsipareigoja priimti daiktą (prekę) ir sumokėti už jį nustatytą pinigų sumą (kainą)“¹³. Ši sąvoka atskleidžia pardavėjo pareigą perduoti daiktą nuosavybės, patikėjimo teise pirkėjui ir pirkėjo pareigą priimti tą daiktą bei sumokėti kainą. Taigi, yra numatomi teisinių santykių subjektų įsipareigojimai sutarties atžvilgiu. Atkreiptinas dėmesys, kad šioje sąvokoje nėra išskiriamos specifinės sutarties šalys bei nėra minima, koku tikslu prekės yra perkamos. Tai reiškia, kad šiose sutartyse nėra

¹² Europos Teisingumo Teismo 2004 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas byloje C-70/03. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003CJ0070:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-14. 16 punktas.

¹³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.350 str. 1d.

numatytas silpnesniosios sutarties šalies institutas, todėl šių normų reguliuojamuose santykiuose įsivyrąja šalių pusiausvyra, t.y. nei vienai šaliai nėra suteikiama daugiau teisių ar pareigų. Ši sąvoka atskleidžia pardavėjo pareigą perduoti daiktą nuosavybės, patikėjimo teise pirkėjui ir pirkėjo pareigą priimti tą daiktą bei sumokėti kainą. Visgi, bendrosios pirkimo – pardavimo sutarties nuostatos yra taikomos vartojimo pirkimo – pardavimo sutartiniams santykiams tiek, kiek vartojimo pirkimo – pardavimo sutartis reglamentuojančios normos nenumato kitokių šiems santykiams taikytinų normų. Tuo tarpu CK 1.39 straipsnio 1 dalis numato tokią vartojimo sutarties sampratą: „<...> vartojimo sutartimi yra laikoma sutartis dėl prekių ar paslaugų įsigijimo, kurią fizinis asmuo (vartotojas) su prekių ar paslaugų pardavėju (tiekiuju) sudaro su vartotojo verslu ar profesija nesusijusiu tikslu, t. y. vartotojo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti“¹⁴. Šioje sąvokoje jau yra kalbama apie specifines sutarties šalis, koku tikslu prekės yra perkamos, tačiau nėra skiriama dėmesio šalių įsipareigojimams apibrėžti.

CK 6.350 straipsnio 1 dalyje yra pateikiama jau dviejų institutų suderinta vartojimo pirkimo – pardavimo samprata – „Pagal vartojimo pirkimo – pardavimo sutartį pardavėjas – asmuo, kuris verčiasi prekyba, pardavėjo atstovas įsipareigoja perduoti prekę – kilnojamąjį daiktą pirkėjui – fiziniam asmeniui pastarojo asmeniniams, šeimos ar namų ūkio poreikiams, nesusijusiems su verslu ar profesija, tenkinti, o pirkėjas įsipareigoja sumokėti kainą“¹⁵. Ši vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių samprata atitinka bendrus vartojimo sutartims būdingus požymius. Išskiriami 3 kvalifikuojamieji vartojimo sutarčių požymiai: *pirma*, prekes ar paslaugas perka fizinis asmuo; *antra*, fizinis asmuo prekes arba paslaugas perka savo asmeniniams (ne verslo ar profesiniams) poreikiams; *trečia*, prekes ar paslaugas perduoda verslininkas (asmuo veikiantis verslo ar profesiniais tikslais)¹⁶. Papildomas požymis, kuris nėra numatytas vartojimo sutartyse, tačiau kvalifikuojantis šią vartojimo sutarčių rūšį, yra specifinis sutarties dalykas – kilnojamasis daiktas. Kilnojamasis daiktas, tai daiktas, kurį galima perkelti iš vienos vietos į kitą, nepakeitus jo paskirties ir iš esmės nesumažinus vertės¹⁷.

Būtina pastebėti, kad vartojimo pirkimo – pardavimo teisinius santykius reglamentuoja ne tik CK normos, tačiau ir specialus Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas bei keletas poįstatyminių teisės aktų – Mažmeninės prekybos taisyklės¹⁸, Daiktų grąžinimo ir

¹⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 1.39 str. 1d.

¹⁵ Ten pat. 6.350 str. 1 d.

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2009.

¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 4.2 str. 3 d.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 11 d. nutarimas Nr. 697 “Dėl mažmeninės prekybos taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 51-1778; 2011, Nr. 33-1545.

keitimo taisyklės¹⁹, Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženklinimo ir kainų nustatymo taisyklės²⁰ su papildymais bei pakeitimais. Be to, atsižvelgiant į tai, kad Lietuva yra Europos Sąjungos nare ir kad jai būtina užtikrinti Europos Sąjungos teisės aktų taikymą, visa nacionalinė teisė privalo būti aiškinama taip, kad neprieštarautų Europos Teisingumo Teismo formuojamai praktikai bei Europos Sąjungos teisei, o nacionalinės teisės nuostatos turi būti suderintos su Europos Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių vartotojų teisių apsaugą, nuostatomis. Dėl šios priežasties, vartojimo pirkimo – pardavimo teisiniams santykiams labai svarbios yra Europos Sąjungos vartotojų teisių apsaugos direktyvos. Didesnį dėmesį reikėtų skirti 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai 99/44/EB dėl tam tikrų vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų (toliau – Vartojimo prekių pardavimo direktyva, Direktyva 99/44/EB), kadangi šia direktyva buvo pradėta vienodinti valstybių narių teisės aktus vartojimo prekių pardavimo srityje. Atsižvelgiant į Europos Sąjungoje vykstančius pokyčius, naujai įgytą patirtį vartojimo teisiniuose santykiuose, ši direktyva bei kitos vartojimo direktyvos, susijusios su vartojimo pirkimo – pardavimo sutartimis (Tarybos direktyva 93/13/EEB, Tarybos direktyva 85/577/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB) nuo 2011 m. spalio 25 d. yra apjungtos į vieną Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2011/83/ES²¹ dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva Tarybos 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (toliau – Vartotojų teisių direktyva, Direktyva 2011/83/ES). Vienas iš šios direktyvos tikslų yra padidinti vartotojų ir prekyautojų teisinį tikrumą, nustatant vieną reglamentavimo sistemą, pagrįstą aiškiai apibrėžtomis teisinėmis sąvokomis, reglamentuojančiomis tam tikrus sutarčių aspektus tarp įmonių ir vartotojų. Taip siekiama pašalinti kliūtis, kurios buvo atsiradusios dėl nevienodo ir nenuoseklaus taisyklių reglamentavimo, ir užtikrinti aukštą bendrą vartotojų apsaugos lygį. Kadangi šios direktyvos nuostatos bus taikomos tik nuo 2014 m. birželio 13 d. sudarytoms sutartims, lieka neaišku, ar tikrai bus įgyvendinti direktyvoje keliami tikslai. Visgi, ši direktyva iš ties pakeis valstybių narių teisinę sistemą vartojimo teisinių santykių atžvilgiu, kadangi šioje direktyvoje numatytas

¹⁹ Lietuvos Respublikos Ūkio ministro 2001 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. 217 “Dėl daiktų gražinimo ir keitimo taisyklių”//Valstybės žinios. 2001, Nr. 58-2105; 2012, Nr. 4-243.

²⁰ Lietuvos Respublikos Ūkio ministro 2002 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. 170 “Dėl Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženklinimo ir kainų nustatymo taisyklių”//Valstybės žinios. 2002, Nr. 50-1927; 2007, Nr. 108-4450.

²¹ Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. Prieiga internetu: //

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0064:0088:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-13.

visiško suderinamumo principas, kuris reiškia, jog valstybės narės negali toliau taikyti ar priimti teisės normų, nukrypstančių nuo direktyvoje esančių.

L. Didžiulis ir I. Navickaitė-Sakalauskienė nagrinėdami vartojimo sutarties sampratą pastebėjo, kad: „Vartotojų teisių apsaugos srityje priimtose direktyvose vartojimo sutarties sąvoka pateikiama tik netiesiogiai, t.y. direktyvose įtvirtinant vartojimo sutartiniuose santykiuose dalyvaujančių subjektų (vartotojo ir verslininko) sąvokų apibrėžimus“²². Pažymėtina, kad ir vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių sąvoka ilgą laiką nebuvo atskleista nei viename Europos Sąjungos teisės akte. Dažniausiai šių sutarčių samprata buvo formuojama remiantis pateikta vartotojo ir verslininko samprata, tačiau naujausiose Vartotojų teisių direktyvoje, jau pateikiama pirkimo – pardavimo sutarties sąvoka. Tikėtina, kad tokia sąvoka buvo įtvirtina siekiant dar labiau sustiprinti vartotojų ir verslininkų teisinį tikrumą, kuris pagrįstas aiškiai apibrėžtų teisinių sąvokų taikymu.

Visgi, nors Vartojimo prekių pardavimo direktyvoje ir nėra vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių definicijos, tačiau atkreiptinas dėmesys į direktyvos 1 str. 4 d., kuri nustato, kad „Vartojimo prekių, kurios bus pagamintos ar pateiktos, tiekimo sutartys pagal šią direktyvą taip pat laikomos pardavimo sutartimis“. Ši nuostata žymi pokytį daugelio šalių teisėje atskiriant vartojimo pirkimo – pardavimo sutartis ir paslaugų teikimo sutartis. Prancūzijos teisėje taip pat ne visada buvo lengva atskirti šias sutartis, dažniausiai buvo žiūrima į tai, kas turi didesnę reikšmę sudarant sutartį – darbas ar prekė. Prancūzijos kasacinis teismas vienoje byloje pažymėjo, kad sutartys, kuriose asmuo suteikia ir paslaugas, ir parduoda kilnojamąjį daiktą, privalo būti suprantamos kaip vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys, kai paslaugų teikimas nėra pagrindinės svarbos dėl kurios buvo sudaryta sutartis²³. Taigi, kai sutartys yra sudarytos dėl daiktų, tačiau turi ir paslaugų teikimo sutarties požymių, būtina atsižvelgti į tai, kad sutartis yra sudaryta dėl daikto pagaminimo ir jo nuosavybės teisių perdavimo vartotojui.

Kaip jau buvo minėta aptariant šio darbo dalyką, kalbėdami apie vartojimo pirkimo – pardavimo sutartis, turime omenyje sutartis, kurios yra sudarytos prekybai skirtose vietose, neanalizuojant specialių vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių rūšių, kurios išskiriamos pagal specifinį sutarties sudarymo būdą. Vartotojų teisių direktyvoje sutartys, sudarytos prekybai skirtose vietose yra vadinamos bei priskiriamos prie „kitų sutarčių nei nuotolinės prekybos sutartys ar ne prekybai skirtose patalpose sudarytos sutartys“. Vartotojų teisių direktyvos preambulėje yra pateikiama sąvoka, kokios patalpos yra laikomos prekybai skirtomis patalpomis. Remiantis šia direktyva, prekybai skirtomis patalpomis yra laikomos

²² L. Didžiulis, I. Navickaitė-Sakalauskienė. Vartojimo sutarčių kvalifikavimo problemos // Justitia: teisės mokslo ir praktikos žurnalas. Vilnius: Justitia. 2010, Nr. 2(74), P.86.

²³ Hans-W. Micklitz, Jules Stuyck, Evelyn Terryn. Cases, materials and text on consumer law. Oxford; Portland (Or.): Hart Publishing, 2010. P.307.

patalpos, priklausančios asmenims, kurie veikia prekiautojo vardu ar jo naudai²⁴. Tai bet kokios rūšies patalpos (parduotuvės, kioskai, transporto priemonės), kuriomis prekiautojas naudojasi vykdydamas savo ūkinę komercinę veiklą ir laiko jas įprastine ar nuolatine prekybos vieta. Direktyvoje taip pat išskiriami turgaviečių prekystaliai, parodų stendai kaip prekybai skirtos patalpos, jeigu jos pardavėjo yra laikomos kaip įprastinės ar nuolatinės prekybos vietos. Taip pat prekybai skirtomis patalpomis yra pripažįstamos mažmeninės prekybos patalpos, „<...> kuriose prekiautojas vykdo sezoninę veiklą, pavyzdžiui, turizmo sezono metu slidinėjimo ar pajūrio kurorte, turėtų būti laikomos prekybai skirtomis patalpomis, nes prekiautojas tose patalpose vykdo įprastą veiklą“²⁵. Taigi, pastebėtina, jog esminis aspektas yra tai, kad prekiautojo vykdoma veikla toje vietoje turi būti vykdoma įprastai ir nuolatos, o jeigu prekiautojas vykdys savo verslo veiklą toje vietoje išimties tvarka, tokia vieta nebus priskiriama prekybai skirtomis patalpomis. Direktyvoje pažymima, kad viešai prieinamos vietos, pavyzdžiu, paplūdimiai, prekybos centrai, gatvės, viešasis transportas, privatūs namai, darbo vietos, kuriuose prekiautojas išimties tvarka vykdo savo verslo veiklą, neturėtų būti laikomos patalpomis skirtomis prekybai. Daroma išvada, kad prekybai skirtomis patalpomis yra laikomos nekilnojamosios mažmeninės prekybos patalpos, kuriose prekiautojas nuolat vykdo savo veiklą arba kilnojamosios mažmeninės prekybos patalpos, kuriose prekiautojas paprastai vykdo savo veiklą²⁶.

Apibendrinant galima teigti, kad vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys yra viena iš vartojimo sutarčių rūšių, kuriai būdingi visi vartojimo sutarčių ypatumai, t.y. sutartys privalo būti sudarytos tarp specialių subjektų, vartojimo tikslams, sutartys turi būti grindžiamos silpnesnės sutarties šalies doktrina, nesąžiningų sutarties sąlygų draudimu bei tokių sąlygų neprivalomumu vartotojui. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys išsiskiria tuo, kad yra sudaromos būtent dėl prekių – kilnojamųjų daiktų. Šias sutartis reglamentuojančios normos yra specialios normos bendrųjų vartojimo, pirkimo – pardavimo sutarčių teisinius santykius reglamentuojančių normų atžvilgiu.

1.2. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių dalykas

Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties dalykas yra esminė sutarties sąlyga dėl kurio nesusitarus, sutartis bus laikoma nesudaryta. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutartyse sutarties

²⁴ Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. Prieiga internetu: //

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0064:0088:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-13. Preambulė 22.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Ten pat. 2 str. 9 d.

dalyku yra prekės. Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 2 straipsnio 11 dalis nustato, kad „Prekė – kiekvienas daiktas, siūlomas parduoti arba parduodamas vartotojui. Šilumos ir elektros energija, vanduo, gamtinės dujos taip pat laikomos prekėmis.“²⁷.

CK konkrečiai įvardijama, kad prekės privalo būti *kilnojamieji daiktai*. Kilnojamieji daiktai pagal prigimtį yra daiktai, kurie iš vienos vietos į kitą vietą gali būti perkelti nepakeitus jų paskirties ir iš esmės nesumažinus jų vertės²⁸.

Prekės samprata, atsižvelgiant į direktyvų pobūdį, susijusį su vartojimo teisiniais santykiais, skiriasi. Bendro pobūdžio direktyvose, kurios taikomos visoms vartojimo sutartims reglamentuoti, prekėms nėra nustatyti specifiniai reikalavimai ir net ne visada yra pateikiama prekių samprata. Tačiau direktyvose, kurios yra konkrečiai susijusios su vartojimo pirkimo – pardavimo sutartimis, prekės samprata visada pateikiama, kadangi būtent nuo prekės savybių priklausys, ar šiems teisiniams santykiams bus taikoma direktyva. Viena iš direktyvų, kuri neatsiejama nuo vartojimo pirkimo – pardavimo teisinių santykių reglamentavimo yra 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 99/44/EB dėl tam tikrų vartojimo prekių pardavimo ir su tuo susijusių garantijų aspektų²⁹, joje įtvirtina, kad vartojimo prekė yra bet koks materialus kilnojamas daiktas, išskyrus prekes, parduodamas vykdant sprendimą arba kitais įstatymų numatytais atvejais, vandenį ir dujas, jeigu nėra paruošti parduoti riboto tūrio ar nustatyto kiekio bei elektrą. Pastebėtina, jog valstybės narės skirtingai perkėlė šią nuostatą į savo nacionalinius teisės aktus. Vienos valstybės narės perkėlė tokią pačią definiciją su numatytomis vartojimo prekių išimtimis, kitos – be papildomų išimčių visiems kilnojamiesiems daiktams. Lietuva pasinaudojo tik pirmąja išimtimi dėl prekių, parduodamų vykdant teismo sprendimą, o Austrija ir Portugalija, vartotojams parduodant nekilnojamąjį turtą taiko atitinkamus teisės aktus³⁰. Taip pat direktyvoje buvo nustatyta, jog valstybės narės gali numatyti, kad sąvoka „vartojimo prekės“ netaikoma viešajame aukcione parduodamoms padėvėtoms prekėms, kai vartotojai turi galimybę patys dalyvauti pardavime. Suomija, Prancūzija, Vokietija, Vengrija ir Jungtinė Karalystė pasinaudojo tokia galimybe³¹, tuo tarpu

²⁷ Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 94-1833; 2007, Nr. 12-488. 2 str. 11 d.

²⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 4.2 str. 3d.

²⁹ Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. gegužės 25 d. direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999L0044:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2012-06-14.

³⁰ Europos Bendrijų Komisijos 2007 m. balandžio 24 d. Komisijos Komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų įgyvendinimo, įskaitant tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo klausimo nagrinėjimą. KOM(2007) 210 galutinis. Prieiga internetu: // http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/guarantees/CSD_2007_LT_final.pdf; prisijungimo laikas: 2013-04-13.

³¹ Ten pat.

Lietuva ne. Taigi, pastebėtina, jog valstybės narės nesilaikė vienodos nuomonės perkeltant direktyvos nuostatas dėl vartojimo prekių.

Vartotojų teisių direktyvoje prekės samprata formuojama panašiai kaip ir Direktyvoje 99/44/EB. Šioje direktyvoje papildomai pateikiama sąvoka prekių, kurios pagamintos pagal specialius vartotojo nurodymus. Norima pabrėžti, kad vartojimo pirkimo – pardavimo sutartis gali būti sudaromos ir dėl prekių, kurios nėra iš anksto pagamintos, bet gali būti pagamintos atsižvelgiant į vartotojo asmeninį pasirinkimą ar nurodymą. Taigi, vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties dalyku gali būti ir prekės, kurios bus sukurtos ateityje bei pasižyminčios individualiais požymiais.

Visgi, iškyla klausimas, kaip reikėtų vertinti tokias sutartis, kai pirkimo – pardavimo sutartis tarp vartotojo ir verslininko yra sudaroma dėl nekilnojamojo daikto.

Lietuvoje ilgą laiką tokioms sutartims nebuvo taikomos vartojimo sutarties reglamentuojančios teisės normos. Iki pat 2007 metų, LAT aiškindamas sutartis, kurios buvo susijusios su nekilnojamojo daikto įsigijimu, kurias sudarė verslininkas ir vartotojas, nekėlė klausimo, ar tai vartojimo sutartis, ar asmuo turėtų būti pripažintas vartotoju ir ar jam turėtų būti taikomos palankesnės sutarčių sąlygų aiškinimo taisyklės. Manytina, jog toks Teismų vertinimas galėjo būti dėl to, kad vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties dalyku buvo pripažįstami tik kilnojamieji daiktai, o nekilnojamojo daikto įsigijimas vartojimo tikslais, nebuvo atskirai reglamentuotas. Visgi, 2007 m. vasario 27 d. byloje Nr. 3K-3-72/2007³², Teismas pirmą kartą pakeitė savo poziciją ir sutartis dėl gyvenamojo buto pirkimo – pardavimo pripažino vartojimo sutartimis. Tokią išvadą jis darė įvertinęs tai, kad sutartis dėl nekilnojamojo daikto įsigijimo savo esme, atsižvelgiant į sutarties šalis bei tikslus, atitinka vartojimo sutarties sampratą. Šią poziciją Teismas išlaikė iki šių dienų, o galutinis aiškinimas buvo pateiktas 2009 metais LAT apžvalgoje dėl vartotojų teisių apsaugos vartojimo sutartiniuose santykiuose.

Aiškinant nekilnojamojo daikto pirkimo – pardavimo sutartis, kurias sudaro vartotojas, būtina pabrėžti, kad nekilnojamojo daikto pirkimo – pardavimo sutartis yra viena iš pirkimo – pardavimo sutarties rūšių, kuri yra reglamentuota CK šeštosios knygos IV dalies XXIII skyriaus aštuntajame skirsnyje³³ ir išskiria dėl savo specialaus sutarties objekto – nekilnojamojo daikto. Atkreipiant dėmesį į tai, jog vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties kvalifikuojantis požymis, išskiriantis ją iš kitų vartojimo sutarčių yra kilnojamasis daiktas, todėl įsigyjant nekilnojamąjį daiktą nebus taikomos vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių nuostatos. Nekilnojamojo daiktų pirkimo – pardavimo sutartis reikalauja specialaus

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-72/2007.

³³ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga // Teismų praktika. 2009 m. Nr. 30. Prieiga internetu: // http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=34108; prisijungimo laikas: 2013-04-15.

reglamentavimo, dėl šios priežasties joms netaikomos vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių nuostatos. Visgi, tais atvejais, kai nekilnojamojo daikto pirkimo – pardavimo sutarties šalis yra vartotojas, perkantis iš verslininko (fizinio ar juridinio asmens) nekilnojamąjį daiktą savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti ir ši sutartis kvalifikuojama kaip kylanti iš vartojimo teisinių santykių, būtina užtikrinti fizinio asmens (vartotojo), kaip silpnesniosios sutarties šalies interesus³⁴. Šiais atvejais bus taikomos bendrosios pirkimo – pardavimo teisinius santykius reglamentuojančios normos (CK 6.305-6.349 straipsniai), specialiosios normos reglamentuojančios nekilnojamųjų daiktų pirkimo – pardavimo sutartis (CK 6.392 – 6.401 straipsniai), taip pat vartotojų teisių apsaugą įtvirtinančios teisės normos (CK 1.39 straipsnis, 6.193 straipsnio 4 dalis, 6.188 straipsnis)³⁵.

Dar vienas svarbus aspektas, susijęs su vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties dalyku yra skaitmeninis turinys. Klausimas kaip turėtų būti vertinamas skaitmeninis turinys bei programinė įranga buvo iškeltas Žaliojoje knygoje dėl vartotojų *acquis* persvarstymo³⁶, kadangi tokios sutartys yra reikšmingos dėl jų augančios reikšmės ekonomikai ir dėl to, kad jų samprata vis dar teisiškai nesuvienodinta ir nėra aiški³⁷.

Atsižvelgiant į augantį poreikį bei svarbą, Vartotojų teisių direktyva jau pateikia skaitmeninio turinio sampratą bei jam taikomus informacijos reikalavimus³⁸. Skaitmeninis turinys yra suprantamas kaip duomenys, kurie sukuriama ir pateikiami skaitmeninėje formoje, pavyzdžiui, žaidimai, muzika, kompiuterinės programos, neatsižvelgiant į tai, ar jais galima naudotis parsisiunčiant, fizine laikmena ar bet kuria kita priemone. Skaitmeninis turinys tik tada galės būti vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties dalyku, kai bus pateikiamas įrašytas skaitmeninėje laikmenoje, pavyzdžiui, skaitmeniniuose vaizdo diskuose, kompaktiniuose diskuose. Panašiai kaip vandens, dujų ar elektros energijos tiekimo sutartys, jeigu nėra parduodamas ribotas jų tūris arba nustatytas kiekis, fizinėje laikmenoje neįrašyto skaitmeninio turinio pateikimo sutartys pagal Vartotojų teisių direktyvą nebus laikomos vartojimo pirkimo – pardavimo sutartimis.

³⁴ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga // Teismų praktika. 2009 m. Nr. 30. Prieiga internetu:

// http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbuletieniai/senos/nutartis.aspx?id=34108; prisijungimo laikas: 2013-04-15.

³⁵ Ten pat.

³⁶ Europos Bendrijų Komisijos 2007 m. vasario 8 d. Žalioji knyga dėl vartotojų *acquis* persvarstymo. COM(2006) 744 galutinis. Prieiga internetu:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0744:FIN:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-13.

³⁷ Pahl. U. The Common European Sales Law – have the right choices been made? A consumer policy perspective. // Maastricht University, 2012. Prieiga internetu:

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2027455; prisijungimo laikas: 2013-04-14. P. 9.

³⁸ Micklitz Hans-W., Reich Nobert. The Commission Proposal for a „Regulation on a Common European Sales Law (CESL)“ – Too Broad or Not Broad Enough? // EUI Working Paper LAW, 2012, No. 2012/04. Prieiga internetu // http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2013183; prisijungimo laikas: 2013-04-14. P. 15

Galiausiai, būtina atkreipti dėmesį, kad vartojimo pirkimo – pardavimo sutartyse prekės turi atitikti ne tik keliamus reikalavimus, tačiau privalo būti skirtos būtent vartojimo tikslams. Tai reiškia, kad vartotojas, nors ir nusipirkęs prekę – kilnojamąjį daiktą, tačiau ją panaudojęs verslo, o ne asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti, negalės savo teisių ginti remdamasis vartojimo pirkimo – pardavimo santykius reglamentuojančiomis normomis.

Apibendrinant galime teigti, kad vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių dalykas išskiria jas iš vartojimo sutarčių. Kilnojamieji daiktai, kurie perkami vartotojo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti yra esminė prekės savybė, dėl kurios sutartys tarp vartotojo ir verslininko bus traktuojamos kaip vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys. Vartojimo pirkimo – pardavimo teisinius santykius reglamentuojančios teisės normos nėra taikomos įsigyjant nekilnojamąjį daiktą, tačiau tokios sutartys yra pripažįstamos vartojimo sutartimis. Ir tik fiziniame laikmenoje įrašyti skaitmeniniai duomenys pripažįstami vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties dalyku.

1.3. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių šalys

Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių šalys yra priskiriamos prie sutartį kvalifikuojančių požymių. Tikslinga yra atskleisti sutarties šalis bei jų požymius, kadangi netinkamas sutarties šalių identifikavimas gali lemti vartotojų teisių pažeidimus, t.y. vartotojas negalės pasinaudoti jam suteiktomis teisės normomis, kurios skirtos užtikrinti jo, kaip silpnesnės civilinių teisinių santykių šalies, teises bei teisėtus interesus.

1.3.1. Vartotojo sampratos analizė

Teisinėje literatūroje galima rasti įvairių vartotojo sampratos analizių. Vartotojo sampratos koncepcijas analizavo L. Novikovienė, taip pat D. Bublienė. Nacionaliniu lygiu vartotojo sampratą aiškino Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, o tuo tarpu Europos Sąjungos direktyvos bei Europos Teisingumo Teismas pateikia vartotojo sampratą Europos Sąjungos lygiu.

Lietuvoje vartotojo samprata yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje: „Vartotojas – fizinis asmuo, kuris pareiškia savo valią pirkti, perka ir naudoja prekę ar paslaugą asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams, nesusijusiems su verslu ar profesija, tenkinti“³⁹. Taigi, ši vartotojo sąvoka atskleidžia pagrindinius vartotojo, kaip vienos iš civilinių teisinių santykių šalies, požymius. Galima išskirti keturis pagrindinius požymius:

³⁹ Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 94-1833; 2007, Nr. 12-488.

- 1) vartotoju gali būti tik fizinis asmuo;
- 2) turi būti išreikšta valia sudaryti prekių ar paslaugų pirkimo sutartį;
- 3) prekių ar paslaugų paskirtis turi būti šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti;
- 4) perkamos prekės ar paslaugos negali būti susijusios su asmens verslu ar profesija susijusiems poreikiams tenkinti.

Atkreiptinas dėmesys, kad šioje sąvokoje nors ir nėra užsimenama apie kitą civilinių teisinių santykių šalį – verslininką, tačiau tai yra būtina sąlyga vartojimo teisiniuose santykiuose asmenį pripažinti vartotoju.

Tiek teisinėje literatūroje, tiek teismų praktikoje keliamas klausimas, ar vartotojo samprata neturėtų būti išplėsta ir ar jai nereikėtų priskirti, juridinius asmenis – ne pelno organizacijas, kurie neužsiima ūkine komercine veikla, ir kitus fizinius bei juridinius asmenis, kurie užsiima verslo veikla, kitaip tariant, verslininkus, ypač smulkios ir vidutinės įmonės ar smulkius verslininkus ar verslininkus, kurie užsiima jiems neįprasta verslo veikla⁴⁰. Šis poreikis atsirado tada, kai buvo pastebėta, jog kartais šie subjektai atsiduria vartotojo vietoje ir jiems reikalinga tokia pati apsauga. Šia tema pasisakė tiek Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, tiek Europos Teisingumo Teismas. Vertinant ETT praktiką dėl juridinio asmens įtraukimo į vartotojo sampratą, pabrėžtina, kad nors pats teismas ir atsisakė plėsti vartotojo sampratą, tačiau jis teigė, kad minimalaus harmonizavimo pobūdis leidžia nacionalinei teisei išplėsti vartotojo sampratą verslininko atžvilgiu⁴¹. Taip pat naujausioje Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl vartotojų teisių yra numatyta, kad Vartotojų teisių direktyva naudoja siaurą vartotojo sampratą, bet leidžia valstybėms narėms ją išplėsti. Preambulės 13 dalyje nustatyta, kad „valstybė narė gali nuspręsti šioje direktyvoje numatytas taisykles taikyti juridiniams asmenims arba fiziniams asmenims, kurie nėra vartotojai šios direktyvos prasme, pavyzdžiui, nevyriausybinės organizacijos, verslą pradedančios ar mažosios ir vidutinės įmonės“. Taigi, pastebėtina, kad anksčiau vartotojo sampratos išplėtimo galimybė, kuri buvo nustatyta formuojant ETT praktiką, yra perkeliama į Europos Sąjungos teisės aktus. Atsižvelgiant į tai, nagrinėjant LAT praktiką, galima rasti nutarčių, kuriose vartotojo samprata yra išplečiama. O ypač „sprendžiant klausimus, susijusius su butų, esančių daugiabučiuose namuose, savininkų, kaip galutinių vartotojų, aprūpinimo energija ir vandeniu klausimus, vartotoju prapažįstamas fizinis asmuo, kuris faktiškai naudojasi perkama preke savo namų ūkio reikmėms ir už jas sumoka, t.y. yra galutinis prekių ir paslaugų vartotojas“⁴². Teismas pripažino sutartį vartojimo

⁴⁰ Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Vilnius: Registrų centras, 2009. P. 92.

⁴¹ Ten pat. P. 94

⁴² Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga // Teismų praktika. 2009 m. Nr. 30. Prieiga internetu: // http://www2.lai.lt/lat_web_test/4_tpbuuletieniai/senos/nutartis.aspx?id=34108; prisijungimo laikas: 2013-04-15.

sutartimi nepaisant aplinkybės, kad tam tikrais atvejais sutartį buvo pasirašęs ne pats fizinis asmuo, bet jam atstovaujantis specialaus teismo juridinis asmuo.

Pastebėtina, kad Europos Sąjungos teisėje vartotojo samprata yra aiškinama autonomiškai, t.y. savarankiškai, nepriklausomai nuo nacionalinės teisės. „Europos Sąjungos teisės lygmeniu nėra suformuotos vienodos vartotojo sąvokos, vartotojų teisių apsaugos srityje priimtose direktyvose apibrėžiant vartotoją yra vartojamos skirtingos gramatinės konstrukcijos“⁴³. Visgi, nors ir naudojamos skirtingos gramatinės konstrukcijos, galima pastebėti, kad pati vartotojo samprata yra labai panaši. Europos Bendrijų Tarybos direktyva dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis ne prekybai skirtose patalpose 85/577/EEB pateikia tokią vartotojo sampratą: „vartotojas – tai fizinis asmuo, kuris sandoriuose, kuriems taikoma ši direktyva, veikia siekdamas tikslų, kuriuos galima laikyti nesusijusiais su jo verslu ar profesija“⁴⁴. Tuo tarpu Tarybos direktyvoje 93/13/EEB vartotojas suprantamas kaip „bet kuris fizinis asmuo, kuris sutartyse, kurioms taikoma ši direktyva veikia ne savo verslo, prekybos ar profesijos tikslais“⁴⁵. Tokios pat apibrėžtys pateikiamos ir Tarybos direktyvoje 1997/7/EB⁴⁶ dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis, Tarybos direktyvoje 1999/44/EB⁴⁷ dėl tam tikrų vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų aspektų. Pastebėtina, kad vėlesnėse direktyvose vartotojo samprata yra siaurinama, kadangi tikslai, kuriais asmuo veikia sutartyse, negali būti susiję ne tik su asmens verslu ar profesija, bet ir su prekyba. Norima kuo labiau atriboti privačius asmens poreikius nuo komercinių. Toks požiūris nesikeitė iki šių dienų ir naujausioje Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl vartotojų teisių 2011/83/ES pateikiama labai panaši vartotojo sąvoka: „vartotojas – kiekvienas fizinis asmuo, kuris veikia pagal sutartis, kurioms taikoma ši direktyva, siekdamas tikslų, nesusijusių su jo verslu, prekyba, amatu ar profesija“⁴⁸. Vis dėlto,

⁴³ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga // Teismų praktika. 2009 m. Nr. 30. Prieiga internetu:

// http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbuuletieniai/senos/nutartis.aspx?id=34108; prisijungimo laikas: 2013-04-15.

⁴⁴Tarybos 1985 m. gruodžio 20 d. direktyva 85/577/EEB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis ne prekybai skirtose patalpose. Prieiga internetu: //

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31985L0577:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-03. 2 str.

⁴⁵Tarybos 1993 m. balandžio 5 d. direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:02:31993L0013:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-13. 2 str. B d.

⁴⁶ Tarybos 1997 m. gegužės 20 d. direktyva 1997/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis. Prieiga internetu: //

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1997L0007:20071225:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-15. 2 str. 2 p.

⁴⁷Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. gegužės 25 d. direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų. Prieiga internetu: //

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999L0044:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2012-06-14., 1 str. 2 d. A p.

⁴⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei

tuo atveju, jeigu sudaroma dvigubos paskirties sutartis iš dalies asmens verslo, ir iš dalies ne verslo tikslais ir jeigu atsižvelgiant į bendras sutarties sąlygas verslo tikslai nevyrauja, atitinkamas asmuo taip pat turėtų būti laikomas vartotoju⁴⁹.

D. Bublienė monografijoje „Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė“⁵⁰ atskleidžia vartotojo sampratos formavimąsi ir bendruosius vartotojų sampratos požymius. Analizuodama Europos Sąjungos aktus, ji pastebėjo, kad vartotojo sampratos apibrėžimui yra būdingi keli svarbūs aspektai: *pirma*, vartotojas yra apibrėžiamas negatyviuoju, o ne pozityviuoju būdu; *antra*, vartotojo apibrėžimas yra abstraktus ir remiasi vartotojo vaidmeniu rinkoje.

Pirmuoju atveju, negatyvioji vartotojo samprata pateikiama nustatant, kokiais tikslais vartojimo sutartys negali būti sudarytos, kad būtų laikomos vartojimo sutartimis. Tai reiškia, kad vartotojas gali sudaryti tik tokias prekių ar paslaugų pirkimo sutartis, kurios nebus susijusios su jo verslu ar profesija. Toliau analizuodama, D. Bublienė pateikia savo nuomonę, kad toks vartotojo sampratos formavimas turėtų būti vertinamas teigiamai, kadangi apibrėžus vartotojo sampratą pozityviuoju būdu gali atsitikti taip, kad kai kurie atvejai nebepateks į vartotojo apsaugos sritį. Be to, D. Bublienė negatyviuoju būdu išreikštą vartotojo sampratą traktuoja kaip vartotojo sampratos koncepcijos išplėtimą, kadangi visa tai, kas nepatenka į verslo ar profesijos sritį yra laikoma vartojimo poreikių sritimi.

Tuo tarpu Europos Teisingumo Teismas atvirkščiai, negatyviuoju būdu apibrėžtą vartotojo sampratą panaudojo vartotojo sampratos koncepcijai siaurinti, kadangi sutartys, sudarytos dvigubo naudojimo tikslu, negali patekti į vartojimo sutarties koncepciją. ETT byloje C-464/01⁵¹ konstatavo, kad Briuselio konvencijos 13 straipsnio pirmoje pastraipoje pateikta vartotojo samprata yra akivaizdžiai suformuluota siaurai ir joje naudojama neigiama sakinio konstrukcija (<..> sutarties, kurią asmuo sudarė ne tuo tikslu, kuris gali būti laikomas susijusiu su jo veikla ar profesija <...>⁵²). Be to, vartotojo sutarties sąvoka turi būti aiškinama siaurai, nes su tuo susijusi išimtinė ieškovo nuolatinės gyvenamosios vietos teismų jurisdikcija yra

panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0064:0088:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-13. 2 str. 1 d.

⁴⁹ Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0064:0088:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-13. Preambulė (17).

⁵⁰ Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Monografija, Vilnius 2009.

⁵¹ Europos Teisingumo Teismo 2005 m. sausio 20 d. sprendimas byloje C-464/01. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001CJ0464:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2012-12-17.

⁵² Europos Teisingumo Teismo 2005 m. sausio 20 d. sprendimas byloje C-464/01. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001CJ0464:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2012-12-17. 43 p.

išimtis iš konvencijos 2 straipsnio pirmojoje pastraipoje numatytos pagrindinės jurisdikcijos taisyklės⁵³.

Atsižvelgiant į tai, norėtume pastebėti, kad labiau priimtinas yra D. Bublienės požiūris, kadangi jau pats vartotojo sampratos formavimas yra laikomas plačia sritimi civilinių teisinių santykių atžvilgiu. Be to, pati vartotojo samprata valstybių narių pasirinkimu, remiantis Teismo išaiškinimu bei naujausios Vartotojų teisių direktyvos nuostatomis, gali būti aiškinama plečiamai, leidžiama ją išplėsti taip, kad į vartotojo sampratą patektų nevyriausybines organizacijos, verslą pradedančios ar mažosios ir vidutinės įmonės, be to, jeigu sudaroma dvigubos paskirties sutartis, atsižvelgiant į bendras sutarties sąlygas, atitinkamas asmuo turėtų būti pripažintas vartotoju, jeigu tokioje sutartyje verslo tikslai nevyrauja.

Antruoju atveju, vartotojo samprata atskleidžiama ne apibrėžiant konkrečias asmens savybes, bet per jo veiksmus rinkoje⁵⁴. Tai reiškia, kad vartotojas neturi atitikti nustatytų formalių asmens savybių reikalavimų, kad būtų pripažintas vartotoju. Neatsižvelgiama ir į asmens žinias ar patyrimą, svarbiausia yra tai, kokius veiksmus ir koku tikslu asmuo atlieka rinkoje. Tie asmenys, kurie sudaro sutartį ne verslo tikslais, pripažįstami silpnais ir neturinčiais reikiamo patyrimo bei žinių⁵⁵ ir dėl to tampa nebesvarbu, ar konkrečioje situacijoje vartotojas iš tikrųjų yra silpnesnė sutarties šalis. Tai reiškia, kad konkrečioje situacijoje neatsižvelgiant į vartotojo asmens savybes, žinias, jo patirtį, gali kilti sunkumų ginant iš tikrųjų silpnesnės šalies interesus, net jei tai būtų ir verslininkas.

D. Bublienė monografijoje pažymi, kad kiekvienas asmuo gali būti vartotoju. „Tas pats asmuo tuo pačiu metu gali būti laikomas ir vartotoju, ir verslininku⁵⁶, tačiau toje pačioje sutartyje tas pats asmuo negali būti ir vartotojas, ir verslininkas (t.y. arba vienas, arba kitas), nes verslininko ir vartotojo sąvokos yra tarpusavyje suderintos⁵⁷“.

Apibendrinant galima teigti, kad iki šiol nėra suformuotos vieningos vartotojo sąvokos bei sampratos. Naujausioje Vartotojų teisių direktyvoje, atsižvelgiant į šios direktyvos tikslus, siekiama, kad tiek vartotojai, tiek verslininkai galėtų remtis viena reglamentavimo sistema, paremta aiškiai apibrėžtomis teisinėmis sąvokomis, iš kurių galima išskirti vartotojo sampratą. ETT formuoja siaurą vartotojo sampratos koncepciją, tačiau leidžia valstybėms narėms ją išplėsti. Tokia Europos Teisingumo Teismo praktika buvo perkelta į naujausią Vartotojų teisių direktyvą, kurioje numatoma, kad valstybės narės vartotojais gali pripažinti nevyriausybines organizacijas, verslą pradedančias ar mažąsias ir vidutines įmones.

⁵³ Ten pat.

⁵⁴ Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Vilnius: Registrų centras, 2009.P. 89

⁵⁵ Ten pat.

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ Ten pat.

1.3.2. Verslininko samprata

Norint kvalifikuoti šalių sudarytą sandorį vartojimo pirkimo – pardavimo sutartimi, būtina nustatyti šio teisinio santykio subjektus. Be jau anksčiau minėto vieno iš teisinių santykių subjekto – vartotojo, būtina paminėti kitą – verslininką, be kurio negalėtume sandorio kvalifikuoti vartojimo pirkimo – pardavimo sutartimi. Taigi vienas iš subjektų yra verslininkas.

Verslininkas yra vartojimo sutarties šalis, priešinga vartotojui. „Verslininko kaip ir vartotojo samprata yra Europos Sąjungos teisės sąvoka, todėl ji turi būti aiškinama autonomiškai“⁵⁸. Visose vartotojų sutarčių teisės direktyvose verslininkas, kitaip nei vartotojo sampratos apibrėžime, yra apibrėžiamas pozityviu (teigiamu) būdu, tai yra nustatant, kokia veikla jis turi užsiimti, o ne kokia neužsiimti“⁵⁹. Teisės aktuose nėra suformuluotos vieningos verslininko sąvokos, tačiau galima išskirti bendrus verslininką apibūdinančius požymius, kurie sutampa visose vartojimo sutarčių direktyvose. Pirma, verslininkas turi būti fizinis arba juridinis asmuo, o antra, veikti savo verslo, prekybos ar profesijos tikslai. „Pastebėtina, vartotojų sutarčių teisės direktyvose verslininko sąvoka apibrėžiama įvairiai: pardavėjas, tiekėjas, pardavėjas ar tiekėjas, kreditorius, kelionių organizatorius ir pan“. Tuo tarpu naujausioje Direktyvoje dėl vartotojų teisių „verslininko“ sąvoką keičia „prekiautojas“. „Prekiautojas – kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo, veikiantis pagal sutartis, kurios patenka į Direktyvos reguliavimą, siekdamas tikslų, susijusių su jo prekyba, verslu, amatu, profesija bei kiekvieną asmenį, kuris veikia prekiautojo vardu ar jo interesais“. Atkreiptinas dėmesys, kad tai dar viena verslininką apibūdinanti sąvoka. Šių sąvokų įvairovė daro verslininko sampratą nepastovią, be to galimos įvairios interpretacijos. Be to, analizuojant šią, naujausiai pateiktą verslininko sampratą, galime pastebėti, kad ji būtent nukreipta į šios direktyvos reguliavimo sritį, nebuvo bandoma sąvokos suformuoti taip, kad ji nusistovėtų ir tiktų visoms vartojimo teisiniams santykiams reglamentuojančioms direktyvoms.

D. Bublienė monografijoje „Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė“ apibendrinama verslininko sampratą, išskiria du požymius: subjektyvų ir objektyvų. Kalbėdama apie subjektyvų verslininką apibūdinantį požymį, autorė išskiria tai, kad verslininku gali būti tiek juridinis, tiek fizinis asmuo – svarbiausia, kad toks asmuo užsiimtu verslo veikla. Šiuo atveju visiškai nesvarbi verslo organizavimo forma, sprendžiamasis veiksnys yra antrasis kriterijus, tai yra tai, ar asmuo užsiima verslo veikla⁶⁰. Tuo tarpu objektyvus verslininką apibūdinantis požymis yra tai, kad jis užsiima komercine, profesine, prekybine veikla. Nebūtina atskirti šių veiklų viena nuo kitos, kadangi jos visos patenka į

⁵⁸ Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Vilnius: Registrų centras, 2009. P.120.

⁵⁹ Ten pat. P.122.

⁶⁰ Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Vilnius: Registrų centras, 2009 P.124.

verslo veiklos sampratą. Nacionalinėje teisėje verslas suprantamas kaip juridinio ar fizinio asmens veikla, kuriai naudojami ekonominiai išteklių, kuria siekiama gauti pajamų bei pelno ir už kurią šis asmuo atsako savo turto⁶¹. Nors apibrėžime ir matyti, kad ekonominės naudos siekimas yra vienas svarbiausių verslo požymių, tačiau LAT⁶² yra suformuota praktika, kad viešieji juridiniai asmenys santykiuose su vartotojais bus laikomi verslininkais, net jei jų veikla ir nėra nukreipta į pelno siekimą.

Pažymėtina, kad individuali bei profesinė veikla taip pat patenka į verslo termino apimtį. Profesinė veikla – tai teikimas tam tikrų profesinių paslaugų, kurias turi teisę teikti tik specialų išsimokslinimą ir kvalifikaciją turintys asmenys⁶³. Individuali veikla suprantama kaip fizinio asmens vykdoma ūkinė – komercinė veikla, kuria versdamasis gyventojas siekia gauti pajamų, pelno ar kitokios ekonominės naudos per tęstinį laikotarpį. LAT byloje 3K-3-366/2008⁶⁴ pripažino verslu dviejų fizinių asmenų tęstinai vykdomą veiklą – butų statybą ir pardavimą. Tokia išvada buvo padaryta, atsižvelgiant į tai, kad buvo įsigytas didelio ploto gyvenamasis namas, kuriame įrengtus atskirus butus sutuoktiniai pardavinėjo skirtingiems asmenims, o iš preliminariųjų sutarčių gautas pradinis įmokas naudojo namo tolesnei statybai finansuoti⁶⁵.

LAT formuoja praktiką, kad tais atvejais, kai verslininkas nesilaikė specialių reikalavimų, kuriuos įvykdęs fizinis asmuo įgyja teisę verstis ūkine – komercine veikla, bet faktiškai ja vertėsi, santykiyje su vartotoju jis yra pripažįstamas verslininku. Aplinkybė, kad verslininkas nevykdė pareigos deklaruoti teikiamas paslaugas, negali tapti pagrindu teigti, kad įmonė nevykdė ūkinės – komercinės veiklos, o vartotojas buvo neapdairus nepasidomėjęs įmonės veikla.

Apibendrinant galime teigti, kad verslininkas, kaip kita vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties šalis, vartojimo direktyvose neturi nusistovėjusios sąvokos bei sampratos. Visgi, išskiriami du bruožai, kurie sutampa visose direktyvose – verslininkas turi būti fizinis arba juridinis asmuo bei veikti savo verslo, prekybos ar profesijos tikslais.

⁶¹ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga // Teismų praktika. 2009 m. Nr. 30. Prieiga internetu: //

http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=34108; prisijungimo laikas: 2013-04-15.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-132/2008.

⁶³ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga // Teismų praktika. 2009 m. Nr. 30. Prieiga internetu: //

http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=34108; prisijungimo laikas: 2013-04-15.

⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugpjūčio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-366/2008.

⁶⁵ Ten pat.

2. VARTOJIMO PIRKIMO – PARDAVIMO SUTARČIŲ SUBJEKTŲ TEISĖS IR PAREIGOS

2.1. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties šalių teisės ir pareigos dėl informacijos apie prekes

Kiekvienas vartotojas, pirkdamas prekę, turi teisę nusipirkti ją nebūdamas suklaidintas. Suklaidinimas gali būti dviejų rūšių: arba suteikiant klaidingą informaciją, arba nuslepiant reikalingą informaciją. Galimybė suklaidinti vartotoją abiem šiais būdais taip pat egzistuoja.

CK 6.163 straipsnio 4 dalis numato bendrąją pareigą sutarties šalims atskleisti visą joms žinomą informaciją, turinčią esminės reikšmės sutarčiai sudaryti. Tai reiškia, kad sutarties šalys turi būti sąžiningos viena kitos atžvilgiu iki sutarties sudarymo ir nenuslėpti informacijos, kuri gali būti reikšminga. Kaip aiškinama CK šeštosios knygos komentare⁶⁶, skirtinga informacija turi būti pateikiama priklausomai nuo sutarties pobūdžio ir šalių teisinio statuso. Pareiga atskleisti informaciją komerciniuose sandoriuose tarp dviejų verslininkų nėra tokia svarbi, kadangi du profesionalai, išmanantys savo profesinę sritį, atidžiau ir kruopščiau įvertina pateiktą informaciją, patys domisi svarbiomis sutarčiai detalėmis. Tuo tarpu vartojimo sutartiniuose teisiniuose santykiuose, kuriuose vartotojas yra silpnesnioji sutarties šalis, pareiga atskleisti informaciją yra labai didelė, kadangi vartotojas nėra profesionalas ir kai kurių svarbių sutarčiai sudaryti detalių jis objektyviai gali nežinoti. Šioje CK normoje kalbama tik apie reikšmingos informacijos suteikimą, tačiau nėra numatyto reikalavimo, kad tokia informacija turi būti taip pat ir neklaidinanti. Tačiau vartojimo pirkimo – pardavimo sutartis reglamentuojančios normos jau numato, kad pirkėjui turi būti suteikiama teisinga, būtina, visapusiška informacija apie parduodamus daiktus ir tokia informacija negali būti klaidinanti. Taigi, norint suprasti, ar vartojimo sutarties sąlygos atitinka sąžiningumo kriterijus, reikia įvertinti, ar sutarties sąlygos yra skaidrios, t.y. ar sutarties sąlygos yra suprantamos ir aiškios vartotojui, ir ar pardavėjas pateikė vartotojui visą reikalingą informaciją sutarčiai sudaryti.

Kadangi verslininkas yra savo srities specialistas ir apie savo prekes viską žino, vartotojui, kaip silpnesniajai civilinių teisinių santykių šaliai, būtina gauti iš verslininko visapusišką informaciją, kad galėtų apsispręsti dėl pirkimo – pardavimo sutarties sudarymo. Tokios informacijos nepateikimas arba klaidinantis pateikimas, pažeidžia vartotojų teises tuo

⁶⁶ Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. P.208.

aspektu, jog yra sudaroma pirkimo – pardavimo sutartis, kuri, žinant visą informaciją, galbūt nebūtų buvusi sudaryta⁶⁷.

Verslininko pareiga atskleisti informaciją, o vartotojo teisė į informaciją nėra naujas reiškinys vartotojų teisių apsaugos sistemoje. „Pradedant nuo pirmosios Europos Komisijos (EK) parengtos 1975 m. Europos Ekonominės Bendrijos Preliminarios programos dėl vartotojų apsaugos ir informacijos teikimo politikos iki šių dienų šis klausimas vis dar ne mažiau aktualus tiek ES, tiek nacionaliniu lygiu“⁶⁸. Vartotojo teisė į informaciją arba kitais žodžiais – pardavėjo pareiga informuoti pirkėją yra numatyta CK 6.353 straipsnyje: „Pardavėjas nurodydamas parduodamo daikto etiketėse ar kitokiu būdu privalo suteikti pirkėjui būtiną, teisingą ir visapusišką informaciją apie parduodamus daiktus: jų kainą (įskaitant visus mokesčius), kokybę, vartojimo būdą ir saugumą, kokybės garantijos terminą, tinkamumo naudoti terminą bei kitas daiktų ir jų naudojimo savybes, atsižvelgiant į daiktų pobūdį, jų paskirtį, vartotojo asmenį bei mažmeninės prekybos reikalavimus“⁶⁹. Pastebėtina, kad CK numato, kokia konkreti informacija turi būti pateikta vartotojui. Būtina paminėti, kad Mažmeninės prekybos taisyklės⁷⁰, Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženklinimo ir kainų nustatymo taisyklės⁷¹ nustato išsamesnius ir sukonkretintus reikalavimus informacijai CK 6.353 straipsnio atžvilgiu. Tuo tarpu Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte nėra konkrečių nurodymų dėl informacijos suteikimo, pabrėžiama tik tai, jog vartotojai turi teisę gauti teisingą ir visapusišką informaciją valstybine kalba apie parduodamas prekes, teikiamas paslaugas.

Analizuojant šia tema Europos Sąjungos teisės aktus, galima pastebėti, kad net aštuoniose direktyvose, susijusiose su vartotojų teisėmis, galima išskirti vieną bendrą bruožą – reikalavimą suteikti vartotojui informaciją arba prieš pasirašant sutartį, arba iš karto po sutarties sudarymo. Kartais informacija privalo būti pateikta abiem atvejais. Tai reiškia, kad informacijos suteikimas vartotojui yra vienas svarbiausių aspektų vartojimo teisiniuose santykiuose. Informacijos pateikimas prieš sudarant sutartį gali lemti pačios sutarties

⁶⁷ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga II (vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos, civilinės atsakomybės vartojimo teisiniuose santykiuose taikymo klausimai) // Teismų praktika. 2010 m. lapkričio 19 d. Nr. AC-33-1. Prieiga internetu: http://www2.lit.lt/lat_web_test/4_tpbiuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=34843;

prisijungimo laikas: 2013-03-25.

⁶⁸ Mykolo Romerio universitetas, Savoijos universitetas, VŠĮ Europos vartotojų centras. Vartotojų teisių apsaugos Europos Sąjungoje teisiniai aspektai. Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L'union Européenne. Legal Aspects of Consumer Protection in the European Union // Konferencijos mokslo darbų rinkinys. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. P.40.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 11 d. nutarimas Nr. 697 “Dėl mažmeninės prekybos taisyklių patvirtinimo” // Valstybės žinios. 2001, Nr. 51-1778; 2011, Nr. 33-1545.

⁷¹ Lietuvos Respublikos Ūkio ministro 2001 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. 217 “Dėl daiktų grąžinimo ir keitimo taisyklių” // Valstybės žinios. 2001, Nr. 58-2105; 2012, Nr. 4-243.

egzistavimą, kadangi pirkėjas tik įvertinęs pateiktą prekės informaciją, nusprendžia ar ją pirkti, o tinkamos informacijos nesuteikimas po sutarties sudarymo, gali lemti prekės sugadinimą. Nagrinėjant šią darbo temą, svarbu išanalizuoti pagrindines direktyvas (Direktyva 99/44/EB⁷², Direktyva 2011/83/ES⁷³), kurios labiausiai susijusios su vartojimo pirkimo – pardavimo sutartimis.

Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 6 straipsnis numato specifinius informacijos reikalavimus ne vartojimo pirkimo – pardavimo sutartims, bet jų garantijoms. Pirma, garantijoje privalo būti pateikta informacija apie vartotojo teises pagal taikytinus nacionalinės teisės aktus, reglamentuojančius vartojimo prekių pardavimą ir aiškiai nurodoma, kad tokioms teisėms garantija poveikio neturi. Antra, paprasta, suprantama kalba privalo būti išdėstomas garantijos turinys ir detali informacija, reikalinga vadovaujantis garantija pareikšti pretenzijas, visų pirma garantijos trukmė ir taikymo teritorija⁷⁴. Trečia, privaloma pateikti garantijos teikėjo adresą ir pavadinimą. Pažymėtina, kad šios direktyvos 2 straipsnis „Atitikimas sutarčiai“ daugumos straipsnio komentatorių buvo siūlomas suprasti kaip privalomas informacijos pateikimo reikalavimas. Taip yra todėl, kad pardavėjui yra numatyta pareiga pateikti prekes atitinkančias sutartį, o tais atvejais, kai vartotojas žino arba pagrįstai negali nežinoti prieš sudarymas sutartį apie tai, kad prekės yra neatitinkančios sutarties, atleidžia pardavėja nuo atsakomybės dėl prekių neatitikties sutarčiai. Buvo įvairių šios nuostatos interpretacijų: reikalavimas atskleisti informaciją, netiesioginės informacijos reikalavimas, skatinimas atskleisti informaciją. Toks interpretavimas yra suprantamas, kadangi pačioje direktyvoje nėra tiesioginės nuorodos į informacijos pateikimo reikalavimus vartojimo pirkimo – pardavimo sutartyse, tačiau ankstesnė nuoroda leidžia suprasti, kad tiek vartotojui, tiek pardavėjui yra naudinga ir reikalinga atskleisti informaciją apie prekės atitiktį sutarčiai.

Būtina susipažinti, kokį naują reguliavimą numato naujausia Vartotojų teisių direktyva. Naujausioje direktyvoje dėl vartotojų teisių taip pat pabrėžiama, jog „prekiautojas vartotojui

⁷² Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. gegužės 25 d. direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999L0044:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2012-06-14.

⁷³ Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0064:0088:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-13.

⁷⁴ Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. gegužės 25 d. direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999L0044:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2012-06-14. 6 str. 2d.

turėtų pateikti aiškia ir išsamią informaciją⁷⁵. Informacija privalo būti pateikta vartotojui taip, kad jis ją suprastų arba taip, kad tokia informacija būtų akivaizdi iš konteksto. Direktyvoje numatyta pagrindinė informacija, kurią prekiautojas privalo pateikti vartotojui prieš jam įsipareigojant pagal sutartį: pagrindinės prekės ypatybės, prekiautojo tapatybės duomenis, bendrą prekių kainą, į kurią įskaičiuoti mokesčiai. Taip pat nustatyta, kad tais atvejais, kai yra taikoma pristatymo, apmokėjimo ar sutarties vykdymo tvarka, prekiautojas turi tokią informaciją pateikti bei nurodyti laikotarpį, iki kurio prekiautojas įsipareigoja pristatyti prekes, ir nurodyti prekiautojo skundų nagrinėjimo tvarką. Jeigu prekėms yra išduodamos garantijos, privalo būti nurodyta informacija apie garantinį aptarnavimą bei komercines garantijas. Komercinė garantija remiantis Vartotojų teisių direktyva yra „<...> prekiautojo ar gamintojo (laiduotojo) įsipareigojimas grąžinti vartotojui jo sumokėtą sumą arba pakeisti, sutaisyti ar suremontuoti prekes, neatitinkančias garantijos dokumente ar reklamoje, pateikiamoje sudarant sutartį ar iki jos sudarymo, išdėstytų sąlygų ar kitų reikalavimų, nesusijusių su atitiktimi (šis įsipareigojimas papildo prekiautojo teisinius įsipareigojimus, susijusius su atitikties garantija)⁷⁶. Taip pat tais atvejais, kai numatyta sutarties trukmė arba, jei sutartis pratęsiama automatiškai ar yra neterminuota, vartotojui privalo būti suteikta informacija apie sutarties nutraukimo sąlygas. Tai vienas iš svarbesnių aspektų, kurio nenumato CK, tačiau leidžiantis vartotojui lengviau priimti sprendimą dėl sutarties sudarymo. Prieš sudarydamas sutartį, vartotojas turi žinoti, kokioms sąlygoms esant, tokia sutartis galės būti nutraukta ir ar verta įsipareigoti, kadangi vėlesnės sutarties nutraukimo sąlygos gali sukelti nepatogumų ar papildomų išlaidų. Kaip jau buvo minėta pirmame šio darbo skyriuje, Direktyva pateikė išsamų skaitmeninio turinio prekių įvertinimą, todėl nustatant informacijos pateikimo reikalavimus, būtina paminėti reikalavimus, numatytus skaitmeniniam turiniui. Privalo būti atskleistos skaitmeninio turinio funkcinės savybės, įskaitant taikomas technines apsaugos priemones. O tais atvejais, kai prekiautojas žino ar pagrįstai galima manyti, kad turi žinoti, privalo būti pateikta informacija apie skaitmeninio turinio suderinamumą su programine ir aparatine įranga.

Atkreiptinas dėmesys, jog Vartotojų teisių direktyvos 5 straipsnio 3 dalis numato, kad valstybės narės neprivalo taikyti anksčiau minėtų informacijos pateikimo reikalavimų sutartims, kurios yra susijusios su kasdieniniais sandoriais ir kurios įvykdomos iš karto po sutarties sudarymo. Toks reglamentavimas atrodo savaime suprantamas, kadangi kasdieniai

⁷⁵ Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0064:0088:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-13.

⁷⁶ Ten pat. 2 str. 14 d.

sandoriai, kurie yra sudaromi prekybai skirtose vietose, dėl savo paprastumo ir elementarumo, neturėtų apsunkinti pačių pirkimo – pardavimo teisinių santykių.

Taip pat svarbus aspektas yra susijęs su kalba, kuria privalo būti pateikta informacija. Naujausia Vartotojų teisių direktyva nėra derinami reikalavimai, kokia kalba turėtų būti sudaromos vartojimo sutartys. Ši teisė yra paliekama valstybėms narėms ir jos savo nacionalinėje teisėje gali nusistatyti arba palikti galioti jau buvusius reikalavimus dėl vartojimo sutartims taikomų kalbos reikalavimų. Lietuvoje Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 5 straipsnis „Informacijos apie prekes ir paslaugas pateikimo“ numato, kad „Gamintojas, pardavėjas, paslaugos teikėjas vartotojams privalo valstybine kalba suteikti Civiliniame kodekse ar kituose teisės aktuose nustatytą informaciją ir teisės aktų nustatyta tvarka ženklinti prekes“. Visgi, atkreiptinas dėmesys, jog šis įstatymas nedraudžia kituose įstatymuose numatyti pardavėjo pareigos pateikti informaciją vartotojams ne tik nacionaline, bet ir kita kalba.

Pardavėjas, pažeidęs savo pareigą suteikti vartotojui informaciją apie prekes, turi atlyginti vartotojo patirtus nuostolius. CK 6.353 straipsnio 9 dalis numato, kad tais atvejais, kai vartotojui nėra suteikiama informacija ir sutartis dėl to nėra sudaryta, pardavėjas privalo atlyginti nuostolius už vengimą sudaryti sutartį, o tais atvejais, kai sutartis sudaryta, vartotojas gali per protingą laikotarpį vienašališkai nutraukti sutartį, prašyti grąžinti už prekę sumokėtus pinigus bei atlyginti atsiradusius nuostolius. Toks reglamentavimas yra numatytas todėl, kad dėl nepakankamos informacijos apie prekę turėjimo vartotojas gali patirti neigiamų padarinių: nusiperka neatitinkantį poreikių daiktą, išaiškėja daikto trūkumai, praranda galimybę nusipirkti reikiamą daiktą. Šiuo atveju vartotojo standartas yra labai svarbus sprendžiant pasekmių dėl informacijos pateikimo ar netinkamo pateikimo bei vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų klausimą. Ar pirkėjo pateikta informacija atitiko įstatyme nustatytus reikalavimus, turi būti sprendžiama neapsiribojant subjektyviuoju kriterijumi, t.y. kaip konkretus vartotojas suvokė pateiktą informaciją, lemiamą reikšmė tokiu atveju turi būti teikiama objektyviajam kriterijui - ar pardavėjo pateikta informacija buvo pakankama ir tinkama suvokti „vidutiniam vartotojui“, t.y. profesionalių žinių neturinčiam, bet vidutiniškai informuotam, protingai atidžiam ir apdairiam asmeniui⁷⁷. Analizuodama „vidutinio vartotojo“ sampratą tiek nacionaliniu, tiek Europos Sąjungos lygiu, I. Navickaitė-Sakalauskienė taip pat pastebėjo, kad „Vidutinio vartotojo“ sąvoka siejama ne su vartotojo gebėjimu gauti informaciją, bet su turimos

⁷⁷ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga II (vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos, civilinės atsakomybės vartojimo teisiniuose santykiuose taikymo klausimai) // Teismų praktika. 2010 m. lapkričio 19 d. Nr. AC-33-1. Prieiga internetu: http://www2.lit.lt/lat_web_test/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=34843; prisijungimo laikas: 2013-03-25.

informacijos suvokimu. Taip pat pažymima, kad „Vidutiniškai gerai informuotas, protingai atidus ir apdairus vartotojas geba susipažinti su objektyviai prieinama informacija, tačiau neprivalo šios informacijos ieškoti, kai pateiktos tik nuorodos, arba neprivalo apie tam tikrų aplinkybių buvimą numanyti (informacijos nepakankamumas)⁷⁸. Pastebėtina, kad priklausomai nuo to, kokius požymius apimtų vartotojo standartas, priklauso ir teisinis vartotojų apsaugos rezultatas – arba vartotojas bus labiau apginamas, arba ne; ar kiekvienu konkrečiu atveju verslo laisvės principas arba sutarčių laisvės principas nusvers vartotojų apsaugos principą. Priklausomai nuo to, koks vartotojo standartas bus taikomas, mažesne ar didesne apimtimi bus užtikrintas vartotojų teisės į informaciją principas. Europos Teisingumo Teismas apeliuoja į protingai gerai informuotą, protingai atidų ir apdairų vartotoją⁷⁹. Ir visgi, teikdami informaciją, prekyautojai turėtų atsižvelgti į specialiuosius vartotojų, kurie itin pažeidžiami dėl jų psichinės, fizinės ar psichologinės negalios, amžiaus ar patiklumo poreikius taip, kiek prekyautojas tokį pažeidžiamumą galėtų numatyti, neišskiriant jiems skirtingo apsaugos lygio.

Apibendrinant, galima teigti, kad vartotojo teisė į informaciją vartojimo – pirkimo pardavimo sutartyse yra vienas iš faktorių, padedančių užtikrinti, kad vartotojas prieš ar po sutarties sudarymo nebūtų suklaidintas bei gautų visą reikiamą informaciją. Suklaidinimo faktas ir tai, ar pateikta informacija atitiko įstatymų nustatytus reikalavimus yra sprendžiama remiantis kaip tokią informaciją turėjo suprasti ar suprato „vidutinis vartotojas“, o būtent - profesionalių žinių neturintis, vidutiniškai informuotas, protingai atidus ir apdairus asmuo.

2.2. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties šalių teisės ir pareigos dėl prekių kokybės

Pardavėjai siūlo gausų ir įvairių prekių asortimentą pirkėjams, tačiau labai dažnai atsitikta taip, kad vartotojas, nusipirkęs prekę, po kiek laiko pastebi, kad prekė yra nekokybiška, neatitinka sutartyje nurodytų prekės savybių, todėl jaučiasi apgautas ir nusivylęs. Tai viena dažniausių problemų susijusių su vartojimo pirkimo – pardavimo sutartimis, kai yra pažeidžiami teisėti vartotojo lūkesčiai nusipirkti prekę, kurią pagrįstai tikėjosi gauti sudarydamas sutartį. Sprendžiant atsiradusius ginčus būtina vadovautis normomis, numatančiomis pardavėjo pareigą pateikti vartotojui sutartį atitinkančią prekę.

Pirkėjas ir pardavėjas sudarydami sutartį ne visada tiksliai aptaria visas daikto kokybės sąlygas. Tačiau tai nereiškia, kad tokių sąlygų neaptarimas arba netikslus aptarimas nulems

⁷⁸ Navickaitė-Sakalauskienė I. „Vidutinio vartotojo“ standartas: pagalba ar papildomas apsunkinimas ginant vartotojų teises? // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(4), P.1379.

⁷⁹ Europos Teisingumo Teismo 1998 m. liepos 16 d. sprendimas Gut Springenheide and Tusky C-210/96, Rink. P. I-4657, 31 punktą 2002 m. spalio 24 d. sprendimas L-hart byloje Nr. C-99/01, Rink. P. I-9375, 31 punktą; 2000 m. sausio 13 d. sprendimas Estee Lauder; C-220/98, Rink. P. I-117, 27 punktą ir kt.

parduodamos prekės įprastus kokybės reikalavimus. CK 6.363 str. 1 d. įtvirtina pardavėjo pareigą visais atvejais garantuoti daikto kokybę. Tai reiškia, kad vartotojas, gavęs netinkamos kokybės prekę, turi kreiptis į pardavėją, kad būtų užtikrinta jo teisė gauti prekę, kokią jis tikėjosi įsigyti sudarydamas sutartį. CK 6.363 str. 2 d. įtvirtina prekės atitikimo sutarčiai principą, jog parduodamos prekės turi būti tinkamos kokybės, t. y. daikto savybės neturi būti blogesnės, nei numatyta tam daiktui taikomame techniniame reglamente (jeigu jis yra) ir daikto pirkimo – pardavimo sutartyje. Šis principas buvo perkeltas iš Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 2 straipsnio 1 dalies, kuri įtvirtina pardavėjo pareigą vartotojui pateikti prekes, atitinkančias sutartį. Galima pastebėti, jog CK šį reikalavimą išplėtė, kadangi numatė prekės atitikį ne tik sutarčiai, bet ir daiktui taikomam techniniam reglamentui. Manytina, kad įstatymų leidėjas taip bandė nustatyti didesnę apsaugą vartotojo atžvilgiu, kadangi ne visi reikalavimai prekei gali būti tiksliai aptarti ir numatyti sutartyje. Taip pat galėtume paaiškinti ir Vartotojų teisių apsaugos įstatyme numatytus reikalavimus, jog vartojimo prekės turi atitikti ne tik CK įtvirtintus reikalavimus, bet ir Produktų saugos reikalavimus, Maisto įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimus. Būtina pabrėžti, kad visais atvejais bus laikoma, kad prekę neatitinka kokybės reikalavimų, jeigu jos naudojimo terminas bus pasibaigęs. CK įtvirtina draudimą parduoti daiktus, kurių tinkamumo naudoti terminas yra pasibaigęs.

Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas prekės kokybės reikalavimus sieja su prekės atitikimu sutarčiai. CK 6.363 straipsnio 3 dalis detalizuoja ir nustato, kad prekę yra laikoma atitinkanti pirkimo – pardavimo sąlygas, jeigu:

- 1) *daiktas atitinka daikto gamintojo nurodytus pateikiamų norminių dokumentų reikalavimus* (CK 6.363 str. 3 d. 1 p.). Tai reiškia, kad tais atvejais, kai gamintojas pateikia dokumentus apie prekę, pirkėjas turi gauti būtent tų dokumentų reikalavimus atitinkančią prekę. Tai ypač svarbu, kai daiktas yra perparduodamas, pavyzdžiui, distributoriaus. Pirkėjui turi būti užtikrinta teisė, kad distributorius pateiks prekę atitinkančią ne jo įmonės, o būtent gamintojo nurodytus kokybės reikalavimus.
- 2) *daiktas tinka naudoti tam, kam tokios rūšies daiktai paprastai naudojami* (CK 6.363 str. 3 d. 2 p.). Ši nuostata reiškia, kad parduodamas prekes turi būti galima panaudoti pagal jų paskirtį. Prekės paskirtis gali būti įvairi, t.y. buities darbams atlikti, sėdėjimui, važiavimui ir kt. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2012 m. kovo 9 d. nutartyje civilinėje byloje⁸⁰, kurioje buvo sprendžiama, ar baldai yra tinkami naudoti pagal paskirtį, pažymėjo, kad vartotojo lūkesčiai turėti tinkamą daiktą yra pažeisti ir tais atvejais, kai nežymūs atskirų detalių mechaniniai pažeidimai turi įtakos tik estetiniam vaizdui ir neriboja baldų panaudojimo pagal paskirtį. Galima sutikti su tokiu teismo kolegijos

⁸⁰ Vilniaus apygardos teismo 2012 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-432-262/2012.

sprendimu, kadangi baldai namuose naudojami ne tik pagal jų pagrindinę paskirtį, bet taip pat atlieka estetinio vaizdo funkciją. Kitu atveju, pirkėjas, sumokėjęs kainą už odinius baldus ir gavęs juos su šiek tiek nusidėvėjusia ar įbrėžta oda, negalėtų apginti savo teisių pasinaudodamas visais teisių gynimo būdais dėl nekokybiškų prekių, kadangi baldus vis tiek būtų galima naudoti pagal paskirtį, t.y. ant jų sėdėti.

- 3) *daiktas atitinka kokybinius rodiklius, kurių galima tikėtis atsižvelgiant į daikto prigimtį bei daikto gamintojo, jo atstovo ar pardavėjo viešai paskelbtus pareiškimus dėl daikto kokybės* (CK 6.363 str. 3 d. 3 p.). Ši nuostata buvo perkelta iš Vartojimo prekių pardavimo direktyvos. Visgi, CK norma yra siauresnė, nėra pabrėžiama, kad labai didelę reikšmę turi pardavėjo parduotos prekės kokybė lyginant ją su reklamoje ir prekės etiketėje nurodytą, kas labai aiškiai ir konkrečiai matoma Vartojimo prekių pardavimo direktyvoje. Kadangi ši direktyva yra minimalaus derinimo, nacionaliniuose įstatymuose negali būti pažeidžiamos jos nuostatos dėl minimalaus vartotojų teisių apsaugos. Tačiau nemanome, kad tai galėtų kaip nors įtakoti šios normos taikymą, kadangi į viešo paskelbimo sąvoką patenka reklama, prekių etiketėse skelbiama informacija ir kt. Be to, į CK nebuvo perkelti Vartojimo prekių pardavimo direktyvoje įtvirtinti trys atvejai, kada pardavėjas neturi pareigos garantuoti daiktų kokybės pagal anksčiau minėtą daikto gamintojo, jo atstovo ar pardavėjo viešai paskelbtus pareiškimus: jeigu jis įrodo, kad apie atitinkamą pareiškimą nežinojo ir pagrįstai negalėjo žinoti arba, jeigu jis įrodo, kad pareiškimas buvo ištaisytas iki sutarties sudarymo momento, arba, jeigu jis įrodo, kad sprendimui pirkti prekes pareiškimas negalėjo turėti įtakos.

Kaip konstatuota Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 28 d. nutartyje civilinėje byloje⁸¹ *UAB „Saint Gobain Statybos gaminiai“ v. A.K.*, „Tam, kad pripažinti, jog daikto savybės neatitinka pirkimo-pardavimo sąlygų, būtina nustatyti bent vienos iš CK 6.363 straipsnio 3 dalyje numatytų aplinkybių nebuvimą“. Tai reiškia, kad gali būti ne tik viena, bet ir visos trys aplinkybės, nulemiančios daikto neatitiktį pirkimo – pardavimo sutarčiai. Atsižvelgiant į tai, kad šie reikalavimai vartojimo prekėms yra nustatyti įstatymu, nepaisant to, jog tokios sąlygos nebus aptartos sutartyje, jos bus privalomos vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties šalims. Kilus ginčui, sutarties šalys turi remtis įstatymiais kokybės kriterijais, nustatinėdamos, ar vartotojui buvo parduota būtent tokius kriterijus atitinkanti prekė. Nepavykus patiems to išspręsti, Vartotojų teises ginančios institucijos (jeigu į jas bus kreiptasi) arba teismas konkrečiu atveju nustatys, ar vartotojui buvo pateiktas daiktas, atitinkantis tam daiktui keliamus kokybės reikalavimus.

⁸¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-288/2012.

Būtina atkreipti dėmesį, kad perkeliant nuostatas iš Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 2 str. 2 d. į CK 6.363 str. 3 d., nebuvo perkeltos dvi nuostatos. *Pirma*, nuostata, kad vartojimo prekės laikomos atitinkančiomis sutartį, jeigu jos atitinka pardavėjo pateiktą aprašymą ir turi tokias pačias savybes kaip ir prekės, kurias pardavėjas pateikė pirkėjui kaip pavyzdį ar modelį. Ši nuostata yra įtvirtinta CK 6.333 str. 5 d., kuri reglamentuoja bendruosius pirkimo – pardavimo sutarčių ypatumus. Ši norma reiškia, kad pardavėjo prieš sudarant sutartį pateiktas prekės modelis ar pavyzdys gali būti tas rodiklis, kuris padės nustatyti, ar prekė atitinka kokybiškumo reikalavimą. Taip yra apsaugomi vartotojo interesai gauti būtent tą prekę, kurią pardavėjas buvo nurodęs, nenukrypstant nuo tos prekės pavyzdžio ar modelio. Taip pat įtvirtinama pardavėjo pareiga informuoti pirkėją, ar jam parduodamos prekės atitinka visas savybes, nurodytas prekių pavyzdyje ar modelyje. *Antra*, nuostata, kad vartojimo prekės laikomos atitinkančiomis sutartį, jeigu jos yra tinkamos bet kokiai konkrečiai paskirčiai, dėl kurios jos yra reikalingos vartotojui, apie kurią sutarties sudarymo metu jis pranešė pardavėjui, o pardavėjas su tuo sutiko. Ši nuostata perkelta į CK 6.333 straipsnio 4 dalį, kuri skirta reglamentuoti bendrųjų pirkimo – pardavimo sutarčių daiktų kokybę. Taigi, jeigu pardavėjas sutiks su vartotojo nurodyta konkrečia prekės naudojimo paskirtimi arba jo neinformuos, kad nesutinka, pardavėjas turės įrodyti, kad prekės yra tinkamos kokybės naudoti pagal konkrečią vartotojo nurodytą paskirtį, pavyzdžiui, šildytuvas yra tinkamas ne patalpų apšildymui, bet rūbų džiovinimui.

Akivaizdu, kad Lietuva, perkeldama Vartojimo prekių pardavimo direktyvos nuostatas dėl vartojimo prekių atitikties sutarčiai, nevisiškai išlaikė nustatytą minimalų kokybės standartą. Kai kurių sąlygų įtvirtinimas bendrąsias pirkimo – pardavimo sutartis reglamentuojančiose normose silpnina vartotojų teisių apsaugą vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių atžvilgiu. Primintina, kad bendrosios pirkimo – pardavimo sutarties nuostatos yra taikomos tiek, kiek vartojimo pirkimo – pardavimo sutartis reglamentuojančios normos nenumato kitokių šiems santykiams taikytinų normų. Taip yra apsunkinamas vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių reglamentavimas, kadangi teisės normos yra išmėtytos tarp bendrųjų ir specialiųjų normų. Atsižvelgiant į tai, kad vartojimo teisiniai santykiai ir jų reglamentavimas yra viena iš ES prioritetinių sričių, visos vartojimo pirkimo – pardavimo teisinius santykius reglamentuojančios normos turėtų būti susistemintos ir įtvirtintos būtent tiems santykiams skirtose įstatymo vietose.

Pažymėtina, kad Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 2 str. 5 d. yra numatyta, kad „Jeigu instaliavimas sudaro prekių pardavimo sutarties dalį ir prekės instaliavo pardavėjas arba tai atlikta jo atsakomybe, bet koks dėl neteisingo vartojimo prekių instaliavimo atsiradęs neatitikimas prilyginamas prekių neatitikimui. Ši nuostata vienodai taikoma gaminiui, kai

numatyta, jog jį instaliuos pats vartotojas, kai jis jį instaliuoja, o neteisingo instaliavimo priežastis yra instaliavimo instrukcijos trūkumai⁸². Ši direktyvos nuostata, su nežymiais pakeitimais buvo perkelta į Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 14 str. 3 d. Tai dar vienas palengvinimas vartotojams, kuris padeda apginti jų teises tokiais atvejais, kai pardavėjas bando išvengti atsakomybės teigdamas, jog jo vienintelė atsakomybė yra dėl pačios prekės, o ne dėl jos instaliavimo.

Analizuojant šią temą taip pat svarbu pabrėžti, kad tais atvejais, kai vartotojas nusiperka netinkamos kokybės prekę, įrodyti, kad prekė yra netinkamos kokybės yra vartotojo pareiga. Be to, vartotojas turi įrodyti, kad prekių neatitikimas egzistavo prekių pateikimo metu. Vis dėl to, dažnai pasitaiko, kad prekės turi paslėptų trūkumų, t.y. trūkumai, kurie nebuvo matomi pristatant prekę, bet kurie atsirado vėliau. Įrodyti prekių neatitikimą nėra lengva, kadangi tam tikrais atvejais vartotojas, norėdamas įrodyti daikto nekokybiškumo faktą, negali remtis vien savo asmenine nuomone, teiginiais ar prielaidomis. Dažniausiai prekės nekokybiškumo faktą tinkamai įvertinti gali tik tam tikros srities specialistai, ekspertai, turintys reikiamų žinių ar techninių galimybių. Visgi, vartotojams CK, poįstatyminiu teisės aktu⁸³ yra numatytas įrodinėjimo naštos palengvinimas. Kilus ginčui dėl prekės kokybės nustatymo, vartotojas pirmiausia turi kreiptis į pardavėją. Jeigu pardavėjas nepateikia pirkėjui atsakymo arba pirkėjas nesutinka su pardavėjo atsakyme pateiktais argumentais, pirkėjas dėl prekių kokybės įvertinimo gali kreiptis į Valstybinę ne maisto produktų inspekciją prie Ūkio ministerijos dėl ne maisto prekių kokybės įvertinimo⁸⁴. Taip vartotojams suteikiama didesnė galimybė tiek finansiškai, tiek teisiškai apginti savo pažeistas teises dėl netinkamos kokybės prekės nusipirkimo, kadangi vartotojas gauna nemokamą specialistų pagalbą dėl prekės kokybės įvertinimo.

Be jau minėtos pareigos įrodyti prekės kokybės trūkumus, vartotojas taip pat privalo įrodyti pačios vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties faktą. Ūkio ministro įsakymo „Dėl daiktų gražinimo ir keitimo taisyklių“ 6 dalis numato, kad pirkimo – pardavimo sutarties faktą įrodo pridedamas kasos aparato kvitas arba pirkimo – pardavimo kvitas, arba kitas prekės pirkimą–pardavimą iš šio pardavėjo patvirtinantis dokumentas. Tokiais dokumentais gali būti: mokėjimo kortelės sąskaitos išrašas, PVM sąskaita faktūra, sąskaita faktūra, mokėjimo kortelės skaitytuvo čekis ir kt. Tai nauja poįstatyminio akto redakcija, kuri numato žymiai daugiau įrodinėjimo priemonių negu prieš tai buvusi.

⁸² Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. gegužės 25 d. direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999L0044:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2012-06-14.

⁸³ Lietuvos Respublikos Ūkio ministro 2001 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. 217 „Dėl daiktų gražinimo ir keitimo taisyklių“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 58-2105; 2012, Nr. 4-243.

⁸⁴ Ten pat. 9 d.

Būtina pažymėti, kad pardavėjo pareiga parduoti kokybės reikalavimus atitinkančias prekes nėra absoliuti. Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 2 straipsnio 3 dalis numato, kad tais atvejais, kai sutarties sudarymo metu pirkėjas žinojo arba pagrįstai negalėjo nežinoti, kad prekė neatitinka sutarties sąlygų, reiškia, jog neatitikimo nėra ir prekė yra laikoma atitinkanti sutartį. Kadangi sutarties neatitikimas siejamas su prekės kokybės reikalavimų neatitikimu, šiuo atveju reikštų, kad prekė bus laikoma atitinkanti kokybės reikalavimus. Išanalizavus šia tema literatūrą, buvo pastebėta, kad vieniems autoriams⁸⁵ kyla klausimų, kiek svarbus yra prekės apibūdinimas, kiek detalus ir tikslus jis turi būti, kadangi tai turi reikšmės sprendžiant klausimą, ar pardavėjas pakankamai atskleidė esančią prekės kokybę, kad atsakomybė dėl atskleistų prekės trūkumų pereitų pačiam vartotojui. Anglijos teisė numato palankesnę požiūrį šiuo aspektu nei Vartojimo prekių pardavimo direktyva. Anglijos teisėje numatyta, kad prekė nėra laikoma neatitinkanti reikalaujamos prekės kokybės, jeigu: prieš sudarant sutartį tai specialiai buvo aptarta su pirkėju, t.y. patraukė jo dėmesį; tais atvejais, kai pirkėjas išbando prekes prieš sutarties sudarymą, tai paaiškėjo tikrinimo metu; tais atvejais, kai sudaroma sutartis pagal pavyzdžius, neatitikimai matomi protingai apžiūrint pavyzdžius⁸⁶. Anglijos apeliacinis teismas 2004 m. balandžio 2 d. nutarime byloje *Bramhill v. Edwards* taip pat pažymėjo, kad sukurta prezentacija apie parduodamos prekės aspektus gali būti pakankamas perspėjimas pirkėjui apie prekės kokybę⁸⁷. Tai reiškia, kad jei vartotojams yra suteikiama pakankamai informacijos išvadoms dėl prekių kokybės pasidaryti, pardavėjas laikomas padariusiu pakankamai, kad patrauktų vartotojo dėmesį dėl prekių trūkumų. Pastebėtina, kad nėra nustatytų kriterijų, kada laikoma, jog pardavėjas pakankamai atskleidė prekės trūkumus vartotojui. Darytina išvada, kad teismai vertina konkrečią situaciją bei būtent tas aplinkybes, kurios yra svarbios tuo konkrečiu atveju. Tai vertinimas, kuris remiasi protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principais.

Lietuvoje įstatymų leidėjas numato dvi teisės normas CK 6.327 str. 2 d. bei CK 6.333 str. 2 d., reglamentuojančias pardavėjo atsakomybę už daikto (prekės) kokybės trūkumus. Pastebėtina, kad tai bendrosios pirkimo – pardavimo sutarties instituto normos, kadangi specialiosios vartojimo pirkimo – pardavimo sutartiniams santykiams taikomos normos to nenumato. CK 6.327 str. nustato bendrus reikalavimus daiktui, t.y. ne tik parduodamų daiktų kokybę, bet ir kiekis, kiti kriterijai turi atitikti sutarties sąlygas, o jei jų nėra – įprastus reikalavimus. Tačiau tais atvejais, kai sutarties sudarymo metu pirkėjas žinojo arba negalėjo nežinoti apie daiktų neatitikimą, pardavėjas už tai neatsako. Tuo tarpu CK 6.333 str. 2 d. kalba

⁸⁵ Hans-W. Micklitz, Jules Stuyck, Evelyn Terryn. Cases, materials and text on consumer law. Oxford; Portland (Or.): Hart Publishing, 2010.

⁸⁶ Ten pat. P.334.

⁸⁷ Ten pat.

konkrečiai apie daikto kokybę ir šis straipsnis įtvirtina: „*Istatymai ar sutartis gali numatyti pardavėjo pareigą garantuoti pirkėjui, kad daiktai atitinka sutarties sąlygas ir kad sutarties sudarymo metu nėra paslėptų daiktų trūkumų, dėl kurių daikto nebūtų galima naudoti tam tikslui, kuriam pirkėjas jį ketino naudoti, arba dėl kurių daikto naudingumas sumažėtų taip, kad pirkėjas, apie tuos trūkumus žinodamas, arba apskritai nebūtų to daikto pirkęs, arba nebūtų už jį tiek mokėjęs. Tačiau pardavėjas neprivalo garantuoti, kad nėra paslėptų trūkumų, jeigu apie juos pirkėjas žino arba jie yra tiek akivaizdūs, kad bet koks atidus pirkėjas būtų juos pastebėjęs be jokio specialaus tyrimo*“⁸⁸. Šiuo atveju „paslėpti daikto trūkumai“ reiškia daikto kokybės reikalavimų neatitikimą vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčiai ar įprastiems daikto reikalavimams. Taigi, norėdamas išvengti atsakomybės, pardavėjas privalės įrodyti, kad sutarties sudarymo metu vartotojas buvo informuotas arba jam kitu būdu buvo žinoma, jog parduodamos prekės turi trūkumų ir neatitinka visų sutarties sąlygų arba įprastų prekės reikalavimų.

Kaip jau buvo pažymėta anksčiau, Vartojimo prekių pardavimo direktyva įtvirtina pardavėjo atsakomybę dėl prekių atitikimo sutarčiai. Pastebėtina, kad Direktyvoje nenumatyta tiesioginė gamintojo atsakomybė. Viso to paaiškinimas yra tai, kad vartotojas sudaro sutartį būtent su pardavėju, todėl sutartiniuose santykiuose dominuoja tik šios dvi sutarties šalys – pirkėjas ir pardavėjas. Tik kelios teisinės sistemos išvystė kitokią praktiką, kad gamintojas gali būti tiesiogiai atsakingas vartotojui, tarp jų Lietuva, Latvija, Portugalija ir kt. Tačiau pažymėtina, kad Vartojimo prekių pardavimo direktyva formuoja kitokį požiūrį - 4 straipsnis numato atsakingo prieš vartotoją galutinio pardavėjo teisę imtis teisės gynimo priemonių prieš atsakingą asmenį ar asmenis (gamintoją, ankstesnį pardavėją toje pačioje sutarčių grandinėje). Pastebėtina, kad Žaliojoje knygoje dėl vartotojų *acquis*⁸⁹ persvarstymo, buvo keliamas klausimas, ar turėtų būti nustatyta tiesioginė gamintojų atsakomybė ar ne. Šis klausimas taip pat buvo išnagrinėtas Komisijos Komunikate Tarybai ir Europos Parlamentui dėl 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų įgyvendinimo, įskaitant tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo klausimo nagrinėjimą⁹⁰ (toliau – Komisijos Komunikatas).

⁸⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁸⁹ Europos Bendrijų Komisijos 2007 m. vasario 8 d. Žalioji knyga dėl vartotojų *acquis* persvarstymo. COM(2006) 744 galutinis. Prieiga internetu: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0744:FIN:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-13.

⁹⁰ Europos Bendrijų Komisijos 2007 m. balandžio 24 d. Komisijos Komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų įgyvendinimo, įskaitant tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo klausimo nagrinėjimą. KOM(2007) 210 galutinis. Prieiga internetu: // http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/guarantees/CSD_2007_LT_final.pdf; prisijungimo laikas: 2013-04-13.

Nors Komisija ir pripažino, kad skirtingų tiesioginės gamintojo atsakomybės sistemų buvimas gali sukelti sunkumų vidaus rinkai, tačiau ji pažymėjo, jog šiuo metu nėra pakankamai įrodymų, kad būtų galima nustatyti, ar ES taisyklių dėl tiesioginės gamintojo atsakomybės nebuvimas daro neigiamą poveikį vartotojų pasitikėjimui vidaus rinkai, todėl Komisija nusprendė neteikti jokie pasiūlymo ir toliau nagrinėti šį klausimą, atsižvelgdama į Žaliąją knygą⁹¹. Kadangi Vartotojų teisių direktyvoje tiesioginė gamintojo atsakomybė nėra aptarta, galime daryti išvada, kad buvo nuspręsta nieko nekeisti ir palikti anksčiau galiojusį reglamentavimą. Taigi, sutinkame su tokiu reglamentavimu, nors iš pirmo žvilgsnio ir atrodytų, kad šis klausimas turėjo būti išspręstas kitaip - numatant vienodą valstybių narių požiūrį į tiesioginę gamintojo atsakomybę dėl prekių neatitikties, kadangi skirtingas reglamentavimas sudaro teisinį neaiškumą ir apsunkina teisinius santykius. Visgi, jeigu šis skirtingas reglamentavimas nekeltų sunkumų vidaus rinkai, tenka pripažinti, jog šis klausimas bent jau kol kas yra išspręstas.

2.3. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties šalių teisės ir pareigos nustatant sutarties sąlygas

Kaip jau buvo užsiminta pirmame šio darbo skyriuje, bendraisiais sąžiningumo kriterijais privalo būti grindžiamos visos su vartojimo sutartiniais santykiais susijusios sutartys.

Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties sąlygos turi atitikti bendruosius sąžiningumo kriterijus tam, kad per sutarties sąlygas verslininkas neįgytų nepateisinamo pranašumo prieš vartotoją. Bendruosius sąžiningumo kriterijus nustato CK 6.188 straipsnis, kuris numato nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse draudimą bei sąžiningumo kontrolę. Šios nuostatos buvo perkeltos iš Europos Bendrijų Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais ir turi didelę reikšmę vartojimo sutartims. Šios direktyvos vienas iš tikslų buvo harmonizuoti nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse kontrolės institutą bei nustatyti Europos Sąjungoje bendrąjį sąžiningumo standartą. Direktyvos preambulės 18 pastraipoje atskleistas sąžiningumo vartojimo sutartyse kontrolės turinys: „<...> būtinybė įvertinti kolektyvinius vartotojų ir įvairius susijusius interesus; reikalavimas, vertinant sutarčių sąlygas, atsižvelgti į šalių derybinių pozicijų tvirtumą, į tai, ar vartotojas turėjo paskatų sutikti su sąlyga ir ar prekės arba paslaugos buvo parduotos arba suteiktos pagal specialų vartotojo užsakymą; pardavėjo ar tiekėjo sąžiningo elgesio kriterijus – ar jis dorai ir teisingai veikia kitos

⁹¹ Europos Bendrijų Komisijos 2007 m. balandžio 24 d. Komisijos Komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų įgyvendinimo, įskaitant tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo klausimo nagrinėjimą. KOM(2007) 210 galutinis. Prieiga internetu: // http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/guarantees/CSD_2007_LT_final.pdf; prisijungimo laikas: 2013-04-13.

šalies, į kurios teisėtus interesus jis turi atsižvelgti, atžvilgiu <...>⁹². Remiantis išvardintais kriterijais buvo suformuota bendra nesąžiningos vartojimo sutarties sąlygos samprata: „Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai“⁹³. Kiek kitaip, tačiau išlaikant esmines šios sąvokos nuostatas, nesąžiningų sąlygų sąvoka yra numatyta CK 6.188 str. 2 dalyje. Visos šio straipsnio nuostatos yra taikomos vartojimo pirkimo – pardavimo teisiniams santykiams, tačiau papildomai privalo būti taikoma ir CK 6.350 straipsnio 2 dalis, kuri pateikia sąlygas, kurios negali būti numatytos vartojimo pirkimo – pardavimo sutartyse: „Vartojimo pirkimo – pardavimo sutartyse negali būti sąlygų, pasunkinančių vartotojo (pirkėjo) padėtį arba pasunkinančių ar suvaržančių vartotojo (pirkėjo) teisę pareikšti ieškinį pardavėjui dėl sutarties sąlygų pažeidimo“. Galima pastebėti, jog yra nustatomos dvi rūšių sąlygos, kurios draudžiamos vartojimo pirkimo – pardavimo sutartyse: pirma, sąlygos pasunkinančios vartotojo padėtį; antra, sąlygos varžančios ar pasunkinančios vartotojo teisę į teisminę gynybą sutarties pažeidimo atveju. Pirmuoju atveju, sprendžiant dėl vartotojo padėties pablogėjimo, nustatant konkrečią sutarties sąlygą, reikia atsižvelgti į visų sutarties sąlygų visumą bei nustatyti, ar vienos sąlygos bloginančios vartotojo padėtį nėra kompensuojamos kitose sutarties sąlygose. Antruoju atveju, vartotojo teisė kreiptis į teismą ir ginti savo pažeistas teises negali būti ribojama. Teismas, nustatęs bent vieną iš šių sąlygų, numatytų CK 6.350 straipsnio 2 dalyje, privalo pripažinti šias sutarties sąlygas niekinėmis, kadangi jos pažeidžia įstatymo nustatytą imperatyvą. LAT apžvalgoje taip pat išaiškino, kad „Jeigu aptartus požymius atitinkančios sąlygos yra ištrauktos iš konkrečią vartojimo pirkimo – pardavimo sutartį, bylą nagrinėjantis teismas turi konstatuoti jų niekinį pobūdį dėl imperatyviųjų įstatymo nuostatų pažeidimo, dėl visos pirkimo – pardavimo sutarties galiojimo tokiu atveju turi būti sprendžiama pagal CK 1.96 straipsnio ir 6.188 straipsnio 7 dalies taisykles“⁹⁴.

⁹² Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga // Teismų praktika. 2009 m. Nr. 30. Prieiga internetu: //

http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbuletieniai/senos/nutartis.aspx?id=34108; prisijungimo laikas: 2013-04-15.

⁹³ Tarybos 1993 m. balandžio 5 d. direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse. Prieiga internetu: //

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:02:31993L0013:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-13. 3 str. 1 d.

⁹⁴ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga II (vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos, civilinės atsakomybės vartojimo teisiniuose santykiuose taikymo klausimai) // Teismų praktika. 2010 m. lapkričio 19 d. Nr. AC-33-1. Prieiga internetu:

http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbuletieniai/senos/nutartis.aspx?id=34843; prisijungimo laikas: 2013-03-25.

3. VARTOTOJO TEISIŲ GYNYBOS BŪDŲ SPECIFIKA

3.1. Vartotojo teisių gynbos būdų samprata

Vartotojas, supratęs, kad jo teisės yra pažeistos, jas gali ginti CK teisės normų nustatyta tvarka. Pastebėtina, kad vartotojo teisių gynbos būdai pasižymi tam tikra specifika.

Pagrindinė pardavėjo pareiga pagal pirkimo – pardavimo sutartį – perduoti pirkėjui tinkamą daiktą (prekę), t.y. tokį, kurio kokybė, kiekis ir kiti kriterijai atitinka pirkimo – pardavimo sutarties sąlygas bei daiktų kokybę nustatančių dokumentų reikalavimus ir kuris yra tinkamas naudoti pagal paskirtį; pardavėjas atsako už neaptartus daiktų trūkumus, buvusius daikto perdavimo momentu arba po jo perdavimo dėl priežasčių, už kurias yra atsakingas pardavėjas (CK 6.327 straipsnis, 6.333 straipsnio 1 dalis)⁹⁵. Kaip jau buvo minėta antrame šio darbo skyriuje, pagal įstatymą vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties dalyku esanti prekė yra tinkamos kokybės, jei ji atitinka įprastus tokiems gaminiams keliamus reikalavimus ir pagrįstus vartotojo lūkesčius. Įstatyme įtvirtinta, kad daikto savybės atitinka pirkimo – pardavimo sąlygas, jeigu: pirma, daiktas atitinka daikto gamintojo nurodytus pateikiamų norminių dokumentų reikalavimus; antra, daiktas tinka naudoti tam, kam tokios rūšies daiktai paprastai naudojami; trečia, daiktas atitinka kokybinius rodiklius, kurių galima tikėtis atsižvelgiant į daikto prigimtį bei daikto gamintojo, jo atstovo ar pardavėjo viešai paskelbtus pareiškimus dėl daikto kokybės⁹⁶. Taigi, jeigu vartotojui yra parduodama prekė (išskyrus maisto produktus), kuri neatitinka anksčiau išvardintų reikalavimų, vartotojas turi teisę ginti savo pažeistas teises CK nustatytais teisių gynbos būdais.

Kitaip nei Vartojimo prekių pardavimo direktyvoje nustatyta, Lietuva, perkeldama šios direktyvos nuostatas, pasinaudojo minimalaus harmonizavimo išlyga ir CK nenumatė vartotojo teisių gynbos būdų hierarchijos. Portugalijoje, Graikijoje, Slovėnijoje taip pat kaip ir Lietuvoje vartotojai gali laisvai rinktis iš visų teisės gynimo būdų nenumatant eiliškumo. LAT taip pat yra konstatavęs, kad vartotojas turi teisę pasirinkti vieną iš CK įtvirtintų teisės gynimo būdų: „CK 6.363 straipsnio 4-8 dalyse įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, kuriuo užsakovui (pirkėjui) suteikiama absoliuti diskrecija rinktis jam naudingiausią pažeistos teisės dėl netinkamos kokybės daikto pagaminimo (pardavimo) gynimo būdą <...>“⁹⁷. Taigi vartotojas

⁹⁵ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga II (vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos, civilinės atsakomybės vartojimo teisiniuose santykiuose taikymo klausimai) //Teismų praktika. 2010 m. lapkričio 19 d. Nr. AC-33-1. Prieiga internetu: http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=34843; prisijungimo laikas: 2013-03-25.

⁹⁶ Ten pat.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-237/2008.

gali rinktis vieną iš pateiktų teisių gynbos būdų kaip jam tuo metu atrodo geriausia: pirma, pakeisti netinkamos kokybės daiktą tinkamos kokybės daiktu; antra, atitinkamai sumažinti prekės kainą; trečia, per protingą terminą neatlygintinai pašalinti prekės trūkumus; ketvirta, atlyginti daikto trūkumų pašalinimo išlaidas, jeigu pardavėjui per protingą terminą jų nepašalinus, trūkumus pašalino pirkėjas (vartotojas) pats ar trečiųjų asmenų padedamas. Be jau minėtų vartotojų teisių gynbos būdų, vartotojui yra suteikiama teisė vienašališkai nutraukti sutartį ir reikalauti grąžinti už prekę sumokėtą kainą. Toks sutarties atsisakymas gali būti vienašališkas, neatsižvelgiant į pardavėjo interesus ir nesant esminio sutarties pažeidimo, kas būdinga ne vartojimo teisiniams santykiams. Beje vartotojas visais atvejais turi teisę į nuostolių atlyginimą, kuris atsirado dėl netinkamos kokybės prekės pardavimo. Be to, pardavėjui nėra suteikiama teisė iš grąžinamos sumos išskaičiuoti sumą, kuria sumažėjo daikto vertė dėl jo naudojimo ar daikto išvaizdos praradimo arba dėl kitų aplinkybių.

Nors įstatymas ir neįtvirtina teisių gynbos būdų hierarchijos, ir būtų galima manyti, kad vartotojui yra suteikiama nevaržoma teisė rinktis bet kokį teisių gynbos būdą nekokybiškų prekių atveju, tačiau taip nėra. Lietuvoje teismų praktika formuoja taisyklę, jog „pirkėjo teisė rinktis vieną ar kitą teisių gynimo būdą vis dėlto negali būti suabsoliutinta, nes ir vartojimo sutartiniuose santykiuose galioja bendrieji civilinių santykių reglamentavimo principai, *inter alia*, taikomų priemonių proporcingumo, civilinių santykių dalyvių interesų pusiausvyros, civilinės apyvartos stabilumo ir kt.“⁹⁸. Šie principai taikomi tam, kad nebūtų pažeista vartotojo ir pardavėjo interesų pusiausvyra. Visais atvejais teismai privalo atsižvelgti į konkrečias teisiškai reikšmingas bylos aplinkybes sprendami klausimą, ar vartotojo pasirinktas teisės gynbos būdas yra pagrįstas ir proporcingas teisės pažeidimo mastui. Šios normos negali sudaryti sąlygų vartotojui piktnaudžiauti savo teisėmis.

3.2. Lietuvos teismų praktika susijusi su vartotojo teisių gynbos būdais vartojimo pirkimo – pardavimo sutartyse

Kaip jau buvo minėta anksčiau, vartotojas, kuriam buvo parduotas netinkamos kokybės daiktas (išskyrus maisto produktus), gali rinktis CK 6.363 str. 4-8 d. įtvirtintą jam naudingiausią pažeistos teisės gynimo būdą.

CK 6.363 str. 4 d. 1 p. *įtvirtinta pirkėjo teisė reikalauti iš pardavėjo pakeisti netinkamos kokybės daiktą tinkamos kokybės daiktu*. Dažniausiai tai vienas paprasčiausių ir lengviausiai įgyvendinamų teisės gynimo būdų. Vartotojas, pastebėjęs daikto trūkumus, nedelsdamas gali

⁹⁸ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga II (vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos, civilinės atsakomybės vartojimo teisiniuose santykiuose taikymo klausimai) // Teismų praktika. 2010 m. lapkričio 19 d. Nr. AC-33-1. Prieiga internetu: http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbuletieniai/senos/nutartis.aspx?id=34843; prisijungimo laikas: 2013-03-25.

prašyti daiktą pakeisti tinkamos kokybės preke. Atkreiptinas dėmesys, jog ir teismų praktikoje nepasitaiko dažnas atvejis, kai remiamasis būtent šia teisės norma sprendžiant iškilusį ginčą. Vartotojas šį teisės gynimo būdą naudoja kaip pradinį, dar prieš kreipiantis į teismą, kadangi tais atvejais, kai pardavėjas atsisako tenkinti tokį reikalavimą, vartotojas paprasčiausiai nori nutraukti sutartį ir atgauti už daiktą sumokėtus pinigus. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija nagrinėjo bylą⁹⁹, kurioje Ieškovas prašė nutraukti sutartį su atsakovu ir grąžinti sumokėtą prekės kainą, po to, kai pastebėjęs prekės trūkumus (į įsigyto mobiliojo ryšio telefono aparatą „Samsung SGH-M310“ įdėjus SIM kortelę paaiškėjo, kad jis neveikia), prašė atsakovo pakeisti prekę tinkama, tačiau jo reikalavimas nebuvo patenkintas bei buvo parekomenduota kreiptis į remonto dirbtuves. Kitoje byloje¹⁰⁰ ieškovas prašė nutraukti su atsakovu sudarytą pirkimo – pardavimo sutartį taip pat po to, kai pirmiausia buvo kreiptasi į pardavėją dėl nekokybiškų baldų pakeitimo.

Probleminiai klausimai susiję su šia teisės norma kyla tada, kai vartotojo prašymas pakeisti netinkamos kokybės prekę yra nepagrįstas ir neproporcingas. Nepagrįstu reikalavimu galima laikyti tada, kai vartotojas prašo pakeisti prekę, nors prekės trūkumas galėtų būti puikiausiai pašalinamas prekę pataisius. Reikia atsižvelgti į tai, kad pardavėjo interesai gali būti pažeisti, kadangi vartotojui grąžinus jau panaudotą prekę, šios prekės parduoti jau nebepavyktų. Tuo tarpu jos pataisymas, suteikia abiejų sutarties šalių interesų pusiausvyrą. Teismas, vertindamas vartotojo pasirinkto teisės gynimo būdą, turėtų atsižvelgti į tai, ar vartotojas nemanipuliuoja savo teise pasirinkti gynybos būdą, jeigu prekė yra su mažais neatitikimais ir gali būti vietoj pakeitimo lengvai pataisoma.

Su šia teisės normos dalimi glaudžiai siejasi CK 6.363 str. 6 d. Ne vien teismai nustato vartotojo teisių gynybos būdų pasirinkimo apribojimas, bet ir CK 6.363 straipsnio 6 dalis – pakeisti techniškai sudėtingą ir brangią prekę pirkėjas turi teisę reikalauti, jeigu tos prekės kokybei nustatyti reikalavimai iš esmės pažeisti. Dėl šio straipsnio dalies taikymo pasisakė LAT byloje 3K-3-239/2006¹⁰¹. Ieškovė A.D.Č. pateikė ieškinį UAB „Vytaras“ ir prašė teismo įpareigoti atsakovą jo parduotą automobilį pakeisti tos pačios rūšies tinkamos kokybės automobiliu. Ieškovė teigė, jog nusipirko automobilį išperkamosios nuomos sutarties pagrindu, pradėjus eksploatuoti automobilį, paaiškėjo, kad jis sunaudoja daugiau degalų negu buvo nurodyta atsakovo komercinio pasiūlymo techniniuose dokumentuose. Be to, teigė, jog per garantinio termino laiką automobilis daug kartų gedo. Teismas konstatavo, jog „daikto kokybės

⁹⁹ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 10 d. nutartis. Civilinė byla Nr. 2A-124-460/2010

¹⁰⁰ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo 9 d. nutartis. Civilinė byla Nr. 2A-432-262/2012

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-239/2006.

trūkumų dydis yra svarbi aplinkybė sprendžiant pirkėjo reikalavimo pakeisti nusipirktą daiktą kitu tos rūšies daiktu pagrįstumo klausimą“. Be to, bet kuriuo atveju, nedideli daikto trūkumai pagal įstatymą nėra pagrindas tenkinti tokį pirkėjo reikalavimą¹⁰². Byloje buvo nustatyta, jog ta aplinkybė, kad automobilis sunaudoja daugiau degalų nei buvo nurodyta atsakovo komercinio pasiūlymo techniniuose dokumentuose, nėra pagrįsta ir remdamasis tuo, jog atsakovas visus automobilio gedimus pašalino, atmetė ieškovės reikalavimus.

CK 6.363 str. 4 d. 2 p. *įtvirtina kitą vartotojo teisės gynbos būdą: vartotojo teisę reikalauti iš pardavėjo, kad jis atitinkamai sumažintų nekokybiškos prekės kainą*. Šį teisės gynbos būdą paaiškina Panevėžio apygardos teismo apeliacine tvarka nagrinėta byla¹⁰³. Ieškovas ieškiniu prašė sumažinti iš atsakovų pirktą Labradoro retriverio veislės šuns, kuris neatitinka veislės standartų, pirkimo kainą iki 500 Lt, įpareigoti atsakovus grąžinti ieškovui 1500 Lt susidariusį kainos skirtumą, kadangi šuns kaina buvo 2000 Lt. Tokiu pačiu reikalavimu dar prieš teismą ieškovė buvo kreipusis į atsakovus, tačiau jie pasiūlė sau tinkamus teisių gynbos būdus (pasiūlė pakeisti šuniuką kitu, grąžinti pusę sumos arba grąžinus ieškovui šuniuką, grąžinti visą sumokėtą už jį sumą), kurie netenkino ieškovės, kadangi šeima per pusę metų spėjo prisirišti prie šuns ir jis tapo šeimos nariu. Pirmos instancijos teismas atmetė ieškovo ieškinį, o vienas iš motyvų buvo tai, kad ieškovė pati nesutiko su atsakovų ginčų sprendimo būdais. Apeliacinės instancijos teismas ieškovo apeliacinį skundą tenkino. Tačiau teismas nusprendė, kad ieškovas, reikalaujamas sumažinti nupirktą šuniuko kainą ne iki 1000 Lt, o iki 500 Lt, nepagrindė ir neįrodė šio reikalavimo dydžio, o atsakovai sutiko jam sumokėti 1000 Lt, todėl ši suma buvo priteista. Tačiau matyti, jog teismas, vertindamas bylos aplinkybes, nesirėmė jokia kriterijų vertinimo sistema dėl kainos sumažinimo. Teismas atsižvelgė tik į atsakovų sutikimą, sumažinti kainą iki jiems tinkamos. Ši teismo nutartis reiškia, kad pats vartotojas privalo įrodyti, kodėl jis prašo būtent tokio dydžio kainos sumažinimo.

CK 6.363 str. 4 d. 3 p. *įtvirtina dar vieną teisės gynimo būdą, kuris taip pat įvardintas Vartojimo prekių pardavimo direktyvoje: pirkėjas gali reikalauti pardavėjo per protingą terminą neatlygintinai pašalinti daikto trūkumus*. Vartojimo prekių pardavimo direktyvoje šis teisės gynimo būdas įvardijamas kaip prekės pataisymas. Pastebėtina, jog skirtingai nei kituose šio straipsnio dalies punktuose, tokį reikalavimą pardavėjas privalo įvykdyti neatlygintinai. Vartojimo prekių pardavimo direktyvoje taip pat numatyta, kad prekių pataisymas turi būti atliktas nemokamai. Šioje direktyvoje pateikiamas sąvokos „nemokamai“ išaiškinimas – tai išlaidos, reikalingos užtikrinti prekių atitikimą, visų pirma pašto, darbo ir medžiagų išlaidos.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-239/2006.

¹⁰³ Panevėžio apygardos teismo 2009 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-189-280/2009.

Galima pastebėti, jog tai neišsamus sąrašas, tiesiog pateikiamos pagrindinės galimos patirti išlaidos.

CK 6.363 str. 4 d. 4 p. įtvirtina kitą vartotojo pažeistos teisės dėl nekokybiškos prekės įsigijimo gynybos būdą, kurio nenumato Vartojimo prekių pardavimo direktyva: *pirkėjas turi teisę reikalauti iš pardavėjo atlyginti daikto trūkumų pašalinimo išlaidas, jeigu pardavėjui per protingą terminą jų nepašalinus, trūkumus pašalino pirkėjas pats ar trečiųjų asmenų padedamas*. Tai reiškia, kad tais atvejais, kai pardavėjas vengia pašalinti daikto trūkumus, o vartotojas norėdamas kuo greičiau pradėti naudoti daiktą pagal paskirtį, gali pats pašalinti daikto trūkumus. Galima pastebėti, kad nėra numatytas konkretus terminas, taigi kiekvienu atveju, vartotojas gali pats įvertinti, jog pardavėjas neprotingai ilgai nepašalina daikto trūkumų. LAT vienoje byloje¹⁰⁴ yra konstatavęs, kad „Protingas terminas nustatomas, atsižvelgiant į reikšmingas konkrečios situacijos aplinkybes“. Tačiau taip pat reiktų atsižvelgti ir į Lietuvos Respublikos ūkio ministro patvirtintas Daiktų gražinimo ir keitimo taisykles¹⁰⁵, kurių 8 dalis nustato, jog „kilus nesutarimų tarp pirkėjo ir pardavėjo dėl prekės kokybės, pardavėjas, gavęs raštišką pirkėjo prašymą, privalo ne vėliau kaip per 10 dienų nuo pirkėjo prašymo gavimo dienos, jeigu kiti teisės aktai nenustato kitaip, pateikti pirkėjui išsamų motyvuotą rašytinį atsakymą“. Tada, kai pardavėjas nepateikia vartotojui atsakymo arba vartotojas nesutinka su pardavėjo atsakyme pateiktais argumentais, jis dėl prekių kokybės įvertinimo gali kreiptis į Valstybinę ne maisto produktų inspekciją prie Ūkio ministerijos. Remiantis tomis pačiomis Ūkio ministro patvirtintomis taisyklėmis, „Valstybinė ne maisto produktų inspekcija, teisės aktų nustatyta tvarka išnagrinėjusi pirkėjo prašymą, surašo patikrinimo aktą, kuriame nurodo, ar pirkėjo reikalavimas pagrįstas, ir, jei pagrįstas, pasiūlo pardavėjui per jos nustatytą terminą, kuris turi būti ne ilgesnis kaip 14 dienų, įvykdyti pirkėjo reikalavimą“¹⁰⁶. Remiantis Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 25 str. 1 d. institucijos privalo išnagrinėti vartotojo prašymą ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo prašymo gavimo dienos, o jeigu dėl objektyvių priežasčių per šį terminą vartotojo prašymo nagrinėjimas negali būti baigtas, šios institucijos gali terminą pratęsti, bet ne ilgiau kaip 10 darbo dienų¹⁰⁷. Taigi, remiantis šiomis taisyklėmis bei Vartotojų teisių apsaugos įstatymu, būtų galima daryti išvadą, kad protingas terminas per kurį pardavėjas privalo pašalinti daikto trūkumus turėtų būti ne ankstesnis nei praėjus maksimaliam, oficialiai nustatytam 54 dienų terminui. Bet visgi, sutinkame su LAT išaiškinimu, kad būtina atsižvelgti į reikšmingas konkrečios situacijos aplinkybes.

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-19/2010.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos Ūkio ministro 2001 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. 217 „Dėl daiktų gražinimo ir keitimo taisyklių“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 58-2105; 2012, Nr. 4-243.

¹⁰⁶ Ten pat.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 94-1833; 2007, Nr. 12-488. 25str. 1 d.

Pažymėtina, jog teismas gali pripažinti ne tik jau pašalintų daikto trūkumų išlaidas, bet ir būsimų trūkumų šalinimo išlaidas, kai jos yra žinomos. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija nagrinėjo bylą¹⁰⁸, kurioje ieškovas kreipėsi į teismą, siekdamas įsigyto buto būsimų remonto išlaidų kompensavimo, t.y. prašė atlyginti daikto trūkumo pašalinimo išlaidas, kadangi pardavėjas šių trūkumų nepašalino (CK 6.363 str. 4 d. 4 p.). Ieškovas pasitelkęs ekspertus įvertino daikto trūkumus bei buvo sudaryta remonto darbų sąmata. Pirmos instancijos teismas nurodė, jog ši suma priteistina ieškovui iš anksto dar iki darbų atlikimo, kad jis galėtų juos organizuoti ir atsiskaityti su paslaugų teikėjais. Tokį pirmos instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą ir apeliacinės instancijos teismas.

CK 6.363 str. 8 d. įtvirtina pirkėjo *teisę vienašališkai nutraukti vartojimo pirkimo – pardavimo sutartį*. Šis teisių gynbos būdas yra specialus ir numato teisę palankesne tvarka vartotojui nutraukti sutartį lyginant ją su CK 6.217 str. 1 d., kadangi sutarties nutraukimas nesiejamas su esminiu sutarties pažeidimu bei teisės gynimo būdų eiliškumo pasirinkimu. LAT byloje 3K-3-237/2008 nagrinėjo vartotojo teisės pasirinkti jam tinkamiausią pažeistos teisės dėl netinkamos kokybės daikto pagaminimo gynimo būdą klausimą. Byloje ieškovė teigė, jog įsigijo savo namo stogui dengti rudo beasbetinio šiferio, kuris nepraėjus metams pabalo ir deformavosi. Šiferį pirkė atsakovo parduotuvėje, dabar norint pašalinti stogo dangos trūkumus reikia uždengti stogą nauja danga. Ieškovė prašė teismo nutraukti sutartį, grąžinti už šiferį sumokėtus pinigus, priteisti stogo dangos keitimo išlaidas bei neturtinės žalos, pasireiškusių dvasiniais išgyvenimais ir turėtais nepatogumais įsigijus nekokybišką prekę. Kasacinis teismas konstatavo, jog vartojimo sutarties instituto specifika reiškiasi ir sutarčių pabaigos (sutarties nutraukimo ar atsisakymo) teisiniame reguliavime, kuris daugeliu atveju suteikia vartotojui teisę atsisakyti vartojimo sutarties ar nutraukti sutartį palankesne tvarka negu kitų sutarčių atveju¹⁰⁹. CK 6.363 straipsnio 8 dalyje numatyta vartotojo teisė vienašališkai nutraukti sutartį, kai jam parduotas netinkamos kokybės daiktas, yra tokio reguliavimo atvejis. Kasacinis teismas yra pasisakęs, jog CK 6.363 straipsnio 8 dalyje yra įtvirtintas specialus vartotojų teisių gynimo būdas; CK 6.363 straipsnio 4-8 dalyse nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo užsakovui (pirkėjui) suteikiama teisė jam rinktis naudingiausią pažeistos teisės dėl netinkamos kokybės daikto pagaminimo (pardavimo) gynimo būdą, tarp jų ir nutraukti sutartį ir pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą¹¹⁰. Taigi, vartotojas turi teisę spręsti, kurį iš įstatyme numatytų teisių gynimo būdų pasirinkti. Tačiau teismas, turi įvertinti vartotojo pasirinkto vieno

¹⁰⁸ Vilniaus apygardos teismo 2012 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-801-464/2012.

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2009.

¹¹⁰ Ten pat.

ar kito teisių gynimo būdo pagrįstumą, kad nebūtų pažeistas proporcingumo principas, nulemiantis neadekvatų pardavėjo teisių suvaržymą lyginant su vartotojo interesų pažeidimu.

Kitoje byloje 3K-7-581/2008 buvo sprendžiamas ginčas pagal ieškovės V.J. pateiktą ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Lambatas“. Byloje buvo nagrinėjamas ginčas dėl vartojimo rangos sutarties šalies – užsakovo – teisės reikalauti, nustačius pagamintų baldų trūkumus, nutraukti sutartį ir gražinti sumokėtus pinigus. Teismas konstatavo, jog „įstatymuose nustatytas teisinis reglamentavimas ir jo tikslas, lemia išvadą, kad esant vartojimo rangos teisiniams santykiams, užsakovas (vartotojas) disponuoja CK 6.363 straipsnyje įtvirtintomis pirkėjo (vartotojo) teisėmis ir turi teisę pasirinkti kurį nors iš šio straipsnio 4-8 dalyse įtvirtintų pažeistų teisių gynimo būdų, tuo tarpu ginčą nagrinėjantis teismas patikrina, ar yra užsakovo (vartotojo) pasirinkto teisių gynimo būdo taikymo sąlygos, ir arba taiko užsakovo (vartotojo) pasirinktą, minėtame straipsnyje įtvirtintą pažeistų teisių gynimo būdą, arba argumentuotai atsisako jį taikyti, ar parenka ir taiko proporcingą bei adekvatų užsakovo teisių gynimo būdą“¹¹¹. Taip pat teismas konstatavo, jog kiekvienu atveju reikia atsižvelgti į konkrečias faktines bylos aplinkybes sprendžiant daikto kokybės netinkamumą bei vertinti, ar nustatyti nukrypimai nuo kokybės reikalavimų ir pats daikto kokybės netinkamumas atitinka vartotojo pasirinktą teisių gynimo būdą. Vartotojo teisė vienašališkai nutraukti sutartį nėra sąlygotas daikto nepašalinamų trūkumų buvimu, t.y. net ir tada, kai bus galima pašalinti daikto kokybės trūkumas, vartotojas vis tiek galės nutraukti sutartį ir reikalauti gražinti prekės kainą. Bet kaip jau buvo minėta anksčiau, teismas įvertins vartotojo pasirinktą teisių gynimo būdą.

Be to, remiantis CK 6.363 str. 8 d. pardavėjas, gražindamas vartotojui sumokėtą kainą, neturi teisės iš jos išskaičiuoti sumą, kuria sumažėjo daikto vertė dėl jo naudojimo ar daikto išvaizdos praradimo arba dėl kitokių aplinkybių. Dėl šios priežasties, kai vartotojas nusprendžia gražinti prekę (pavyzdžiui kompiuterį) ir atgauti už ją sumokėtus pinigus, pardavėjo argumentai yra atmetami kaip nepagrįsti, kadangi kompiuterio kaina negali būti mažinama jo nusidėvėjimo verte.

Be jau minėtų teisės gynimo būdų, vartotojas turi teisę į nuostolių atlyginimą. CK 6. 363 str. 5 d. įtvirtina, kad vartotojas visais atvejais turi teisę į nuostolių atlyginimą, jeigu nuostoliai atsirado dėl netinkamos kokybės prekės pardavimo. Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija civilinėje byloje¹¹² 2012 m. sausio 27 d. pasisakė, kad vartotojas, remiantis CK 6.363 str. 5 d., kaip pirkėjas turi teisę į nuostolių, atsiradusių dėl netinkamos kokybės prekės pardavimo, atlyginimą. Įstatymo nuostatos, reglamentuojančios atsakomybę už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų pardavimo, nustato, kad žala yra

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-581/2008.

¹¹² Vilniaus apygardos teismo 2012 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1035-302/2012.

atlyginama, jeigu nukentėjęs asmuo įrodo, *pirma*, kad žala padaryta; *antra*, kad produktas yra netinkamos kokybės; *trečia*, kad egzistuoja priežastinis ryšys tarp netinkamos kokybės produkto įsigijimo ir nuostolių (CK 6.295 str.). Tais atvejais, kai yra patirti nuostoliai, tokie kaip antstoliui sumokėta suma, kelionės išlaidos, pašto išlaidos, teisiųjų paslaugų išlaidos nesant priežastinio ryšio tarp pardavėjo veiksmų ir vartotojo prašomų priteisti nuostolių negali būti pripažinti nuostoliais, į kuriuos vartotojas turi teisę CK 6.363 str. 5 d. prasme.

Konstitucinis teismas yra pasisakęs dėl neturtinės žalos – vartotojas turi teisę ne tik į turtinės, bet ir į neturtinės žalos atlyginimą. Vartotojo teisę į neturtinės žalos atlyginimą reglamentuoja Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punktas, tačiau sprendžiant dėl neturtinės žalos priteisimo reikia vadovautis bendrosiomis CK normomis, reglamentuojančiomis civilinę atsakomybę. Sprendžiant vartotojo teisės į neturtinės žalos atlyginimą klausimą, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas padarinių, kuriuos netinkamos kokybės daikto pardavimas sukėlė vartotojui, vertinimui. Turi būti sprendžiama, ar netinkamos kokybės prekės pardavimu sukelti neigiami išgyvenimai, nepatogumai ir kt. buvo intensyvuūs ir ar tai yra pakankamas pagrindas neturtinei žalai atlyginti¹¹³. Be to, sprendžiant neturtinės žalos atlyginimo klausimą, taip pat turi būti nustatytos visos civilinės atsakomybės sąlygos. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija nagrinėjo bylą¹¹⁴, kurioje buvo sprendžiamas neturtinės žalos atlyginimo klausimas vartotojui įsigijus odinę striukę už 1900 Lt., kuri buvo netinkamos kokybės. Ieškovas prašė teismo be to, kad nutrauktų su atsakovu sudarytą sutartį ir grąžintų už striukę sumokėtus pinigus, priteisti 3000 Lt neturtinės žalos atlyginimo. Pirmos instancijos teismas priteisė 1200 Lt. neturtinės žalos atlyginimo, o apeliacinis teismas sutiko su tokiu sprendimu. Teisėjų kolegija įvertino tai, kad ieškovas buvo priverstas įrodinėti savo nekaltumą, atsakovo darbuotojai elgėsi su juo nekorektiškai, be to, ieškovas buvo priverstas kreiptis ne tik į atsakovą, bet ir į įvairias vartotojų teises ginančias institucijas bei dėl to turėjo daug nepatogumų. Kitoje byloje¹¹⁵, ieškovas ieškiniu prašė nutraukti su atsakove UAB „Mobili linija“ pirkimo – pardavimo sutartį, priteisti 320 Lt už sumokėtą telefoną, 2990 Lt neturtinės žalos atlyginimo bei bylinėjimosi išlaidas. Klaipėdos miesto apylinkės teismas sprendimu ieškinį tenkino. Su tuo sutiko ir apeliacinės instancijos teismas. Teismas konstatavo, kad ieškovas įrodė neturtinės žalos dydį, kadangi „<...> daugiau nei 1,5 metų ieškovas negalėjo naudotis preke, rašė daugybę raštų, patyrė nemalonių

¹¹³ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga II (vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos, civilinės atsakomybės vartojimo teisiniuose santykiuose taikymo klausimai) // Teismų praktika. 2010 m. lapkričio 19 d. Nr. AC-33-1. Prieiga internetu: http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=34843; prisijungimo laikas: 2013-03-25.

¹¹⁴ Šiaulių apygardos teismo 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-597-372/2010.

¹¹⁵ Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-124-460/2010.

išgyvenimų, žeminimo atsakovės parduotuvėje, važiavo ne kartą į Vilnių, į UAB Skaitmeninį priežiūros centrą dėl mobiliojo ryšio telefono aparato ekspertizės akto ir kt.¹¹⁶. Pastebėtina, kad priteistas neturtinės žalos atlyginimas yra pakankamai didelis lyginant su kaina, už kurią buvo įsigyta prekė, kadangi kitoje byloje¹¹⁷ ieškovui buvo priteistas tik 50 Lt. neturtinės žalos atlyginimas, nors prekės kaina buvo labai panaši – 259 Lt.

Daroma išvada, kad teismas neturtinės žalos atlyginimo nesieja su sutarties kaina. Kaip teisėjų kolegija konstatavo: „Neturtinės žalos dydžio nustatymui ir teisingam atlyginimui yra svarbu, į kokias vertybes buvo kėsintasi ir koku būdu jos buvo pažeistos. Sprendžiant klausimą dėl civilinės atsakomybės galioja principas, kad kuo aiškesnė ir svarbesnė yra vertybė, tuo stipriau ji ginama“¹¹⁸.

3.3. Europos Teisingumo Teismo praktika susijusi su vartotojo teisių gynbos būdais vartojimo pirkimo – pardavimo sutartyse

Pažymėtina, kad 1999 m. 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų yra įtvirtintas griežtesnis nei CK vartotojų pažeistų teisių gynimo būdų taikymas. Remiantis direktyvos 3 straipsnio 2 dalimis, esant prekių neatitikimui vartotojas turi teisę: pirma, į nemokamą prekių atitikimo sutarčiai užtikrinimą jas pataisant ar pakeičiant; antra, atitinkamą prekės kainos sumažinimą; trečia, su tomis prekėmis susijusios sutarties nutraukimą. Vartotojui yra nustatyta teisių gynimo būdų tvarka: pirmiausia jis gali reikalauti, kad pardavėjas nemokamai pataisytų ar pakeistų prekę, nebent tai yra neįmanoma arba neproporcinga. Direktyvos 3 straipsnio 3 dalyje pažymima, jog „teisės gynimo priemonė laikoma neproporcinga, jeigu ja, palyginti su alternatyvia teisės gynimo priemone, pardavėjui nustatomos nepagrįstos išlaidos, atsižvelgiant į vertę, kurią prekės turėtų, jeigu nebūtų neatitikimo, neatitikimo reikšmingumą ir tai, ar alternatyvi teisės gynimo priemonė galėtų būtų įgyvendinama nesukeliant didelių nepatogumų vartotojui“¹¹⁹. Be to numatyta, kad bet koks prekių pataisymas ar pakeitimas turi būti atliekamas per protingą laiką ir nesukeliant jokių didelių nepatogumų vartotojui, atsižvelgiant į prekių pobūdį ir paskirtį, dėl kurios tos prekės buvo reikalingos vartotojui. Direktyvoje

¹¹⁶ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga II (vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos, civilinės atsakomybės vartojimo teisiniuose santykiuose taikymo klausimai) //Teismų praktika. 2010 m. lapkričio 19 d. Nr. AC-33-1. Prieiga internetu: http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbuletieniai/senos/nutartis.aspx?id=34843; prisijungimo laikas: 2013-03-25.

¹¹⁷ Šiaulių apygardos teismo 2010 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-184-194/2010.

¹¹⁸ Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-124-460/2010

¹¹⁹ Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. gegužės 25 d. direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999L0044:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2012-06-14.

pabrėžiama, kad vartotojas gali reikalauti iš pardavėjo atitinkamai sumažinti kainą arba nutraukti sutartį tik esant vienai iš trejų sąlygų: pirma, jeigu vartotojas neturi teisės nei į prekių pataisymą, nei į jų pakeitimą; antra, pardavėjas per protingą laiką neįgyvendino teisės gynimo priemonės; trečia, pardavėjas neįgyvendino teisės gynimo priemonės nesukeldamas didelių nepatogumų vartotojui. Kainos sumažinimas ir sutarties nutraukimas yra alternatyvios priemonės. Kainos sumažinimas tampa alternatyvia priemone sutarties nutraukimo priemonei, kai vartotojas neturi teisės nutraukti sutarties dėl nedidelių atitikimų.

ETT sujungtose bylose (C-65/09 ir C-87/09)¹²⁰ pateikė direktyvos 1999/44/EB 3 straipsnio 2 ir 3 dalies išaiškinimą. Prašymai priimti prejudicinį sprendimą buvo pateikti nagrinėjant *Gebr. Weber GmbH* ir *J. Wittmer* ginčą (byla C-65/09) dėl pardavimo sutartį atitinkančių plytelių tiekimo ir žalos atlyginimo bei *I. Putz* ir *Medianess Electronics GmbH* ginčą (byla C-87/09) dėl pardavimo sutarties neatitinkančios indaplovės pirkimo kainos grąžinimo, grąžinant prekę. Pirmuoju atveju, J. Wittmer ir Gebr. Weber sudarė sutartį dėl poliruotų plytelių pardavimo, tačiau išklojus namuose beveik du trečdalius plytelių, paaiškėjo, kad ant jų yra plika akimi matomų tamsių dėmių. J. Wittmer pareiškė pretenziją, kurią, pasitaręs su plytelių gamintoju, Gebr. Weber atmetė. Kadangi Gebr. Weber neįvykdė jo reikalavimų, J. Wittmer pareiškė ieškinį šiai bendrovei ir pareikalavo pristatyti kokybiškas plyteles bei sumokėti naujų plytelių pakeitimo kainą. Antroje byloje, I. Putz ir Medianess Electronics internetu sudarė naujos indaplovės pirkimo – pardavimo sutartį. I. Putz sumontavus indaplovę namuose, paaiškėjo, kad ji turi trūkumų, kurių atsiradimo priežastis negali būti montavimo darbai, ir kad jos pataisyti neįmanoma. Buvo susitarta, jog indaplovė bus pakeista, tačiau I. Putz taip pat pareikalavo ne tik pristatyti kokybišką indaplovę, bet ir išmontuoti nekokybišką gaminį bei sumontuoti naują, arba padengti turėtas dėl to išlaidas. Medianess Electronics atsisakė tai padaryti ir I. Putz nutraukė pirkimo – pardavimo sutartį. Teisme I. Putz prašė grąžinti pirkimo kainą grąžinant nekokybišką indaplovę.

ETT pažymėjo, jog pardavėjas yra atsakingas vartotojui už bet kokią prekės neatitikimą, esantį prekės pateikimo momentu ir pirmiausia ką vartotojas gali daryti, tai reikalauti, jog prekė atitiktų sutartį. Tik tada, jei prekės neatitiktis negali būti užtikrinta, jis gali reikalauti sumažinti kainą arba atsisakyti sutarties. ETT akcentavo, jog kai kalbama apie prekės atitikties užtikrinimą sutarčiai, vartotojas turi teisę reikalauti, kad pardavėjas nemokamai pataisytų arba pakeistų prekę, nebent jo reikalavimo būtų neįmanoma įvykdyti arba jis būtų neproporcingas.

¹²⁰ Europos Teisingumo Teismo 2011 m. birželio 16 d. sprendimas sujungtose bylose C-65/09 ir C-87/09 (*Gebr. Weber GmbH v. Jürgen Wittmer* (C-65/09); and *Ingrid Putz v. Medianess Electronics GmbH* (C-87/09)). Prieiga internetu: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=1999%252F44%252FEB&docid=85085&pageIndex=0&doclang=lt&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=3623365#ctx1>; prisijungimo laikas: 2012-06-14.

„Teisingumo Teismas turėjo galimybę pažymėti, kad tiek iš direktyvos teksto, tiek iš direktyvos parengiamųjų dokumentų matyti Bendrijos teisės aktų leidėjo ketinimas pardavėjo atliekamą nemokamą prekės atitikties sutarčiai užtikrinimą padaryti esminiu šios direktyvos vartotojui garantuojamos apsaugos elementu“¹²¹. Tuo siekiama apsaugoti vartotoją nuo rizikos patirti finansinių išlaidų, kurios galėtų jį atgrasinti pasinaudoti savo teisėmis, jeigu tokios apsaugos nebūtų. Galiausiai ETT pasisakė, jog direktyvos 1999/44/EB 3 straipsnio 2 dalis ir 3 dalies trečia pastraipa turi būti aiškinamos taip: „kad kai sutarties neatitinkančios vartojimo prekės, kurią laikydamasis jos pobūdžio ir naudojimo paskirties prieš paaiškėjant trūkumui sąžiningai sumontavo vartotojas, atitiktis sutarčiai yra užtikrinama ją pakeičiant, pardavėjas privalo arba pats išmontuoti ją iš tos vietos, kur ji buvo sumontuota, ir ten sumontuoti pakeičiančią prekę, arba padengti būtinas su išmontavimu ir pakeičiančios prekės sumontavimu susijusias išlaidas, nepaisant to, jog pardavimo sutartyje nėra numatyta, kad pardavėjas privalo sumontuoti pirma nusipirktą vartojimo prekę“¹²². Taip pat, aiškindamas direktyvos 1999/44/EB 3 straipsnio 3 dalį, teismas pažymėjo, jog draudžiama nacionaline teise pardavėjui suteikti teisę atsisakyti pakeisti sutarties neatitinkančią prekę, kai pakeitimas yra vienintelė įmanoma teisės gynimo priemonė, dėl to, kad tas pakeitimas sukelia neproporcingų išlaidų, palyginti su verte, kurią prekę turėtų, jeigu atitiktų sutartį, ir neatitikimo reikšmingumu, nes jam reikėtų prekę išmontuoti iš tos vietos, kur ji sumontuota, ir ten sumontuoti pakeičiančią prekę¹²³. Visgi, atsižvelgiant į pardavėjo prisiimamą proporcingų išlaidų sumą, nėra atimama teisė riboti vartotojo teisės į nekokybiškos prekės išmontavimo ir pakeičiančios prekės sumontavimo išlaidų atlyginimą.

Kitoje byloje¹²⁴ ETT pateikė Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 3 straipsnio išaiškinimą dėl pirkėjo teisės į nemokamą prekių atitikimo sutarčiai užtikrinimą. Byloje buvo sprendžiamas ginčas dėl vartotojo, įsigijusio sutarties neatitinkančią prekę, ir pardavėjo, norėjusio gauti kompensaciją už vartotojui pakeistą prekę, kadangi vartotojas iki jos pakeitimo gavo naudą naudodamasis šia preke. Vokietijos vyriausybė bandė įrodyti, kad Vartojimo prekių pardavimo direktyva nepateikia aiškaus tokių santykių reglamentavimo, o logiškai aiškinant direktyvos preambulės 15 dalį daroma išvada, kad valstybės narės yra laisvos nuspręsti kaip savo nacionaliniuose teisės aktuose reglamentuoti situacijas, kai iš vartotojo yra

¹²¹ Europos Teisingumo Teismo 2011 m. birželio 16 d. sprendimas sujungtose bylose C-65/09 ir C-87/09 (Gebr. Weber GmbH v. Jürgen Wittmer (C-65/09); and Ingrid Putz v. Medianess Electronics GmbH (C-87/09)). Prieiga internetu: //

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=1999%252F44%252FEB&docid=85085&pageIndex=0&doclang=lt&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=3623365#ctx1>; prisijungimo laikas: 2012-06-14.

¹²² Ten pat. 79 punkto 1 dalis.

¹²³ Ten pat. 79 punkto 2 dalis.

¹²⁴ 43. Europos Teisingumo Teismo 2008 m. balandžio 17 d. sprendimas byloje C-404/06. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62006J0404:EN:HTML>; prisijungimo laikas: 2013-03-15.

reikalaujama kompensacija už prekės naudojimąsi. ETT konstatavo, kad direktyvos 3 straipsnis turi būti aiškinamas kaip draudžiantis valstybėms narėms nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtinti nuostatas, kurios leistų pardavėjui reikalauti iš vartotojo, kuris gavo sutarties neatitinkančias prekes, kompensacijos už naudojimąsi tomis prekėmis iki jų pakeitimo. Teismas nurodė, kad direktyvos preambulės 15 dalis yra siejama konkrečiai su 3 straipsnio 5 dalimi, kuri numato sutarties nutraukimą ir tai, kad abi sutarties šalys turi gražinti tai, ką buvo gavusios. Pardavėjas turi gražinti vartotojui parduotos prekės sumokėtą kainą.

Kadangi vartotojo teisės ir taip yra pažeidžiamos, nes negavo prekės kurios tikėjosi, o pardavėjas pažeidžia sutartinius įsipareigojimus, daroma išvada, kad vartotojas tiesiog pavėluotai gauna sutarties nuostatas atitinkančią prekę, kokią turėjo gauti iš pat pradžių.

Beje Prancūzija, perkeldama Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 3 str. 4 d. nuostatas, priešingai nei direktyvoje nurodyta, sąvoką „nemokamai“ paliko nepaaiškintą, ir ji nereiškia išlaidų, reikalingų užtikrinti prekių atitikimą, visų pirma pašto, darbo ar medžiagų išlaidas. Kaip teigė Henri Saint Père, suderintai su direktyvos 8 straipsniu, Prancūzija direktyvos taikymo srityje pasiliko teisę priimti arba palikti galioti griežtesnes vartotojų apsaugos nuostatas¹²⁵.

Pasiūlyme dėl Vartotojų teisių direktyvos Komisija norėjo panaikinti minimalaus suderinamumo principą tam, kad valstybių narių teisės aktai būtų visiškai suderinti šioje srityje, tačiau toks pasiūlymas susilaukė didelio valstybių narių pasipriešinimo, todėl Naujausioje vartotojų teisių direktyvoje atsirado kitokia nuostata. Vartotojų teisių direktyvos 33 straipsnyje yra įtvirtinta, kad Vartojimo prekių pardavimo direktyva papildys dar vienu straipsniu dėl ataskaitų teikimo reikalavimų. Valstybės narės turės pranešti Komisijai, kai vadovaujantis Direktyvos 99/44/EB 8 str. 2 d. valstybė narė priima griežtesnes vartotojų apsaugos nuostatas nei tos, kurios nustatytos 5 str. 1-3 d. ir 7 str. 1 d. Tai reiškia, kad Vartotojų teisių direktyva netiesiogiai patvirtina minimalaus suderinamumo principą nustatytą Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje su pareiga valstybėms narėms pranešti apie griežtesnių vartotojų apsaugos nuostatų taikymą terminų srityse.

Apibendrinant galima pastebėti, kad Vartojimo prekių pardavimo direktyva įtvirtina sudėtingesnę bei hierarchiją paremtą vartotojų teisių gynybos būdų taikymą nei Lietuvoje. Valstybės narės gali rinktis, kaip užtikrinti vartotojų teisių apsaugą pasirenkant vartotojų teisių gynybos būdus ir jų taikymą, tačiau negali nukrypti nuo esminių šia direktyva vartotojui garantuojamos apsaugos elementų.

¹²⁵ Henri Saint Père. Implementation under French law of the European Directive 1999/44/EC of 25 May 1999 on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees. // Lyon, 2005. Prieiga internetu // http://www.consulegis.com/fileadmin/downloads/Sale_consumer_goods.pdf; prisijungimo laikas: 2013-04-14.

4. VARTOJIMO PIRKIMO – PARDAVIMO SUTARTINIUOSE SANTYKIUOSE TAIKOMI TERMINAI

4.1. Daiktų keitimo ir gražinimo terminas

CK 6.362 straipsnis įtvirtina vartotojo teisę pakeisti ir gražinti nusipirktus daiktus. Atkreiptinas dėmesys, jog detalesnį šios teisės normos taikymą numato Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas “Dėl daiktų gražinimo ir keitimo taisyklių”¹²⁶. Sprendžiant klausimą, kurie daiktai gali būti pakeičiami ir gražinami, CK nukreipia į daiktų gražinimo ir keitimo taisykles. Taigi, Daiktų gražinimo ir keitimo taisyklėmis nustatomi pirkėjui parduodamų daiktų, išskyrus augalus, gyvūnus, vaistus, vandenį, elektros energiją, kurą ir kitas inžineriniais tinklais tiekiamas prekes, gražinimo ir keitimo tvarkos bendrieji reikalavimai¹²⁷.

CK 6.362 str. 1 d. numato, kad „Pirkėjas turi teisę per keturiolika dienų nuo ne maisto daiktų perdavimo jam, jeigu pardavėjas nėra nustatęs ilgesnio termino, pakeisti nusipirktus daiktus pirkimo ar kitoje pardavėjo nurodytoje vietoje analogiškais kitokių matmenų, formos, spalvos, modelio ar kompleksiskumo daiktais“¹²⁸. Taisyklių 14 d. įtvirtina labai panašų reglamentavimą, tačiau sukonkretina tokio daikto keitimo ir gražinimo priežastį: „Jeigu pirkėjui nepatinka nusipirktos prekės <...>“¹²⁹. Pažymėtina, jog ši teisės norma yra taikoma nesant jokiam teisės pažeidimui dėl daikto kokybės. Tai reiškia, kad pirkėjas turi teisę pakeisti ar gražinti prekę dėl to, kad jam nebeatinka arba nebetinka nusipirktas daiktas dėl anksčiau išvardintų aplinkybių.

Pasitaiko atvejų, kai ši teisė pakeisti ir gražinti daiktus yra sumaišoma su CK 6.363 str. 4-8 d. įtvirtintomis pirkėjo teisių gynbos priemonėmis. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų teisėjų kolegija išnagrinėjo civilinę bylą¹³⁰, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties nutraukimo, nekokybiškų daiktų gražinimo ir neturtinės žalos priteisimo ieškovei įsigijus nekokybiškus baldus. Ieškovė nurodė, kad su atsakove susitarė dėl virtuvinių baldų komplekto pirkimo. Pagal atsakovės pateiktą katalogą buvo suderintas komplekto modelis, spalva, kaina, pagaminimas, pristatymas ir montavimas. Tačiau po baldų pristatymo ir sumontavimo, ieškovės netenkino daiktų kokybė – komplektas neatrodė taip kaip kataloge, spintelės buvo sumontuotos nekokybiškai, kai kurios dalys atrodė nusidėvėjusios, matmenys neatitiko brėžinyje nustatytų matmenų ir kt. Apeliaciniame skunde

¹²⁶ Lietuvos Respublikos Ūkio ministro 2001 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. 217 “Dėl daiktų gražinimo ir keitimo taisyklių”//Valstybės žinios. 2001, Nr. 58-2105; 2012, Nr. 4-243.

¹²⁷ Ten pat. 1 d.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262

¹²⁹ Lietuvos Respublikos Ūkio ministro 2001 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. 217 “Dėl daiktų gražinimo ir keitimo taisyklių”//Valstybės žinios. 2001, Nr. 58-2105; 2012, Nr. 4-243.14 d.

¹³⁰ Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-415-123/2009.

pardavėjas pateikė argumentą, jog „pagal Ūkio ministro 2001-06-29 įsakymu Nr. 217 patvirtintų Daiktų gražinimo ir keitimo taisyklių 18 punktą numatyta išimtis, kad įsigijęs baldus pirkėjas, būdamas nepatenkintas prekės forma, dydžiu, modeliu ar komplektiškumu, negali reikalauti pakeisti prekę analogiška preke arba gražinti ją ir atgauti už ją sumokėtus pinigus“. Teisėjų kolegija nesutiko su tokiu argumentu, kadangi nagrinėjamu atveju pirkėja siekė gražinti prekę ne dėl tos priežasties, kad jai nepatiko jos forma, dydis, spalva, modelis ar komplektiškumas (Taisyklių 14 p., CK 6.362 str.), o dėl tos priežasties, kad prekės buvo nekokybiškos (Taisyklių 4 p., CK 6.363 str.), todėl šiuo atveju minėta išimtis negalėjo būti taikoma¹³¹.

Paminėtina, kad naujos redakcijos Daiktų gražinimo ir keitimo taisyklės jau nebenumato išimčių, kada pirkėjas negali reikalauti pakeisti prekę analogiška preke ir ją gražinti. Pagal šiuo metu galiojančias taisykles bei prekėms nustatytas keitimo ir gražinimo išimtis, toks pirkėjo reikalavimas gali būti tenkinamas „tik pardavėjui sutikus“.

Būtina pažymėti, kad vartotojo teisė pakeisti ir gražinti prekę nėra absoliuti. Įstatymas numato, kad tokia vartotojo teisė yra tenkinama tik tada, jeigu nusipirkti daiktai nebuvo naudoti, nėra sugadinti, išsaugotos jų vartojamosios savybės bei neprarasta prekinė išvaizda. Be šio reikalavimo, vartotojui taip pat numatyta pareiga pateikti įrodymus, patvirtinančius, jog daiktas buvo pirktas būtent iš to pardavėjo. LAT vienoje iš bylų konstatavo, jog „įstatymu nenustatyta, kad vartojimo pirkimo-pardavimo sutarties faktas teisme gali būti įrodinėjamas tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis, todėl ši aplinkybė byloje gali būti įrodinėjama visomis leistinomis įrodinėjimo priemonėmis pagal bendrąsias įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisykles, įtvirtintas CPK II dalies XIII skyriuje, bei CK ar kitų įstatymų normose įtvirtintus įrodinėjimo ypatumus, nulemtus sandorių rūšies ar formos“¹³².

Analizuojant šią teisės normą galima pastabėti, jog įstatymų leidėjas pirmiausia įtvirtina pirkėjo teisę pakeisti nepatikusią prekę per nustatytą laiką, nustatytoje vietoje. O gražinti prekę vartotojas gali tik tada, jeigu pardavėjas neturi tinkamos prekės pakeitimui.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pirma, pirkėjas turi teisę per 14 dienų nuo prekės įsigijimo įgyvendinti savo teisę pakeisti nepatikusį daiktą (dėl jo spalvos, formos, matmenų, kompleksiskumo) analogišku daiktu. Antra, ši teisė pirkėjui suteikiama jeigu nėra pažeisti įstatyme numatyti reikalavimai dėl prekės naudojimo bei pirkėjui įrodžius pirkimo faktą. Trečia, gražinti daiktą ir atgauti už jį sumokėtą kainą pirkėjas gali tik tuo atveju, jeigu pardavėjas neturi pakeitimui tinkamų daiktų.

¹³¹ Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-415-123/2009.

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2009

4.2. Terminai reikalavimams dėl parduodamų daiktų trūkumų pareikšti

Vartojimo prekių pardavimo direktyvoje 5 str. 1 d. yra įtvirtinta, kad pardavėjas yra laikomas atsakingu už bet kokią neatitikimą, esantį prekių pateikimo metu, kai neatitikimai išaiškėja per dvejus metus nuo prekių pateikimo. Didelė dalis valstybių narių šią direktyvos nuostatą perkėlė pažodžiui. Remiantis Komisijos Komunikatu, kitos valstybės narės priėmė sprendimą taikyti ieškininės senaties terminą, kuris paprastai taikomas jų sutarčių teisėje: Suomija (treji metai nuo prekių pateikimo), Airija ir JK (abiejose šalyse po šešerius metus)¹³³. Lietuvoje ši nuostata buvo perkelta į bendrąsias pirkimo – pardavimo sutarčių nuostatas reglamentuojantį CK 6.338 straipsnį. Šio straipsnio antroje dalyje įtvirtinta, kad „kai nenustatytas daikto kokybės garantijos ar tinkamumo naudoti terminas, tai pirkėjas reikalavimus dėl daikto trūkumų gali pareikšti per protingą terminą, bet ne vėliau kaip per dvejus metus nuo daikto perdavimo dienos, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ilgesnio termino“¹³⁴. Šis terminas, remiantis CK 6.348 str. 3 d. yra netaikomas, kai pardavėjas žinojo arba turėjo žinoti apie parduodamų daiktų kokybės trūkumus.

Dviejų metų terminas pradedamas skaičiuoti nuo daiktų perdavimo dienos. „Daikto perdavimo“ sąvoka nėra apibrėžta nei CK, nei Vartojimo prekių pardavimo direktyvoje. Tačiau atsižvelgiant į CK 6.318 str. 2 ir 3 d. galime daryti išvadą, kad įstatymų leidėjas „daiktų perdavimą“ sieja su fiziniu daiktų perdavimu. Be to, laikoma, kad pardavėjo pareiga perduoti daiktus įvykdyta, kai pardavėjas perduoda daiktus pirkėjui valdyti arba sutinka, kad pirkėjas pradėtų daiktus valdyti, ir pašalintos bet kokios pirkėjo valdymo teisės kliūtys (CK 6.317 str. 4 d.). Vartotojų teisių direktyvoje jau tiesiogiai kalbama apie fizinį prekių perdavimą vartotojui. Numatyta nauja taisyklė, pagal kurią prekės gedimo ar praradimo rizika pirkėjui perduodama tik tuomet, kai jis arba jo nurodytas asmuo, išskyrus vežėją, fiziškai gauna prekę¹³⁵.

Direktyvoje taip pat pažymima, kad valstybės narės gali numatyti, kad vartotojas, siekdamas pasinaudoti savo teise, privalo informuoti pardavėją apie neatitikimą per dvejų mėnesių laikotarpį nuo tos dienos, kai pastebėjo neatitikimą. Europos Sąjungos valstybės narės skirtingai perkėlė šią nuostatą, o kai kurios iš viso atsisakė numatyti dvejų mėnesių terminą,

¹³³ Europos Bendrijų Komisijos 2007 m. balandžio 24 d. Komisijos Komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų įgyvendinimo, įskaitant tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo klausimo nagrinėjimą. KOM(2007) 210 galutinis. Prieiga internetu: // http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/guarantees/CSD_2007_LT_final.pdf; prisijungimo laikas: 2013-04-13.

¹³⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262

¹³⁵ Europos Bendrijų Komisijos 2008 m. spalio 8 d. pasiūlymas dėl Europos parlamento ir Tarybos direktyvos dėl vartotojų teisių. KOM (2008) 614 galutinis. Prieiga internetu: // http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com%282008%290614_/com_com%282008%290614_lt.pdf; prisijungimo laikas: 2013-04-13. Aiškinamasis memorandumas.

tarp jų ir Lietuva. Pasiūlyme dėl vartotojų teisių direktyvos¹³⁶ buvo teigiama, kad nevienodas šios normos perkėlimas į valstybių narių teisę sudaro kliūtis prekybai, todėl buvo pasiūlyta panaikinti šią reglamentavimo galimybę ir pagerinti teisinį tikrumą, įpareigojant vartotojus pranešti prekiautojui apie neatitikimą per dviejų mėnesių laikotarpį. Tačiau toks reglamentavimas Vartotojų teisių direktyvoje nebuvo įtvirtintas. Kaip jau buvo minėta anksčiau, Vartotojų teisių direktyvos 33 straipsnis nustato, kad valstybės narės turi pareigą pranešti Komisijai, kai jos priima griežtesnes vartotojų apsaugos nuostatas, nei tos, kurios numatytos Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 5 str. 1-3 dalyje ir 7 straipsnio 1 dalyje. O ypač dėl ilgesnių terminų nei numatyta šiose nuostatose.

Pažymėtina, kad vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių atveju, anksčiau minėtos teisės normos yra taikomos kartu su Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 14 straipsnyje įtvirtinta taisykle, kad jeigu neįrodoma kitaip, prekės trūkumai, išaiškėję per šešis mėnesius nuo prekės perdavimo, laikomi buvusiais perdavimo vartotojui metu, išskyrus atvejus, kai tai yra nesuderinama su prekės ar jos trūkumo pobūdžiu¹³⁷. Tokia pati nuostata yra įtvirtinta Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 5 str. 3 d. Pastebėtina, kad Komisijos Komunikate buvo nurodyta, kad Lietuva nepranešė apie perkėlimo priemonę, bet visgi Lietuvos teisės aktuose ji yra įtvirtinta. Ši šešių mėnesių nekokybiškumo prezumpcija reiškia vartotojo teisės palengvinimą, gavus netinkamos kokybės prekę. Įrodinėjimo našta yra numetama nuo vartotojo pečių, kadangi įrodyti prekių nekokybiškumą yra labai sudėtinga ir nesant tokiai prezumpcijai, vartotojui taptų dar sunkiau apginti savo teises. Žinoma, negalima visos įrodinėjimo naštos perkelti ant verslininko pečių, kadangi jo teisės taip pat turi būti ginamos, tačiau jam yra lengviau įrodinėti faktą, kad prekės trūkumai atsirado dėl vartotojo netinkamo prekės naudojimo, kadangi jis pažįsta savo prekes, išmano jų veikimą, žino jų savybes ir kas gali nulemti jų nekokybiškumą.

4.3. Kokybės garantiniai terminai

Remiantis CK 6.333 str. 3 d., pardavėjo atsakomybės ribos ir įrodinėjimo našta kokybės garantijos atveju, palyginus su situacija, kai tokio termino nėra, pasikeičia pirkėjo (vartotojo) naudai: kai pardavėjas garantuoja daiktų kokybę, jis atsako už garantijos termino metu

¹³⁶ 16. Europos Bendrijų Komisijos 2008 m. spalio 8 d. pasiūlymas dėl Europos parlamento ir Tarybos direktyvos dėl vartotojų teisių. KOM (2008) 614 galutinis. Prieiga internetu: // http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com%282008%290614_/com_com%282008%290614_it.pdf; prisijungimo laikas: 2013-04-13.

¹³⁷ Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga II (vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos, civilinės atsakomybės vartojimo teisiniuose santykiuose taikymo klausimai) // Teismų praktika. 2010 m. lapkričio 19 d. Nr. AC-33-1. Prieiga internetu: http://www2.lit.lt/lat_web_test/4_tpbiuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=34843; prisijungimo laikas: 2013-03-25.

atsiradusius daiktų trūkumus, jeigu neįrodo, kad jie atsirado po daiktų perdavimo pirkėjui dėl to, kad pirkėjas pažeidė daikto naudojimo ar saugojimo taisykles, arba dėl trečiųjų asmenų kaltės ar dėl nenugalimos jėgos¹³⁸. Šiuo atveju nėra labai aišku, ką įstatymų leidėjas laiko trečiaisiais asmenimis, o tai yra svarbu pardavėjo atžvilgiu, kadangi trečiųjų asmenų kaltę turi įrodyti būtent jis. LAT byloje pateikė trečiųjų asmenų išaiškinimą: „Trečiaisiais asmenimis yra laikomi asmenys, už kuriuos nei pirkėjas (vartotojas), nei pardavėjas neatsako. Jeigu pardavėjas parduoda pirkėjui (vartotojui) daiktą, kurį pardavėjo užsakymu pagamino asmuo pagal sutartį su pardavėju, tai toks daikto gamintojas yra asmuo, kuris susijęs su pardavėju ir pagal CK 6.334 straipsnio 3 dalį nelaikomas trečiuoju asmeniu“¹³⁹.

Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 16 str. 1 d. įtvirtina draudimą pardavėjui kokybės garantija riboti vartotojų teises, kurias, įsigijus netinkamos kokybės prekę, jiems nustato teisės aktai. Tai reiškia, kad tais atvejais, kai kokybės garantija yra suteikiama trumpesniam nei dveji metai terminui, daikto trūkumai, kurie bus nustatyti šiam terminui pasibaigus, bet dar nepasibaigus dviejų metų terminui nuo daikto perdavimo dienos, pardavėjas vis dar atsakys už prekės trūkumus. Tačiau kaip nustatyta CK 6.338 str. 5 d. pirkėjas turės įrodyti, kad daikto trūkumai atsirado iki daikto perdavimo arba dėl iki daikto perdavimo atsiradusių priežasčių, už kurias atsako pardavėjas¹⁴⁰.

Pabrėžtina, kad CK 6.335 str. 3 d. numato, kad tais atvejais, kai dėl nuo pardavėjo priklausančių kliūčių pirkėjas negali naudotis daiktu, garantinis terminas neskaičiuojamas tol, kol pardavėjas nepašalina tokių kliūčių. Ši nuostata labiau siejama su daikto perdavimo ir garantinio termino pradžios nustatymu, kadangi jeigu daiktu pirkėjas negali naudotis, garantinis terminas privalo būti pradėtas skaičiuoti nuo to momentu, kai asmuo realiai turėjo galimybę pradėti naudotis daiktu. Tačiau CK nustato ir kitą reguliavimą, kuris yra konkrečiai susijęs su daikto trūkumais ir jo pašalinimu. Tais atvejais, kai kitaip nėra susitarta sutartyje, garantijos terminas yra pratęsiamas tokiam laikui, kurį pirkėjas negalėjo daiktu naudotis dėl trūkumų. Šiai normai taip pat numatyta išimtis, jog šia teise asmuo gali pasinaudoti, jeigu tinkamai pranešė pardavėjui apie pastebėtus daikto trūkumus.

4.4. Ieškinio senaties terminų specifika

Ieškinio senaties termino paskirtis – užtikrinti civilinių teisinių santykių stabilumą, suteikti asmeniui realią galimybę apginti savo pažeistas teises, taip pat teisinio santykio

¹³⁸ Ten pat.

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-54/2012.

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262

dalyviams pagrįstą lūkestį, kad per nustatytą terminą vienam iš jų nepareiškus ieškinio, atsiras pagrindas manyti, kad nė vieno iš jų teisės ar teisėti interesai yra nepažeisti¹⁴¹.

CK 1.125 str. 5 d. 2 p. numatytas sutrumpintas šešių mėnesių terminas ieškiniams dėl parduotų daiktų trūkumų pareikšti. Kaip nurodyta LAT byloje, ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos, o teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą (CK 1.127 straipsnis)¹⁴². Taigi, ieškinio senatis yra siejama su teisės pažeidimu, be to, šis terminas skaičiuojamas atsižvelgiant į tai, ar pirkėjas pareiškė pretenziją dėl parduoto daikto trūkumų.

Ieškinio senaties termino taikymą gerai atspindi aukščiau minėta LAT išnagrinėta byla. Byloje buvo nustatyta, kad per įstatymo apibrėžtą namo kokybės garantijos terminą, ieškovai tris kartus reiškė pardavėjams pretenzijas dėl parduoto daikto trūkumų, o atsakovai atsakė tik į trečią pretenziją, nesutikdami su jos aplinkybėmis. Taigi, teismas taikydamas senaties pradžios momentą, jį siejo su atsakovų atsakymu į pretenziją. Teismas konstatavo, kad ieškovams pateikto atsakovų pranešimo (atsakymo į pretenziją) turinys leidžia daryti išvadą, kad atsakovai atsisakė atlyginti ieškovams daikto trūkumų šalinimo išlaidas, pasiūlydami tokius reikalavimus reikšti namo statybos rangovui, todėl nuo šio pranešimo pateikimo ieškovams momento prasidėjo CK 1.125 straipsnio 5 dalies 2 punkte nustatyto šešių mėnesių kreipimosi į teismą su ieškiniu senaties termino eiga, nes nuo tada ieškovams tapo žinoma, kad reikalavimų dėl pažeistų jų teisių atsakovai nevykdys¹⁴³.

Toks teismo išaiškinimas neatrodo suderintas su vartotojo teisėmis. Pastebėtina, kad tais atvejais, kai vartotojas kreipiasi į pardavėją dėl daikto trūkumų po, pavyzdžiui, 7 mėnesių, o pardavėjas iš karto vartotojui atsakys, kad jo pretenzija netenkinama, prasidės šešių mėnesių ieškinio senaties skaičiavimas. Šiam terminui pasibaigus, vartotojas, nepateikęs ieškinio, neteks teisės apginti savo teisių, gavus netinkamos kokybės prekę. Paskaičiavus šiuos terminus, gaunasi, kad nepraėjus dviem metams iki prekių pateikimo, vartotojas nebegali reikalauti prekės, kuri turėjo atitikti pirkimo – pardavimo sutartį, o pardavėjas išvengia atsakomybės už prekių neatitikimą, esantį prekių pateikimo metu.

LAT kitoje byloje, kai yra pardavėjo nustatyta daiktų kokybės garantija, konstatavo, kad „Pagal CK 6.338 straipsnio 3 dalį, kai yra nustatytas daikto kokybės garantijos terminas, reikalavimai dėl daikto trūkumų gali būti reiškiami, jei šie trūkumai nustatyti per garantijos terminą. Taigi sutrumpintas ieškinio senaties terminas gali būti pradėtas skaičiuoti tik nuo daikto kokybės garantijos termino pabaigos“¹⁴⁴.

¹⁴¹ Vilniaus apygardos teismo 2012 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-683-560/2012.

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-54/2012.

¹⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-54/2012.

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-288/2011.

Remiantis CK 1.131 str. 1 d., ieškinio senaties termino pasibaigimas iki ieškinio pareiškimo yra pagrindas atmesti ieškinį. Pažymėtina, kad šis terminas nėra naikinamasis ir, teismui pripažinus, kad jis praleistas dėl svarbių priežasčių, gali būti atnaujintas (CK 1.131 straipsnio 2 dalis).

LAT vienoje byloje konstatavo, kad: „Parduoto daikto garantijos laikotarpiu nustačius šio daikto trūkumus, pirkėjų teisė pareikšti reikalavimą pardavėjui pašalinti daikto trūkumus nesaistoma CK 1.125 straipsnio atitinkamose dalyse nurodytų terminų, nes pareikšti pardavėjui reikalavimą (pretenziją) dėl parduoto daikto, kuriam nustatytas kokybės garantijos terminas, trūkumų pirkėjas turi teisę per visą garantijos galiojimo laikotarpį, nepriklausomai nuo to, kuriuo daikto kokybės garantijos galiojimo metu buvo nustatyti konkretūs daikto trūkumai. Pardavėjui atsisakius tenkinti pirkėjo reikalavimą arba per pirkėjo nustatytą terminą (o jeigu toks nebuvo nustatytas, – per protingą terminą) neatsakius į pirkėjo pretenziją dėl konkrečių garantinio daikto defektų pašalinimo, laikytina, kad pirkėjas sužinojo apie savo teisės pažeidimą“¹⁴⁵. Tokiu atveju yra taikytina CK 1.125 straipsnio 5 dalies 2 punkto norma, kuri numato senaties terminą ieškiniams dėl parduoto daikto trūkumų.

Be jau minėto sutrumpinto šešių mėnesių ieškinio senaties termino reikalavimams dėl parduotų daikto trūkumų reikšti, įstatymo leidėjas CK 6.363 str. 9 d. įtvirtina 2 metų ieškinio senaties terminą vartotojo ieškiniams dėl sumokėtos kainos grąžinimo, pardavėjui pardavus netinkamos kokybės daiktą. Taigi, asmuo sužinojęs apie savo teisių pažeidimą, gali pareikšti ieškinį dėl sumokėtos kainos grąžinimo per dvejus metus. Toks įstatymų leidėjo nustatytas terminas praplečia vartotojų teisių apsaugą, kadangi be jau numatyto dviejų metų bendrojo termino reikalavimams dėl daikto trūkumų pareikšti, vartotojui suteikiama papildoma apsauga dėl pažeistų teisių ir sumokėtos sumos susigrąžinimo.

¹⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-54/2012.

IŠVADOS

Darbo pradžioje iškelta hipotezė, jog vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys pasižymi tik šioms sutartims būdingais bruožais, kurie padeda jas išskirti iš vartojimo sutarčių bei pirkimo – pardavimo sutarčių, pasitvirtino.

Išanalizavus Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktus, teismų praktiką bei teisės doktriną, galime daryte šias išvadas:

1. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys yra viena iš vartojimo sutarčių rūšių, išsiskirianti pagal sutarties dalyką. Tai reiškia, kad vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys yra sudaromos dėl prekių, o būtent – dėl kilnojamųjų daiktų. Sutartys, sudarytos dėl nekilnojamojo daikto įsigijimo yra pripažįstamos vartojimo sutartimis, tačiau šioms sutartims vartojimo pirkimo – pardavimo sutartis reglamentuojančios normos nėra taikomos.
2. Pažymėtina, kad vartojimo pirkimo – pardavimo sutartis reglamentuojančios normos yra specialiosios normos bendrųjų vartojimo, pirkimo – pardavimo sutarčių teisinius santykius reglamentuojančių normų atžvilgiu.
3. Vartotojo, vienos iš vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių šalies, tradicinė siauroji definicija naujausioje Vartotojų teisių direktyvoje nesikeičia. Tačiau, pastebėtina, kad keičiasi valstybėms narėms suteiktos teisės išplėsti vartotojo sampratą leidimas – anksčiau tik ETT suformuotoje praktikoje galiojęs leidimas vartotojų sampratą išplėsti juridinių asmenų atžvilgiu, jau įtvirtinamas naujausioje Vartotojų teisių direktyvos preambulėje.
4. Naujausia Vartotojų teisių direktyva vartotojo teisės į informaciją bei pardavėjo pareigos suteikti vartotojui būtiną, neklaidinančią, visapusišką informaciją apie parduodamus daiktus srityje padėjo dar stipresnius pagrindus – nustatė informacijos reikalavimus, kuriuos pardavėjas aiškiai ir suprantamai turi pateikti vartotojui prieš jam įsipareigojant pagal sutartį. Tai žingsnis pirmyn link geresnių vartotojo ir verslininko sutartinių teisinių santykių reglamentavimo.
5. Užtikrinant nesąžiningų sąlygų kontrolę vartojimo pirkimo – pardavimo sutartyse, šių sutarčių nuostatas reguliuojančios teisės normos įtvirtina papildomas dvi sąlygas, kurios negali būti numatytos sutartyse, t.y. sąlygos, kurios pasunkintų vartotojo padėtį arba sąlygos, kurios panaikintų ar suvaržytų vartotojo teisę pareikšti ieškinį pardavėjui dėl sutarties sąlygų pažeidimo.
6. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutartiniuose santykiuose daiktų kokybė yra siejama su daikto savybių atitikimu pirkimo – pardavimo sąlygoms. Specialiosios vartojimo pirkimo –

pardavimo sutarčių normos išskiria tik tris sąlygas, kada daikto savybės bus laikomos atitinkančios pirkimo – pardavimo sąlygas: pirma, jeigu daiktas atitinka daikto gamintojo nurodytus pateikiamų norminių dokumentų reikalavimus; antra, jeigu daiktas tinka naudoti tam, kam paprastai naudojami tokios rūšies daiktai; trečia, jeigu daiktas atitinka kokybinius rodiklius, kurių galima tikėtis atsižvelgiant į daikto prigimtį bei daikto pardavėjo, gamintojo, jo atstovo viešai paskelbtus pranešimus apie daikto kokybę. Bendrosios pirkimo – pardavimo sutarčių normos reglamentuoja dvi likusias nepaminėtas sąlygas, kurios buvo įtvirtintos tame pačiame Vartojimo prekių pardavimo direktyvos straipsnyje: pirma, vartojimo prekės laikomos atitinkančiomis sutartį, jeigu jos atitinka pardavėjo pateiktą aprašymą ir turi tokias pačias savybes kaip ir prekės, kurias pardavėjas pateikė pirkėjui kaip pavyzdį ar modelį; antra, vartojimo prekės laikomos atitinkančiomis sutartį, jeigu jos yra tinkamos bet kokiai konkrečiai paskirčiai, dėl kurios jos yra reikalingos vartotojui, apie kurią sutarties sudarymo metu jis pranešė pardavėjui, o pardavėjas su tuo sutiko.

7. Lietuva, perkeldama Vartojimo prekių pardavimo direktyvos nuostatas dėl vartotojo teisių gynbos būdų, pasinaudojo minimalaus suderinimo nuostata ir nustatė palankesnes vartotojams nuostatas renkantis teisių gynbos būdus. Vartotojai gali laisvai rinktis bet kurią iš teisių gynbos būdų – pakeisti netinkamos kokybės prekę tinkamos kokybės preke, per protingą laiką neatlygintinai pašalinti prekės trūkumus, atitinkamai sumažinti prekės kainą, pardavėjui per protingą terminą nepašalinus trūkumų, atlyginti prekės pašalinimo išlaidas, kurias patyrė vartotojas šalindamas prekės trūkumus bei vienašališkai nutraukti sutartį ir pareikalauti grąžinti už prekę sumokėtus pinigus.
8. Vartojimo pirkimo – pardavimo sutartis pasižymi specifiniu, tik šioms sutartims būdingu sutarčių pabaigos reglamentavimu, kadangi vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių teisės normos numato teisę palankesne tvarka vartotojui nutraukti sutartį nei numatyta CK 6.217 str. 1 d. (sutarties nutraukimas nesiejamas su esminiu sutarties pažeidimu).
9. Naujausia Vartotojų teisių direktyva 33 straipsniu netiesiogiai patvirtina minimalaus harmonizavimo principą, numatytą Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje. Remiantis Vartotojų teisių direktyvos 33 straipsniu, Vartojimo prekių pardavimo direktyva papildoma dar vienu straipsniu, kuris įpareigoja valstybes nares pranešti Komisijai apie griežtesnių vartotojų apsaugos nuostatų, nei numatyta 5 str. 1-3 d. ir 7 str. 1 d., priėmimą ir visus vėlesnius pakeitimus.

Darbo baigimo data: 2013-04-17

Toma Druseikaitė

REKOMENDACIJOS

1. Atsižvelgiant į vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių sudarymo dažnumą, vartojimo pirkimo – pardavimo sutartis reglamentuojančių teisės normų taikymas turėtų būti kuo paprastesnis, lengvesnis bei suprantamesnis. Tačiau pastebėtina, kad teisės normos yra nesusistemos, išdėstytos keliuose teisės aktuose, be to, išmėtytos tarp bendrųjų ir specialiųjų teisės normų, taip apsunkinant vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių reglamentavimą. Atsižvelgiant į tai, kad vartojimo teisiniai santykiai ir jų reglamentavimas yra viena iš Europos Sąjungos prioritetinių sričių, vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių dažnumą ir svarbą visuomenei, rekomenduotina, kad visos vartojimo pirkimo – pardavimo teisinius santykius reglamentuojančios teisės normos būtų susistemos ir įtvirtintos būtent tiems santykiams reglamentuoti skirtoje įstatymo vietoje, t.y. CK šeštosios knygos IV dalies XXIII skyriaus ketvirtajame skirsnyje „Vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių ypatumai“.
2. Rekomenduotina CK 6.363 straipsnio 3 dalį papildyti dvejomis sąlygomis, kurios yra įtvirtintos Vartojimo prekių pardavimo direktyvoje, o perkeltos į CK 6.333 straipsnio 4 ir 5 dalis. Kadangi toks teisinių nuostatų paskirstymas tarp bendrųjų ir specialiųjų įstatymo normų sukelia daug neaiškumo bei silpnina vartojimo santykiuose dalyvaujančių šalių teises, siūlome CK 6.363 straipsnio 3 dalį išdėstyti taip:
„Daikto savybės atitinka pirkimo – pardavimo sąlygas, jeigu:
 - 1) *daiktas atitinka daikto gamintojo nurodytus pateikiamų norminių dokumentų reikalavimus;*
 - 2) *daiktas tinka naudoti tam, kad tokios rūšies daiktai paprastai naudojami;*
 - 3) *daiktas atitinka kokybinius rodiklius, kurių galima tikėtis atsižvelgiant į daikto prigimtį bei daikto gamintojo, jo atstovo ar pardavėjo viešai paskelbtus pareiškimus dėl daikto kokybės;*
 - 4) *daiktas atitinka pardavėjo pateiktą aprašymą ir turi tokias savybes kaip ir daiktas, kurį pardavėjas pateikė vartotojui kaip pavyzdį ar modelį;*
 - 5) *daiktas yra tinkamas bet kokiais konkrečiais paskirčiais, dėl kurios jis yra reikalingas vartotojui ir apie kurį jis sutarties sudarymo metu pranešė pardavėjui, o pardavėjas jai pritarė“.*
3. Rekomenduotina Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 14 straipsnio 3 dalį, kuri įtvirtina:
„Jeigu prekės pirkimas – pardavimas apima prekės instaliavimą, įrengimą ar montavimą ir prekes instaliavo, įrengė ar sumontavo pardavėjas arba jo pasitelkti asmenys, bet koks dėl neteisingo vartojimo prekių instaliavimo, įrengimo ar montavimo atsiradęs kokybės trūkumas prilyginamas prekių kokybės trūkumui. Ši nuostata taip pat taikoma tuo atveju,

kai susitariama, kad prekę instaliuos, įrengs ar montuos pats vartotojas, kai jis instaliuoja, įrengia ar montuoja, o neteisingo instaliavimo, įrengimo ar montavimo priežastis yra instrukcijos trūkumai“ perkelti į CK 6.363 straipsnį, kadangi ši nuostata yra neatsiejama nuo daikto kokybę reglamentuojančių normų.

4. Rekomenduotina Vartotojų teisių apsaugos įstatyme įtvirtintą 14 straipsnio 2 dalį: „Jeigu neįrodoma kitaip, prekės ar paslaugos trūkumai, išaiškėję per 6 mėnesius nuo prekės perdavimo ar paslaugos suteikimo, laikomi buvusiais perdavimo ar suteikimo vartotojui metu, išskyrus atvejus, kai tai yra nesuderinama su prekės, paslaugos ar jos trūkumo pobūdžiu“ perkelti į CK 6.363 straipsnį, kadangi ši nuostata nepagrįstai yra atskiriama nuo daikto kokybę ir pirkėjo teises, kai jam parduodamas netinkamos kokybės daiktas įtvirtintų nuostatų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 94-1833; 2007, Nr. 12-488.
4. Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas// Valstybės žinios. 2008, Nr. 6-212.
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 11 d. nutarimas Nr. 697 “Dėl mažmeninės prekybos taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 51-1778; 2011, Nr. 33-1545.
6. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro 2001 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. 217 “Dėl daiktų gražinimo ir keitimo taisyklių”//Valstybės žinios. 2001, Nr. 58-2105; 2012, Nr. 4-243.
7. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro 2002 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. 170 “Dėl Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženklinimo ir kainų nustatymo taisyklių”//Valstybės žinios. 2002, Nr. 50-1927; 2007, Nr. 108-4450.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. liepos 7 d. nutarimas Nr. 848 „Dėl valstybinės vartotojų teisių apsaugos 2011-2014 metų strategijos patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2011, Nr. 89-4274.
9. Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. gegužės 25 d. direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999L0044:LT:HTML;> prisijungimo laikas: 2012-06-14.
10. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0064:0088:LT:PDF;> prisijungimo laikas: 2013-04-13.
11. Tarybos 1993 m. balandžio 5 d. direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse. Prieiga internetu: //

- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:02:31993L0013:LT:PDF>;
prisijungimo laikas: 2013-04-13.
12. Tarybos 1997 m. gegužės 20 d. direktyva 1997/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1997L0007:20071225:LT:PDF>;
prisijungimo laikas: 2013-04-15.
13. Tarybos 1985 m. gruodžio 20 d. direktyva 85/577/EEB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis ne prekybai skirtose patalpose. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31985L0577:LT:PDF>;
prisijungimo laikas: 2013-04-03.
14. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių //Valstybės žinios. 1995, Nr. 102-2283.
15. Europos Bendrijų Komisijos 2007 m. balandžio 24 d. Komisijos Komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų įgyvendinimo, įskaitant tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo klausimo nagrinėjimą. KOM(2007) 210 galutinis. Prieiga internetu: // http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/guarantees/CSD_2007_LT_final.pdf;
prisijungimo laikas: 2013-04-13.
16. Europos Bendrijų Komisijos 2008 m. spalio 8 d. pasiūlymas dėl Europos parlamento ir Tarybos direktyvos dėl vartotojų teisių. KOM (2008) 614 galutinis. Prieiga internetu: // http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com%282008%290614_/com_com%282008%290614_lt.pdf; prisijungimo laikas: 2013-04-13.
17. Von Bar, C.; Clive, E.; Schulte-Nölke, H. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition. Munich: European law publishers GmbH, 2009. Prieiga internetu: // http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf; prisijungimo laikas 2013-04-15.
18. Europos Bendrijų Komisijos 2007 m. vasario 8 d. Žalioji knyga dėl vartotojų *acquis* persvarstymo. COM(2006) 744 galutinis. Prieiga internetu: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0744:FIN:LT:PDF>;
prisijungimo laikas: 2013-04-13.

Teismų praktika

19. Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga // Teismų praktika. 2009 m. Nr. 30. Prieiga internetu: // http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=34108; prisijungimo laikas: 2013-04-15.
20. Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga II (vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos, civilinės atsakomybės vartojimo teisiniuose santykiuose taikymo klausimai) // Teismų praktika. 2010 m. Nr. 33. Prieiga internetu: http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=34843; prisijungimo laikas: 2013-03-25.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2009.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-72/2007.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-132/2008.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugpjūčio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-366/2008.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-237/2008.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-239/2006.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-288/2011.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-54/2012.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-19/2010.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-581/2008.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2009.
32. Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-415-123/2009.

33. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-801-464/2012.
34. Panevėžio apygardos teismo 2009 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-189-280/2009.
35. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-432-262/2012.
36. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-683-560/2012.
37. Šiaulių apygardos teismo 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-597-372/2010.
38. Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-124-460/2010.
39. Šiaulių apygardos teismo 2010 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-184-194/2010.
40. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-288/2012.
41. Europos Teisingumo Teismo 2011 m. birželio 16 d. sprendimas sujungtose bylose C-65/09 ir C-87/09 (Gebr. Weber GmbH v. Jürgen Wittmer (C-65/09); and Ingrid Putz v. Medianess Electronics GmbH (C-87/09)). Prieiga internetu: // <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=1999%252F44%252FEB&docid=85085&pageIndex=0&doclang=lt&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=3623365#ctx1>; prisijungimo laikas: 2012-06-14.
42. Europos Teisingumo Teismo 2004 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas byloje *Komisija prieš Ispanijos Karalystę*. Nr. C-70/03. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003CJ0070:LT:PDF;> prisijungimo laikas: 2013-04-14.
43. Europos Teisingumo Teismo 2005 m. sausio 20 d. sprendimas byloje C-464/01. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001CJ0464:LT:PDF.;> prisijungimo laikas: 2012-12-17.
44. Europos Teisingumo Teismo 2008 m. balandžio 17 d. sprendimas byloje C-404/06. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62006J0404:EN:HTML;> prisijungimo laikas: 2013-03-15.

45. Europos Teisingumo Teismo 2002 m. spalio 24 d. sprendimas L-hart byloje Nr. C-99/01, Rink. P. I-9375. Prieiga internetu: // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0099:EN:HTML;> prisijungimo laikas: 2013-04-15
46. Europos Teisingumo Teismo 2000 m. sausio 13 d. sprendimas byloje C-220/98. Estée Lauder. Prieiga internetu: // <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=44937&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=120716;> prisijungimo laikas: 2013-04-16.
47. Europos Teisingumo Teismo 1998 m. liepos 16 d. sprendimas byloje C-210/96. Gut Springenheide GmbH and Rudolf Tusky v Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt - Amt für Lebensmittelüberwachung. Prieiga internetu: // <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=44018&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=160909;> prisijungimo laikas 2013-04-16.

Specialioji literatūra

48. Bublienė D. Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė. Vilnius: Registrų centras, 2009.
49. Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
50. Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003.
51. R. Tatol. Vartojimo pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymo ypatumai // Juristas: profesinis žurnalas juristams ir personalo specialistams. Vilnius: Pačiolis. 2010, Nr. 5(80), P. 15-18.
52. P. Ravluševičius. Europos Sąjungos vartotojų teisių apsauga ir Lietuvos teisė // Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. 2003, T. 44(36), P. 95-102.
53. L. Didžiulis, I. Navickaitė-Sakalauskienė. Vartojimo sutarčių kvalifikavimo problemos // Justitia: teisės mokslo ir praktikos žurnalas. Vilnius: Justitia. 2010, Nr. 2(74), P. 83-103.
54. Mykolo Romerio universitetas, Savoijos universitetas, VŠĮ Europos vartotojų centras. Vartotojų teisių apsaugos Europos Sąjungoje teisiniai aspektai. Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L'union Européenne. Legal Aspects of Consumer Protection in the European Union // Konferencijos mokslo darbų rinkinys. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.

55. Navickaitė-Sakalauskienė I. „Vidutinio vartotojo“ standartas: pagalba ar papildomas apsunkinimas ginant vartotojų teises? // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(4), P.1375-1390.
56. Hans-W. Micklitz, Jules Stuyck, Evelyn Terryn. Cases, materials and text on consumer law. Oxford; Portland (Or.): Hart Publishing, 2010.
57. Loos M. Sales Law in the DCFR // University of Amsterdam - Centre for the Study of European Contract Law (CSECL), 2010. Prieiga internetu:
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1640525; prisijungimo laikas: 2013-04-14.
58. Pachl. U. The Common European Sales Law – have the right choices been made? A consumer policy perspective. // Maastricht University, 2012. Prieiga internetu:
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2027455; prisijungimo laikas: 2013-04-14.
59. Twigg-Flesner. Information Disclosure about the Quality of Goods – Duty or Encouragement? // University of Hull, 2004. // Prieiga internetu //
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1345009; prisijungimo laikas: 2013-04-14.
60. Henri Saint Père. Implementation under French law of the European Directive 1999/44/EC of 25 May 1999 on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees. // Lyon, 2005. Prieiga internetu //
http://www.consulegis.com/fileadmin/downloads/Sale_consumer_goods.pdf; prisijungimo laikas: 2013-04-14.
61. Micklitz Hans-W., Reich Nibert. The Commission Proposal for a „ Regulation on a Common European Sales Law (CESL)“ – Too Broad or Not Broad Enough? // EUI Working Paper LAW, 2012, No. 2012/04. Prieiga internetu //
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2013183; prisijungimo laikas: 2013-04-14.

SANTRAUKA

Šiame darbe yra nagrinėjamos vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys bei jų ypatumai. Atsižvelgiant į tai, kad vartojimo pirkimo – pardavimo sutartys yra viena dažniausiai sudaromų vartojimo sutarčių rūšių civiliniuose teisiniuose santykiuose, tampa svarbu ne tik apsaugoti šių sutarties šalių teisėtus interesus, reglamentuoti jų teises bei pareigas, bet ir nuolat sisteminti, analizuoti esamą teisinį reglamentavimą. Šiame darbe vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių ypatumai yra atskleidžiami analizuojant tiek Europos Sąjungos, tiek Lietuvos teisės aktus, teismų praktiką bei teisės doktriną.

Darbe pateikiami vartojimo pirkimo – pardavimo sutartims būdingi požymiai, kurie padeda jas atskirti nuo vartojimo, pirkimo – pardavimo sutarčių. Pažymėtina, kad autorė analizuoja tik prekybai skirtose vietose sudarytas sutartis bei jų ypatumus. Didelis dėmesys yra skiriamas sutarties dalykui – prekėms, o būtent kilnojamiesiems daiktams, tačiau pateikiamas taip pat sutarčių, sudarytų dėl nekilnojamųjų daiktų, skaitmeninio turinio bei prekių, kurios pagamintos pagal specialius vartotojo nurodymus, vertinimas. Taip pat analizuojama vartojimo pirkimo – pardavimo sutarties šalių – vartotojo ir verslininko samprata, jų požymiai, kadangi netinkamas sutarties šalių identifikavimas gali lemti vartotojų teisių pažeidimus.

Siekiant kuo išsamiau atskleisti iš vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių kylančius ginčus, yra analizuojamos sutarties šalių teisės ir pareigos dėl informacijos pateikimo, daikto kokybės bei sutarties sąlygų nustatymo. Kadangi dėl daikto netinkamos kokybės dažniausiai kyla teisiniai ginčai, darbe pateikiama analizė, kada daiktų savybės yra laikomos atitinkančiomis pirkimo – pardavimo sutartį, atskleidžiamos įrodinėjimo subtilybės bei pateikiamas atsakomybės dėl daikto trūkumų vertinimas.

Didelis dėmesys darbe yra teikiamas vartotojo teisių gynybos būdams, nusipirkus netinkamos kokybės prekę. Pateikiamos šių teisės gynimo būdų analizės, kurios yra paremtos naujausia teismų praktika. Šiai sričiai atskleisti darbe analizuojama visų instancijų teismų praktika, siekiant įsigilinti į šių dienų vyraujančius teisinius ginčus bei jų sprendimus.

Galiausiai pateikiami vartojimo pirkimo – pardavimo sutartinius teisinius santykius lydintys terminais. Darbe supažindinama su šių terminų svarba, jų apskaičiavimu bei teismų praktika sprendžiant šiuos klausimus.

SUMMARY

PECULIARITIES OF CONSUMER SALES CONTRACTS

Consumer sales contracts and its peculiarities are analysed in this work. Given the fact that the consumer sales contracts are one of the mostly made consumer contracts in civil legal relations, it becomes important not only to protect the legitimate interests of the contract parties, to regulate their rights and responsibilities, but also regularly organize, analyse the current legal framework. In this work, consumer sales contracts and its peculiarities are disclosed in the analysis of both - the European Union and Lithuanian legislation, case law and legal doctrine.

The main features of consumer sales contracts are presented in this work, that help to distinguish them from the consumer, sale - purchase contracts. It should be noted that the author examines only the business premises contracts and their characteristics. Great attention is paid to the object of the contract – the goods, namely, movable things, but also the contracts for immovable things, digital content and goods made to the consumer's specifications, are presented. It also analyses the conception of consumer sales contracts parties - the consumer and the entrepreneur's, because inappropriate identification of the parties may result in the violation of the of consumers' rights.

In order to reveal the details of the consumer sales contracts disputes, the parties' rights and obligations on information, goods quality and contract terms, are analysed. Most cases and legal disputes are for quality of things and buyer's rights upon being sold things of improper quality. The work provides an analysis of the characteristics of the things that are in conformity with the conditions of purchase and sale, disclosure of evidence and the subtleties of the responsibility for improper quality thing evaluation.

When the goods are not in conformity with the contract, a consumer has certain remedies which can be exercised against the seller. Author reveals these remedies, which are based on the most recent case law analysis. To reveal these remedies, there were cited the courts decisions, to look at the prevailing legal disputes and their decisions of nowadays.

Finally, there are represented legal terms that accompanying a consumer sales contractual legal relations. The work introduces with the importance of these terms, their calculation and case law dealing with these issues.